

V.I. Lenin om kvinnans frigörelse

Innehåll

Nadezjda Krupskaja: Förord	1
Ur: Kapitalismens utveckling i Ryssland	5
Ur: Utkast till program för ryska socialdemokratiska partiet.....	7
Ur: Den internationella socialistkongressen i Stuttgart.....	9
Civiliserade européer och vilda asiater	10
Ett stort tekniskt framsteg	11
Kapitalism och kvinnoarbete.....	12
Arbetarklassen och nymalthusianismen	13
Femte internationella kongressen mot prostitution	15
Småproduktionen inom jordbruket.....	16
Till Inessa Armand.....	18
Till Inessa Armand.....	19
Ur: Om en karikatyr på marxismen och om imperialistisk ekonomism	21
Ur: Vänster-zimmerwaldisternas uppgifter i det schweiziska socialdemokratiska partiet	23
Ur: Proletariatets uppgifter i vår revolution	24
Ur: Material för revision av partiprogrammet.....	25
Ur: Kan bolsjevikerna behålla statsmakten?	28
Tal på arbetarkvinnornas 1:a allryska kongress den 19 november 1918	31
Ur: Programutkast för RKP (b)	33
Ur: Ett stort initiativ	34
Om arbetarkvinnorörelsens uppgifter i sovjetrepubliken.....	36
Sovjetmakten och kvinnans ställning	40
Till kvinnokongressens sekretariat i Petrogradguvernementet	42
Till de arbetande kvinnorna.....	43
Till arbetarkvinnornas internationella dag	44
Hälsningar till den Allryska konferensen för sovjetkvinnornas guvernementsområden	45
Arbetarkvinnornas internationella dag	46
Hälsningsmeddelande till Konferensen för representanter från kvinnoavdelningar för folken i de östra sovjetregionerna och republikerna	48
Ur: Till Oktoberrevolutionens fyraårsdag.....	49
Ur: Om den stridbara materialismens betydelse	50
Till Konferensen för partilösa fabriksarbetande och bondekvinnor i Moskva stad och Moskvaguvernementet	52
Clara Zetkin: Ur min anteckningsbok	53
Noter.....	66

Nadezjda Krupskaja: Förord

Under loppet av sin revolutionära verksamhet skrev och talade Lenin ofta om arbetarkvinnornas frigörelse i allmänhet och om landsbygdskvinnornas i synnerhet. Helt visst hänger kvinnans frigörelse oupplösligt samman med arbetarrörelsens totala kamp för socialismen. Vi känner Lenin som det arbetande folkets ledare, partiets och sovjetregeringens organisatör, en kämpe och byggare. Varje arbetarkvinna i staden och på landet måste känna till allt vad Lenin har gjort, alla sidor av hans arbete, hon får inte sätta gränsen vid vad han sagt om de arbetande kvinnornas ställning och deras frigörelse, ty det finns ett mycket nära samband mellan arbetarklassens kamp i sin helhet och förbättrandet av kvinnornas ställning. Lenin nämnde ofta – faktiskt vid mer än 40 tillfällen – kvinnofrågan i sina tal och artiklar och då alltid i oupplösligt sammanhang med allt annat som intresserade och angick honom vid den tiden.

Från första början av sin revolutionära karriär ägnade kamrat Lenin särskild uppmärksamhet åt de kvinnliga arbetarnas ställning och åt att få dem med i arbetarrörelsen. Han började sitt praktiska revolutionära arbete i St Petersburg (nu Leningrad) med att organisera en grupp socialdemokrater, som blev ytterst aktiva bland St Petersburgs arbetare, publicerade illegala flygblad och distribuerade dem vid fabrikerna. Flygbladen riktade sig vanligen till de manliga arbetarna. På den tiden var arbetarmassornas klassmedvetande ännu föga utvecklat, men mest efterblivna var arbetarkvinnorna. De hade de lägsta lönerna och deras rättigheter åsidosattes på ett upprörande sätt. Flygbladen var därför vanligen ställda till männen (två flygblad som var adresserade till "Arbetarkvinnorna vid Laferms tobaksfabrik" utgjorde undantag). Lenin skrev också ett flygblad till arbetarna vid Torntons klädesfabrik (1895) och fastän kvinnorna där hörde till de mest efterblivna, adresserade han flygbladet till "Arbetarna och arbeterskorna vid Tornton Mill". Det är bara en detalj, men en mycket viktig sådan.

När Lenin 1899 befann sig i landsflykt, nämnde han i sin korrespondens med partiorganisationen (första partikongressen hade ägt rum 1898) vilka ämnen han ville skriva om i den illegala pressen, bland annat planerade han ett flygblad med titeln "Kvinnorna och arbetarsaken", där han ämnade skildra fabriksarbeterskornas och lantarbeterskornas situation och framhålla att deras enda räddning låg i att de anslöt sig till den revolutionära rörelsen; ingenting annat än arbetarklassens seger kunde åstadkomma arbetarkvinnornas frigörelse.

Om kvinnorna som deltog i Obuchovförsvaret och om det tal som arbetarflickan Marfa Jakovleva höll i rättssalen skrev Lenin år 1901: ¹

"Minnet av våra hjältemodiga kamrater som har mördats eller torterats ihjäl kommer att öka de nya kämparnas styrka tiofalt och förmå tusentals människor att skynda till deras hjälp. Liksom den artonåriga Marfa Jakovleva kommer de öppet att säga: – 'Vi står på våra bröders sida!' Regeringen kommer, förutom att använda polisiära och militära repressalier mot demonstrationsdeltagarna, också att yrka rättsligt ansvar på dem för uppror. Vi kommer att hämnas genom att förena våra revolutionära styrkor och till vår sida värva alla som är förtryckta genom tsarismens tyranni; vi kommer att systematiskt förbereda en hela folkets resning!"

Lenin studerade noga de förhållanden under vilka kvinnorna arbetade både i fabrikerna, på landsbygden och i olika hantverk.

Medan Lenin satt i fängelse studerade han lantarbetarnas situation, sådan den framgick av de statistiska rapporterna; hantverkets inflytande, lantarbetande kvinnors flykt till fabrikerna och fabrikernas inflytande på deras kultur och levnadssätt. Samtidigt studerade han alla dessa frågor med kvinnoarbetet som utgångspunkt. Han framhöll, att bonden med sin ägarmentalitet pålägger kvinnorna en börda av onödigt och meningslöst slit (en kvinna på landet som arbetar i ett stort familjehushåll röjer bara av det lilla hörn av bordet där hon själv skall äta, hon lagar

särskild mat åt sitt eget barn och mjölkar en ko nätt och jämt så mycket, att hon får den mjölk hon behöver åt sitt barn).

I sin bok "Kapitalismens utveckling i Ryssland" skildrar Lenin hur kreatursbönderna exploaterar lantarbeterskorna och hur affärsmännen-uppköparna exploaterar spetsväverskorna. Han påpekar att storindustrin frigör kvinnan och att under inflytande av arbetet vid fabriker hennes vyer vidgas, att hon blir mer upplyst och oberoende och kan befria sig från den patriarkaliska familjens band. Lenin ansåg att storindustrins utveckling skulle skapa grunden för kvinnans fullständiga frigörelse. Karakteristisk i detta avseende är hans artikel "Ett stort tekniskt framsteg", skriven 1913.

Arbetarna i de borgerliga länderna måste kämpa för mäns och kvinnors likaberättigande.

Under sin landsflykt ägnade Lenin mycket tid åt att utarbeta partiprogrammet. Vid den tiden hade partiet inget program. Det fanns bara ett programutkast, utarbetat av gruppen för "Arbetets frigörelse".² Lenin gick igenom programförslaget i sin artikel "Utkast till ett program för vårt parti" och i sin kommentar till § 9 i handlingsprogrammet, där det krävdes "fullständig revidering av vår civila och straffrättsliga lagstiftning, avskaffandet av ståndsväsendet och av straff som är oförenliga med människans värdighet" ansåg han det lämpligt att tillägga: "*fullständig jämlikhet ifråga om rättigheter för män och kvinnor!*" (kursiverat av mig, N. K.).

Då partiet 1903 godkände programmet medtogs denna klausul.

I sin rapport om Internationella kongressen i Stuttgart 1907³ konstaterade Lenin med tillfredsställelse, att kongressen fördömde de österrikiska socialdemokraternas opportunistiska taktik att föra en kampanj för manlig rösträtt och samtidigt uppskjuta kampen för kvinnlig rösträtt "till en senare tidpunkt".

Sovjetregeringen införde fullständig jämställdhet ifråga om rättigheter för män och kvinnor.

"Här i Ryssland har vi inte längre den förnedrande, orättvisa och gemena inställningen till kvinnornas likarätt. Den bristande jämlikheten mellan könen är en motbudande kvarleva från feodalismen och medeltiden, som återupptagits av den snikna borgerligheten ... i alla världens länder utan undantag", sade Lenin vid det fjärde årsjubileet av oktoberrevolutionen.

Då Lenin 1913 studerade den borgerliga demokratins former och avslöjade bourgeoisins hyckleri, tog han också upp prostitutionens problem och påpekade, att bourgeoisins representanter förde en medan de samtidigt uppmuntrade vit slavhandel och våldtäkt av flickor i kolonierna.

Han återkom till samma fråga i december 1919 och skrev då, att det "fria civiliserade Amerika" värvade kvinnor till bordellerna i de besegrade länderna. I nära anslutning till detta problem granskade han också nativitetsfrågan. Han var upprörd över, att vissa intellektuella hade föreslagit arbetarna att utöva födelsekontroll med motiveringen att deras barn var dömda till fattigdom och umbäranden. – "Det är en småborgerlig synpunkt," skrev Lenin. "Arbetarna har en helt annan inställning. Barnen är vår framtid. Vad fattigdom och umbäranden beträffar, så kan de avskaffas. Vi kämpar mot kapitalismen och när vi har vunnit vår seger, ska vi bygga upp en ljus framtid för våra barn ..."

Då han slutligen, 1916-1917, såg att den socialistiska revolutionen var i annalkande och reflekterade över vilka element som var väsentliga för den socialistiska uppbyggnaden och för hur man skulle dra in massorna i uppbyggnadsarbetet, lade han särskild vikt vid att arbetarkvinnorna drogs in i det samhällliga arbetet och att också de finge rätt att arbeta till samhällets nytta. I åtta av de artiklar han skrev vid denna tid tar han upp detta ämne, som i hans tankegångar var oskiljaktigt förenad med den totala omstruktureringen av det sociala livet under socialismen. Enligt Lenin krävde förnyelsen deltagande av även de mest efterblivna kvinnogrupperna i uppgiften att styra landet och uppfostran av massorna i och genom det pågående samhällliga arbetet.

Samhälleligt arbete ger färdighet i konsten att styra. ”Vi är inga utopister”, skrev Lenin före Oktoberrevolutionen. ”Vi vet att en grovarbetare eller en köksa inte utan vidare kan börja ägna sig åt statlig förvaltning. I det fallet håller vi med kadeterna”, de konstitutionella demokraterna, Bresjovskaja och Tsereteli.⁴ Men till skillnad från dessa medborgare fordrar vi ett omedelbart undanröjande av fördomen att bara de rika eller tjänstemän valda ur rika familjer kan förvalta staten eller utföra vanligt enkelt administrationsarbete. Vi kräver att utbildningen av klassmedvetna arbetare och soldater ska sättas igång nu genast, det vill säga att man omedelbart börjar utbilda det arbetande folket, alla de fattiga, för sådant arbete”.

Vi vet, att Sovjetregeringen har gjort allt vad den kunnat för att få in både städernas och landsbygdens arbetarkvinnor i förvaltningsarbetet. Vi vet också, att stora framsteg gjorts på den fronten.

Lenin välkomnade av hela sitt hjärta kvinnornas uppvaknande i östra Sovjetunionen. Det är naturligt att han glädde sig mycket åt den konferens som sovjetregionernas och de östra republikernas kvinnoavdelningar anordnade, då han ansåg det särskilt viktigt att höja nivån i nationer som varit förtryckta under tsarismen och kapitalismen.

Apropå Kommunistinternationalens andra kongress och dess resultat framhöll Lenin, att ”kongressen kommer att stärka banden med den kvinnliga kommuniströrelsen tack vare att Arbetarkvinnornas internationella konferens ägde rum samtidigt”.

I oktober 1932 firade vi sovjetmaktens femtonde årsdag och summerade då våra insatser på alla punkter, bland annat även kvinnornas frigörelse.

Vi vet, att kvinnorna deltog mycket aktivt i inbördeskriget, att många av dem dog i fält och många andra härdades i striden. För sin aktiva roll i kampen för Sovjet under inbördeskriget belönades vissa kvinnor med Röda fanans orden. Många före detta kvinnliga partisaner innehar nu viktiga poster. Kvinnorna har med ihärdighet tagit itu med det samhällliga arbetet.

Delegatkonferenserna⁵ ger skolning i samhälleligt arbete. På femton år har nästan tio miljoner kvinnliga delegater genomgått den skolan.

Då vi firade Oktoberrevolutionens femtonde årsdag, utgjorde kvinnorna 20-25 % av de deputerade från sovjetbyarna, distriktsexekutivkommittéerna och stadssovjeterna. Det fanns 186 kvinnliga medlemmar i den Allryska centrala exekutivkommittén och SSRU:s centrala exekutivkommitté. För alla dessa militanter utgör en sådan aktivitet ett stimulus till utveckling.

Antalet kvinnliga medlemmar i kommunistpartiet är också i stadigt stigande. 1922 fanns bara 40.000 kvinnor, i oktober 1932 översteg antalet 500.000.

På sista tiden har vi också gjort stora framsteg i att följa Lenins anvisningar för kvinnornas fullständiga frigörelse.

Under de senaste åren har storindustrin utvecklats kolossalt. Den omorganiseras nu på den moderna teknologins och det vetenskapligt organiserade arbetets grundval.

Socialistisk tävlan och Stachanovarbetarrörelsen, som nu i stor utsträckning har godtagits, stimulerar till en ny kommunistisk attityd i förhållandet till arbetet. Och det måste sägas, att kvinnorna inte släpar efter männen i något avseende. För varje dag som går ser vi allt fler första rangens kvinnliga arbetare, som visar stor skicklighet och uthållighet i arbetet. Arbetet är inte något som kvinnor måste vänja sig vid. Under den gamla regimen var kvinnornas liv fyllt av ständigt och ändlöst arbete, men det var arbete som man såg ned på och som bar slaveriets prägel. Genom sin vana vid och uthållighet i arbetet placerar kvinnorna sig nu i första ledet bland socialismens byggare och arbetets hjältar.

Jordbrukets kollektivisering var utomordentligt viktig för kvinnornas frigörelse. Ända från början betraktade Lenin jordbrukets kollektivisering som en organisationsmetod efter socialistiska linjer. Redan 1894 i sin bok Vilka är ”folkets vänner” och hur bekämpar de socialdemo-

kraterna citerar Lenin Marx' ord att sedan "expropriationen från expropriatorerna" ha skett, det vill säga sedan jordägarna fråntagits sina jordområden och kapitalisterna sina fabriker, de fria arbetarna kommer att förena sig i kooperativer och i ett kommunalt (kollektivt, som Lenin uttryckte sig) ägande av jorden och av de produktionsmedel som skapats.

Efter oktoberrevolutionen, som blev början till "expropriationen från expropriatorerna", framlade sovjetregeringen förslag till en uppdelning av jordbruket i arteller och kommuner. Frågan ägnades särskild uppmärksamhet under åren 1918 och 1919, men (som Lenin hade förutsagt) dröjde det många år innan kollektiviseringen verkligen slog rot och blev mer omfattande. Genom sovjetmaktens framgång i byarna och sovjetregeringens hjälp och kulturella stöd åt landsbygden förbereddes under inbördeskrigets år, då klasskampen svepte fram över landet, den kollektivisering som nu är under utveckling och som blir en allt starkare kamp mot kulakerna.⁶

I småbruk och medelstora jordbruk hölls kvinnorna i bojar, de var bundna vid de små hushållen och deras vyer var begränsade, strängt taget var de människens slavar och de misshandlades ofta grymt. Jordbruk i smått bereder marken för religion. Bönderna brukade säga: "Var och en hjälper sig själv, Gud får hjälpa de andra". Det ordspråket citerade Lenin vid många tillfällen, därför att det var så betecknande för småägarmentaliteten. Kollektiviseringen förvandlar småbrukaren till kollektivist, upphäver isoleringen och religionstvänget och gör kvinnorna fria. Lenins ord börjar besannas nu. I vilken utsträckning kvinnornas ställning har förändrats, kan man se på kollektivjordbruken.

Kongressen för första rangens kollektivjordbrukare, som hölls i mitten av februari, bevisar på ett slående sätt, vilka framsteg som gjorts vid kollektiv' odling av jorden. Det finns nu 20 000 kollektivjordbruk mot tidigare 6.000. På kongressen diskuterades bland annat, hur arbetet bäst ska organisera inom kollektivjordbruken. Det fanns många kvinnliga delegater, bland dem Sopina, en kvinnlig jordbrukare från centrala bältet av Svarta Jordens region, som höll ett utmärkt tal och fick dundrande applåder. Genom att en kvinna deltar i utvecklandet av ett jordbrukskollektiv får hon resning och lär sig att styra och resolut bekämpa kulakerna, klassfienden ...

Religionen förlorar mark. Nu kommer kollektivjordbrukets kvinnor till biblioteket och säger: – Ni ger mig alltid böcker där det står att det inte finns någon Gud. Det visste jag förut, utan att ha läst några böcker. Vad jag vill ha är en bok som talar om hur och varför religionen har uppstått och hur och varför den kommer att försvinna.

Under de senaste åren har massornas politiska medvetande vuxit enormt. Maskin- och traktorstationernas politiska avdelningar⁷ (där också kvinnliga organisatörer är medlemmar) kommer att bidra, inte bara till att de kollektiva jordbruken konsolideras, utan också till att jordbrukarna, både de manliga och de kvinnliga, befrias från resterna av sina gamla fördomar och sin kulturella efterblivenhet. Bristen på kvinnlig likställdhet kommer snart att höra till det förgångna.

Tio år har gått sedan Lenin dog. I åminnelse av detta gör vi en översyn av i vilken mån Lenins bestämmelser har blivit åttlydda, vi summerar resultaten. Under partiets ledning har vi följt hans riktlinjer för kvinnornas frigörelse och vi kommer att fortsätta på den inslagna vägen.

30 november 1933

N. Krupskaja

Ur: Kapitalismens utveckling i Ryssland

Kap VI Kapitalistisk manufaktur och kapitalistisk hemindustri

 Dessutom medför den kapitalistiska hemindustrin ovillkorligen ytterst ohälsosamma arbetsförhållanden. Arbetarens oerhörda fattigdom, den absoluta omöjligheten att kontrollera arbetsförhållandena genom någon form av förordningar och föreningen av bostad och arbetsplats, är förhållanden som gör de hemarbetandes bostäder till hårdar för infektioner och yrkessjukdomar. I de stora fabrikerna kan sådana svårigheter bekämpas; hemindustrin däremot är i detta avseende den mest ”liberala” formen av kapitalistisk utsugning.

En överdrivet lång arbetsdag hör också till det kännetecknande i hemarbete, för kapitalistens räkning och för småindustrier i allmänhet. Exempel har anförts, som belyser hur lång arbetsdagen är i ”fabrikerna” jämförd med arbetsdagen för de ”hantverksarbetande”.

Inom hemindustrin finner man nästan alltid, att kvinnor och barn från den spädate ålder dras in i produktionen. För att belysa detta ska vi anföra några uppgifter ur en rapport om kvinnoindustrierna i Moskvaguvernementet. Där är 10.004 kvinnor sysselsatta med bomullsspinning; barnen börjar arbeta vid 5 eller 6 års ålder (!); den dagliga förtjänsten är 10 kopek, årsinkomsten 17 rubel. Arbetsdagen inom kvinnoindustrierna är i allmänhet så lång som 18 timmar. Inom stickningsindustrin börjar barnen arbeta vid 6 års ålder, dagsförtjänsten är 10 kopek, årsinkomsten 22 rubel. Sammanlagt 37.514 kvinnor är sysselsatta inom kvinnoindustrierna; de börjar arbeta vid 5 eller 6 års ålder (i 6 av 19 industrier, vilka 6 industrier svarar för 32.400 kvinnliga arbetare), medelförtjänsten per dag är 13 kopek, årsinkomsten 26 rubel och 20 kopek.*

En av den kapitalistiska hemindustrins mest ödeläggande sidor är, att den leder till en sänkning av nivån på arbetarens anspråk. Arbetsgivaren kan rekrytera arbetare i avlägsna trakter, där folkets levnadsstandard är särskilt låg och där arbetarens innehav av jord möjliggör arbete för småmilor. Ägaren till en strumpfabrik på landsbygden förklarar till exempel, att räntorna i Moskva är höga och att arbetarna där dessutom ”måste förses ... med vitt bröd... medan arbetarna här utför sitt arbete hemma i sin egen stuga och äter svart bröd ... Hur skulle Moskva då kunna konkurrera med oss?” †

Inom bomullsspinneriindustrin är förklaringen till de mycket låga lönerna, att arbetet för böndernas hustrur, döttrar, osv. bara är en extra inkomstkälla. ”Det nuvarande systemet inom denna hantering tvingar på så vis ned lönerna till det yttersta även för dem som uteslutande måste förtjäna sitt uppehälle på fabriksarbete, driver ned deras löner under existensminimum eller fördröjer en höjning av deras levnadsstandard. I båda fallen skapar det ytterst onormala förhållanden.” ‡ ”Fabriken söker billiga väverskor och finner dem i deras hembyar långt från industricentra”, säger herr Charizomenov ”Att lönerna stadigt sjunker, ju längre bort man kommer från industricentra, är ett otvivelaktigt faktum”. § Följaktligen kan arbetsgivarna mycket väl utnyttja dessa förhållanden, som på ett konstlat sätt, binder befolkningen vid landsbygdsdistrikten.

* *Mme Gorbuna*, som har beskrivit kvinnoindustrierna, uppger felaktigt att förtjänsten skulle vara 18 kopek respektive 37 rubel, 77 kopek, ty hon tar endast den genomsnittliga siffran för varje industri och bortser från det antal kvinnor som arbetar inom olika industrier.

† *Statistiska uppgifter för Moskvaguvernementet*, bd VII, del II, s. 104.

‡ *Statistiska uppgifter för Moskvaguvernementet*, bd VII, del II, s. 285.

§ *Industrier i Vladimirguvernementet*, III, 63. Jfr. *ibid.*, 250.

Kap VII Den maskinella storindustrins utveckling

Den maskinella storindustrin, som ofta på en plats koncentrerar massor av arbetare, som kommer från olika delar av landet, vägrar absolut att längre tolerera rester av de patriarkaliska förhållandena och det personliga beroendet samt präglas av en sant ”ringaktande hållning gentemot det förgångna”. Just denna brytning med en föråldrad tradition är en av de väsentliga betingelser som har skapat möjligheten och framkallat det nödvändiga i att reglera produktionen och tillåta samhällelig kontroll över den. När man talar om den förändring som fabriken har åstadkommit med avseende på befolkningens levnadsvillkor måste man särskilt framhäva, att kvinnornas och ungdomarnas indragande i produktionen”^{*} i grund och botten är en progressiv företeelse. Det är obestridligt, att den kapitalistiska industrin försätter dessa grupper av den arbetande befolkningen i särskilt svåra förhållanden och att det för deras del är särskilt nödvändigt att reglera och förkorta arbetsdagen, att garantera hygieniska arbetsförhållanden osv.; men att sträva efter att fullständigt förbjuda kvinnor och ungdomar att arbeta i industrin eller att upprätthålla det patriarkaliska levnadssättet som uteslöt detta arbete, vore reaktionärt och utopiskt. Genom att göra slut på den patriarkaliska avskildheten för dessa befolkningsgrupper, som tidigare aldrig höjde sig över hem- och familjeförhållandenas trånga krets, genom att dra n dem i direkt deltagande i den samhälleliga produktionen, stimulerar den maskinella storindustrin leras utveckling och ökar deras oberoende, skapar ned andra ord levnadsbetingelser som är ojämförligt överlägsna det patriarkaliska stillaståndet under förkapitalistiska förhållanden.[†]

Sammandrag

Först skrivet 1896-1899

Först tryckt i bokform i slutet av mars 1899

Collected Works, bd 3

* Enligt ”Direktoriet” anställde fabrikerna i europeiska Ryssland år 1890 totalt 875.764 arbetare, varav 210.207 (24 %) var kvinnor, 17.793 (2 %) pojkar och 8.216 (1 %) flickor.

† ”Den fattiga väverskan går till fabriken tillsammans med sin far och sin make, arbetar sida vid sida med dem och oberoende av dem. Hon är försörjare likaväl som mannen.” ”I fabriken ... är kvinnan en helt självständig producent, oberoende av sin man.” Läskunnigheten ökar anmärkningsvärt snabbt bland kvinnliga fabriksarbetare (*Industrier i Vladimirguvernementet*, III, 113, 118, 112, och på andra ställen). Herr Charizomenov har alldeles rätt, då han drar följande slutsats: ”Industrin har gjort slut på kvinnans ekonomiska beroende av familjen ... och av sin make ... På fabriken är kvinnan mannens jämlike, detta är proletärens jämlikhet ... Industrins kapitalisering är en viktig faktor i kvinnans kamp för självständighet inom familjen.” ”Industrin skapar en ny ställning för kvinnan, där hon är fullkomligt oberoende av familjen och maken.” (*Juridistjeskij Vestnik* 1883, nr 12, 582-596). I Moskvaguvernementets statistiska rapport (band VII, del II, Moskva, 1882, 152, 138-139) jämför undersökarna de kvinnors ställning som stickar strumpor för hand med deras som gör det på maskin. Handstickerskans förtjänst är omkring 8 kopek och maskinstickerskans 14-30 kopek. Den kvinnliga arbetarens ställning i maskinproduktionen beskrivs på följande sätt: ”Framför oss har vi en fri ung kvinna, som inte hindras av något, hon är frigjord från familjen och från allt det som följer med landsbygdens levnadsvillkor för kvinnan, en ung kvinna som när som helst kan flytta från en plats till en annan, lämna en arbetsgivare för en annan, och som vilket ögonblick som helst kan stå utan arbete ... och utan så mycket som en brödbit .. Handstickerskans inkomst är mycket dålig, den räcker inte till att täcka utgifterna för mat och hennes inkomst blir först tillräcklig om hon som medlem av en familj med andelsjordbruk åtnjuter en del av jordens avkastning. Maskinstickerskan förtjänar, förutom till mat och te, så mycket att hon blir i stånd till att leva utanför familjen och kan klara sig utan att ta en del av familjens inkomst från jordbruket. Under nuvarande förhållanden är den kvinnliga arbetarens förtjänst inom den maskinella industrin säkrare.”

Ur: Utkast till program för ryska socialdemokratiska partiet⁸

(B) XIII. Den viktigaste av dessa livegenskapens rester, det mäktigaste bålverket för detta barbari är det tsaristiska självhärskardömet. Det utgör den bittraste och farligaste fienden till proletariats klasskamp och till hela folkets kulturella utveckling.

(C) Av dessa skäl* ställer Ryska Socialdemokratiska Arbetarpartiet som sin närmaste politiska uppgift att störta det tsaristiska självhärskardömet och ersätta det med *republik* på grundval av en demokratisk författning som ska garantera:

- 1) folkets självhärskardöme, dvs. hela den högsta statsmakten koncentreras i händerna på en lagstiftande församling som är sammansatt av folkets representanter;
- 2) allmän lika och direkt rösträtt vid val till såväl lagstiftande m till alla lokala självstyrelseorgan för varje medborgare som uppnått 21 års ålder; valhemlighet vid alla val; rätt för varje väljare att kunna bli vald till alla representativa församlingar; lön till folkets representanter.
- 3) individens och hemmets okränkbarhet;
- 4) obegränsad samvets-, yttrande-, tryck-, församlings-, strejk- och föreningsfrihet;
- 5) flyttnings- och sysselsättningsfrihet;
- 6) ståndens upphävande och alla medborgares fullständiga likaberättigande oavsett kön, religion och ras;
- 7) erkännande av självbestämmanderätt för alla nationer som ingår i staten;
- 8) varje medborgare tillerkänns rätt att dra varje ämbetsman inför domstol utan att på förhand behöva anföra besvär inför högre myndigheter;
- 9) den reguljära armens ersättande med allmän folkbeväpning;
- 10) kyrkan avskiljs från staten och skolan från kyrkan;
- 11) allmän, avgiftsfri och obligatorisk utbildning upp till 16 års ålder; alla fattiga barn erhåller mat, kläder och läroböcker på statens bekostnad.

(D) I syfte att skydda arbetarklassen och höja dess kampduglighet[†] kräver Ryska Socialdemokratiska Arbetarpartiet:

- 1) begränsning av arbetsdagen till åtta timmar per dygn för alla lönarbetande;
- 2) en i lag fastställd~ om minst 36 timmar i sträck för lönearbetare av båda könen inom alla grenar av folkhushållet;
- 3) fullständigt förbud mot övertidsarbete;
- 4) förbud mot nattarbete (från Id. 9 e.m. till kl. 5 f.m.) inom alla grenar av folkhushållet, med undantag av dem där det av tekniska skäl är absolut nödvändigt;
- 5) förbud för företagare att i lönarbete utnyttja barn under 15 år;
- 6) förbud för kvinnoarbete i de industrier där det är särskilt farligt för kvinnornas hälsa;
- 7) ett för arbetsgivarna i lag fastställt civilrättsligt ansvar för arbetare som helt eller delvis förlorat arbetsförmågan på grund av olycksfall eller hälsovådliga arbetsförhållanden; arbetarens befrielse från skyldighet att bevisa, att arbetsgivaren bär skulden till nämnda oförmåga;

* Härifrån och framåt antaget av hela kommissionen.

† Förslag av Frej att ändra inledningen av första stycket på följande sätt: "I syfte att skydda arbetarklassen mot fysisk och moralisk degeneration, och likaså i syfte att höja dess förmåga till kamp för sin befrielse ..."

- 8) förbud mot utbetalning av lön i form av varor ;*
- 9) utbetalning av statliga pensioner till arbetare som på grund av ålderdom förlorat arbetsförmågan;
- 10) utökning av antalet fabriksinspektörer; utnämning av inspektriser för de grenar där kvinnoarbete dominerar; inrättningar för övervakning att fabrikslagarna efterlevs genom av arbetarna direkt valda och av staten betalda representanter, samt att arbetarvalda representanter övervakar ackordsättning och kassering;
- 11) inrättningar i de lokala självstyrelseorganen med deltagande av arbetarvalda för övervakning av de sanitära förhållandena i de bostäder som företagarna upplåter åt arbetare, liksom av den inre ordningen i dessa logement och av hyresvillkoren i syfte att skydda arbetarna mot inblandning från företagarna i deras liv och verksamhet som privatpersoner och medborgare;
- 12) inrättningar för en riktigt organiserad allsidig sanitär övervakning av arbetsförhållandena vid alla företag som utnyttjar lönarbete;
- 13) utsträckning av fabriksinspektionens övervakning till hantverks-, hem- och småindustri och till de statsägda företagen;
- 14) stadgande av straffrättsligt ansvar för brott mot arbetarskyddet;
- 15) förbud för företagare att göra kontantavdrag från lönen av vilken anledning eller för vilket ändamål det vara må (böter, kassering o.a.);
- 16) inrättande av fabriksdomstolar⁹ i alla nationalhushållets näringsgrenar, bestående av ett lika antal representanter för arbetare och företagare.

Skrivet i slutet av januari – början av februari 1902

Collected Works band 6 ("Draft Programme of the Russian Social-Democratic Labour Party")

* Förslag av Frej: att här (under samma punkt) tillfoga: "I lag fastställd tid för varje vecka för utbetalning av lön enligt alla avtal om anställning av arbetare."

Ur: Den internationella socialistkongressen i Stuttgart

... Resolution om kvinnlig rösträtt antogs också enhälligt. Endast en engelska från det halvborgerliga Fabian Society¹⁰ försvarade ståndpunkten, att man inte borde kämpa för full kvinnlig rösträtt, utan för en rösträtt begränsad till kvinnor med förmögenhet. Detta avslog kongressen obetingat och uttalade sig för att arbetarkvinnorna skulle kämpa för rösträtt, inte tillsammans med borgerliga anhängare av kvinnornas rättigheter, utan tillsammans med proletarietets klasspartier. Kongressen ansåg det nödvändigt, att man i kampanjen för kvinnlig rösträtt helt och fullt tar ställning för socialismens principer och lika rätt för kvinnor och män utan att ge avkall på principerna av opportunitetsskäl.

I samband härmed uppstod en intressant meningsskiljaktighet inom kommissionen. Österrikarna (Viktor Adler, Adelheid Popp) rättfärdigade sin taktik i kampen för männens allmänna rösträtt med att de inte ansåg det lämpligt att i sin agitation samtidigt skjuta fram kravet på kvinnlig rösträtt. De tyska socialdemokraterna, framför allt Clara Zetkin, hade protesterat mot detta redan då österrikarna genomförde sin kampanj för allmän rösträtt. Zetkin förklarade i pressen, att man under inga förhållanden finge avstå från kravet på kvinnlig rösträtt; österrikarna hade offrat principen av opportunistiska skäl, de borde inte ha minskat utan istället ökat sin agitation och folkrörelsens styrka genom att kämpa lika energiskt för kvinnlig rösträtt som för manlig. En annan framstående kvinnlig tysk socialdemokrat, Zietz, stödde i kommissionen helt Zetkins ståndpunkt. Med 12 röster mot 9 *avslog* kommissionen ett ändringsförslag av Adler, vilket indirekt rättfärdigade den österrikiska taktiken (i ändringsförslaget sägs endast, att det inte får bli något avbrott i kampen för rösträtt för alla medborgare, i stället för att kampen för rösträtt alltid ska föras med krav på lika rätt för män och kvinnor). Kommissionens och kongressens ståndpunkt kommer klarast till uttryck i följande ord av ovannämnda Zietz i hennes tal på den Internationella socialistiska kvinnokonferensen (som ägde rum i Stuttgart samtidigt med kongressen):

”Principiellt måste vi kräva allt vad vi anser vara riktigt” – sade Zietz – ”först när vår makt inte räcker längre, accepterar vi vad vi kan få. Det har alltid varit socialdemokratins taktik. Ju anspråkslösare våra krav är, desto anspråkslösare kommer regeringens eftergifter att bli ...”

Av denna strid mellan österrikiska och tyska socialdemokratiska kvinnor kan läsaren se, hur strängt de bästa marxisterna behandlar minsta avvikelser från principerna för en konsekvent revolutionär taktik.

Skrivet i september 1907 Publicerat i september 1907 i *Kalender dlya vsekh* 1908

Collected Works, band 13

Civiliserade européer och vilda asiater

Den välkände engelske socialdemokraten Rothstein beskriver i den tyska arbetarpressen en lärorik och typisk händelse, som ägde rum i brittiska Indien. Händelsen belyser bättre än alla diskussioner varför revolutionen så snabbt vinner mark i detta land med dess mer än 300 miljoner invånare.

Arnold, en brittisk journalist som ger ut en tidning i Rangoon, en stor stad (med över 200.000 invånare) i en av de indiska provinserna, publicerade en artikel med titeln "En karikatyr av brittisk rättvisa." Häri angrep han en brittisk domare i trakten vid namn Andrew. Arnold dömdes till tolv månaders fängelse för att ha publicerat artikeln, men han överklagade och eftersom han hade förbindelser i London, kunde han föra målet inför Storbritanniens högsta domstol. Indiska regeringen "nedsatte" i all hast hans straff till fyra månader och Arnold blev frigiven.

Vad rörde sig detta rabalder om?

En brittisk överste, McCormick, hade en älskarinna, vars tjänsteflicka var en elvaårig indisk flicka, Aina. McCormick, denne präktige representant för ett civiliserat land, lockade in Aina i sitt rum, våldtog henne och spärrade sedan in henne i sitt hus.

Nu hände det sig att Ainas far låg för döden och han skickade bud efter sin dotter. Det var då som byn där han bodde fick veta det hela. Befolkningen sjöd av indignation. Polisen tvingades beordra arrestering av McCormick.

Men domaren Andrew frigav honom mot borgen och frikände honom senare efter en vanhedrande parodi på rättvisa. Den präktige översten förklarade, som brukligt är under sådana förhållanden för en gentleman av adlig härkomst, att Aina var prostituerad. För att bevisa detta inkallade han fem vittnen. De åtta vittnen, som Ainas mor inkallade, hördes inte ens av domaren Andrew.

Då journalisten Arnold ställdes inför rätta för ärekränkning, vägrade rättens ordförande, Sir ("Hans Höghet") Charles Fox, att låta honom inkalla vittnen till sitt försvar.

Det bör stå klart för envar att tusentals och miljontals liknande fall inträffar i Indien. Det var bara alldeles speciella omständigheter som gjorde, att "ärekränkaren" Arnold (son till en inflytelserik Londonjournalist) släpptes ur fängelset och kunde ge fallet publicitet.

Glöm inte, att de brittiska liberalerna sätter sitt "bästa" folk i spetsen för Indiens förvaltning. Vicekung av Indien, chef. för alla McCormickar, Andrewar och Foxar, var för inte så länge sedan, John Morley, en välkänd radikal författare, ett "europeiskt lärdomsljus", en "ytterst aktningvärd man" i alla europeiska och ryska liberalers ögon.

Den "europeiska" andan har redan vaknat i Asien, Asiens folk har blivit demokratiskt sinnade.

Pravda nr 87, den 14 april 1913

Collected Works, band 19

Ett stort tekniskt framsteg

Den världsberömda brittiske kemisten William Ramsay har upptäckt en metod att utvinna gas direkt ur ett skikt av kol. Ramsay underhandlar redan med en kolgruveägare om metodens praktiska användning.

Ett stort modernt tekniskt problem närmar sig därmed sin lösning. Den revolution som ska åstadkommas av denna upptäckt, kommer att bli ofantlig.

För närvarande transporteras kol över hela landet och förbränns i otaliga fabriker och hem för att man ska kunna utnyttja den energi som finns innehållen däri.

Ramsays upptäckt innebär en jättelik teknisk revolution inom det kanske viktigaste produktionsområdet i de kapitalistiska länderna.

Ramsay har upptäckt en metod att omvandla kol till gas på den plats där kolet ligger, utan att det först tas upp till jordytan. En liknande, men mycket enklare metod används ibland då man tar upp salt; det forslas inte direkt upp till jordytan, utan löses i vatten, varpå lösningen pumpas upp.

Med Ramsays metod förvandlas kolgruvorna till enorma destillationsapparater för produktion av gas. Gas används till att driva gasmotorer, som tar ut *dubbelt så mycket* energi ur kolet som ångmaskinerna. Gasmotorerna omvandlar i sin tur energin till elektricitet, som med modern teknologi redan nu kan transporteras över enorma avstånd.

En sådan teknisk revolution skulle minska elektricitetskostnaderna till *en femtedel* eller rentav *en tiondel* av de nuvarande. En väldig mängd mänskligt arbete med brytning och transport av kol skulle kunna sparas in. Det vore möjligt att använda till och med de sämsta ådrorna, som nu inte alls bearbetas. Kostnaderna för belysning och uppvärmning av hus skulle minska mycket.

Upptäckten kommer att framkalla en enorm revolution inom industrin. Men för samhällslivet i sin helhet kommer följderna av denna revolution under det nuvarande kapitalistiska systemet att bli av helt annat slag än om upptäckten hade skett under socialismen.

Under kapitalismen kommer "friställandet" av miljontals gruvarbetare, som är sysselsatta med att utvinna kol, oundvikligen att orsaka massarbetslöshet, en enorm ökning av fattigdomen och överhuvudtaget en försämring av arbetarnas villkor. Profiten från denna storartade uppfinning kommer att hamna i fickorna på Morgans, Rockefeller, Bjabusjinskis, Morozovs och deras följe av advokater, direktörer, professorer och andra kapitalets lakejer.

Om Ramsays metod användes under socialismen, skulle "friställandet" av miljontals gruv- arbetare mm. göra det möjligt att omedelbart förkorta arbetsdagen *för alla* från 8 timmar till, låt oss säga 7 timmar, eller till och med mera. "Elektrifieringen" av alla fabriker och järnvägar skulle göra arbetsförhållandena mer hygieniska, befria miljontals arbetare från rök, damm och smuts och påskynda utvecklingen så att de smutsiga otäcka verkstäderna förvandlas till rena, ljusa, människovärdiga laboratorier. Elektriskt ljus och värme i alla hem skulle befria miljontals "hemslavinnor" från tvånget att vistas tre fjärdedelar av sitt liv i illaluktande kök.

Den kapitalistiska teknologin växer dagligen i allt högre grad *ifrån* de sociala förhållanden, som dömer det arbetande folket till löneslaveri.

Pravda nr 91, den 21 april 1913

Collected Works, band 19

Kapitalism och kvinnoarbete

Det nutida kapitalistiska samhället döljer inom sig en mängd fall av armod och förtryck som inte är direkt iögonenfallande. Småborgares, hantverkares, arbetares, tjänstemäns och lägre ämbetsmäns splittrade familjer lever i utsägligt elände och får med nöd och näppe det hela att gå ihop, när tiderna är som *bäst*. Miljoner och åter miljoner kvinnor i sådana familjer lever (eller rättare sagt plågar sig fram) som "hemslavinnor", som försöker föda och kläda familjen på småslantar, till priset av dagliga förtvivilade ansträngningar och genom att "spara in" på allt – utom på det egna arbetet.

Det är bland dessa kvinnor som kapitalet helst skaffar sig hemarbeterskor, vilka är beredda att för en fruktansvärt låg lön "tjäna litet extra" till en bit bröd åt sig och familjen. Det är bland dessa kvinnor som kapitalister i alla länder (liksom forntidens slavägare och medeltidens feodalherrar) skaffar sig hur många frillor som helst till det mest "överkomliga" pris. Och ingen "moralisk upprördhet" (som i 99 fall av 100 är hycklad) över prostitutionen förmår utträta något mot denna handel med kvinnans kropp: så länge löneslaveriet existerar kommer oundvikligen även prostitutionen att bestå. Alla förtryckta och utsugna klasser i människosamhällets historia har alltid varit tvingade (och just häri ligger deras utsugning) att till förtryckarna lämna ifrån sig, för det första, obetalt arbete och, för det andra, sina kvinnor som frillor åt "herrarna",

Slaveriet, feodalismen och kapitalismen är i detta avseende likadana. Vad som förändras är endast utsugningens form; utsugningen består.

I Paris, "världens huvudstad", civilisationens centrum har en *utställning* av "utsugna hemarbeterskors" alster nu öppnats.

På varje utställt föremål återfinns en liten lapp, som visar hur mycket hemarbeterskan *får* för att tillverka det och hur mycket hon därvid kan förtjäna per dag och per timme.

Och vad finner vi? Mer än 1,25 franc, dvs 50 kopek, *kan inte* en hemarbeterska förtjäna *på någon enda vara*. Och det överväldigande flertalet arbeten ger en omätligt mycket lägre förtjänst. Ta t ex lampskärmar. För dem betalas 4 kopek dussinet. Eller papperspåsar, 15 kopek per 1 000, timförtjänst sex kopek. Här är små leksaker med band etc – 2,5 kopek i timmen. Här konstblommor – *två - tre* kopek per timme. Och här dam- och herrunderkläder – från *två* till sex kopek i timmen.

Och så vidare i all oändlighet.

Även våra arbetarsamfund och fackföreningar borde organisera en sådan "utställning". Den kommer inte att ge de kolossala profiter som bourgeoisins utställningar tar hem. En utställning av proletärkvinnornas nöd och armod kommer att göra nytta på annat sätt: den kommer att hjälpa lönarbetarna och lön-slavinnorna att förstå sin situation, se tillbaka på sitt "liv" och fundera över förutsättningarna för befrielse från det eviga förtryck som nöden, armodet, prostitutionen och alla skymfer mot de medellösa utgör.

Skrivet den 27 april (10 maj) 1913

Tryckt den 5 maj 1913 i nr 102 av tidningen *Pravda*

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 23, s 136-137

Arbetarklassen och nymalthusianismen¹¹

På den medicinska Pirogovkongressen¹² visades stort intresse för abortfrågan och en lång debatt fördes i ämnet. Lichkus framlade en rapport som i siffror visade hur oerhört omfattande fosterfördrivningen är i dagens så kallade civiliserade stater.

I New York hade 80.000 aborter utförts på ett år och i Frankrike så många som 36.000 per månad. I St Petersburg har procenten aborter mer än fördubblats på fem år.

Den medicinska Pirogovkongressen antog en resolution, att rättsligt åtal aldrig bör väckas mot en moder, därför att hon framkallat abort och att läkare endast bör åtalas, om operationen utförts ”för vinnings skull.”

Under diskussionen instämde de flesta i att aborter inte borde vara straffbara. Frågan om den så kallade nymalthusianismen (användandet av preventivmedel) berördes naturligtvis, liksom också sakens sociala sida. Enligt rapporten i *Russkoje Slovo*¹³ sade herr Vigdortjik, att ”preventiva åtgärder borde välkomnas” och herr Astrachan förklarade under dånande applåder:

”Vi tvingas nu övertala mödrarna att föda barn, för att dessa sedan ska bli skadade i uppfostringsanstalter, bli utlottade och kanske drivas till självmord” ...

Om det är med sanningen överensstämmande att herr Astrachans yttrande hälsades med dånande applåder, så förvånar det mig inte. Auditoriet var borgerligt, mellan- och småbourgeoisin, som har en fariseisk mentalitet. Vad kan man vänta sig av dem annat än den mest banala liberalism?

Från arbetarklassens ståndpunkt sett är det dock knappast möjligt att finna ett tydligare bevis för den sociala nymalthusianismens vidrighet och dess helt och hållet reaktionära natur än den ovan anförda frasen av herr Astrachan.

Att ”föda barn för att de ska bli skadade”... Enbart för detta? Varför inte för att de ska kämpa bättre, mer enigt, medvetet och bestämt än vi själva kämpar mot de nutida levnadsvillkor som skadar och fördärvar vår generation?

Det är detta som radikalt skiljer bonden, hantverkaren, den intellektuelle och även i allmänhet småborgaren från proletären mentalt sett. Småborgaren inser och känner att han går mot undergång, att livet blir svårare, att kampen för tillvaron blir allt hänsynslösare och hans och hans familjs situation allt hopplösare. Det är ett odisputabelt faktum och småborgaren protesterar.

Men *hur* protesterar han?

Han protesterar som representant för en klass som är hopplöst dömd till undergång, som misströstar om sin framtid, som är deprimerad och feg. Det finns ingenting att göra ... Om det åtminstone funnes färre barn som måste gå igenom våra lidanden; vårt hårda slit, vår fattigdom och våra förödmjukelser – så låter småborgarens klagan.

Den klassmedvetne arbetaren har långtifrån samma inställning. Han låter inte sitt medvetande fördunklas av den sortens klagan, hur äkta och djupt känd den än må vara. Ja, vi arbetare och massan av småägare lever ett liv som är fyllt av outhärdligt förtryck och lidande. Vår generation har det svårare än våra föräldrars. Men i ett avseende är vi lyckligare lottade än våra föräldrar. *Vi har börjat lära oss och lär oss i allt snabbare takt att kämpa* – och att kämpa inte som individer, som de bästa bland våra förfäder gjorde, och inte för borgerliga talares slagord som till sitt väsen är främmande för oss, utan för våra egna paroller, våra klassparoller. Vi kämpar bättre än våra fäder gjorde. Våra barn kommer att kämpa bättre än vi och *de kommer att segra*.

Arbetarklassen kommer inte att gå under, den växer, blir starkare, modigare, konsoliderar sig, uppfostrar sig själv och härdas i striden. Vi är pessimister då det gäller livegenskapen, kapitalismen och småindustrin, men vi är glödande optimister då det gäller arbetarklassens framåtskridande och dess målsättning. Vi lägger redan grunden till en ny byggnad och våra barn kommer att fullborda den.

Detta är orsaken – den enda orsaken – till att vi obetingat är fiender till nymalthusianismen, som bara lämpar sig för känslolösa, egoistiska småborgerliga äkta par, som förskrämt viskar: ”Gud, måtte vi bara på något sätt kunna klara oss själva. Det är för väl att vi inte har några barn”.

Naturligtvis hindrar detta oss inte på något vis från att kräva det ovillkorliga upphävandet av alla lagar mot abort och spridning av medicinsk litteratur om preventivåtgärder etc. Sådana lagar visar bara de härskande klassernas hyckleri. Sådana lagar botar inte kapitalismens rötsår utan gör dem istället mer elakartade, och särskilt plågsamma blir de för de förtryckta massorna. Frihet för medicinsk propaganda och skydd för medborgarnas grundläggande demokratiska rättigheter är en sak, nymalthusianismens sociala teori en helt annan. Klassmedvetna arbetare kommer alltid att föra den mest hänsynlösa kamp mot varje försök att tvinga denna reaktionära och ynkliga teori på den klass i det moderna samhället som är starkast, mest progressiv och bäst förberedd för stora sociala förändringar.

Pravda nr 137 den 16 juni 1913

Collected Works, band 19

Femte internationella kongressen mot prostitution

Femte internationella kongressen för den vita slavhandelns bekämpande har nyligen avslutats i London.

Hertiginnor, grevinnor, biskopar, präster, rabbiner, polischefer och alla slags borgerliga filantroper var väl representerade! Hur många festsmyckade luncher och magnifika officiella mottagningar gavs väl inte! Hur många högtidliga tal hölls inte om prostitutionens skändlighet och fördärv!

Vilka kampmedel hade de eleganta borgerliga kongressdeltagarna att föreslå? Huvudsakligen två – religionen och polisen; de ansågs tydligen vara de lämpligaste och pålitligaste medlen för prostitutionens bekämpande. Enligt *Leipziger Volkszeitungs*¹⁴ Londonkorrespondent skröt en engelsk delegat med, att han lagt fram en motion i parlamentet med förslag om *kroppslig bestraffning* av sutenörer! Man ser av vilken ull han är, denne moderne ”civiliserade” hjälte i kampen mot prostitutionen.

En dam från Canada talade entusiastiskt för polis och ville att ”fallna kvinnor” skulle övervakas av polissystrar. Men vad höjda löner beträffade ansåg hon, att kvinnliga arbetare inte var värda högre lön.

En tysk pastor talade nedsättande om den nutida materialismen som, sade han, breder ut sig alltmer bland folket och gynnar den fria kärlekens spridning.

När den österrikiske delegaten Gärtner försökte ta upp frågan om prostitutionens sociala orsaker, om arbetarfamiljernas fattigdom och nöd, om exploateringen av barnarbete, om odrägliga bostadsförhållande etc. tystades han av fientliga tillrop!

Men vad som – i delegaternas grupper – berättades om socialt framskjutna personer var upplysande och sublimt. Då t.ex. tyska kejsarinnan besöker ett barnbördshus i Berlin, *sätter man vigselringar på utomäktenskapliga barns mödrar*, för att denna kejsarliga person inte ska behöva chockeras av att se ogifta mödrar.

Vi kan av detta bedöma vilket avskyvärt borgerligt hyckleri som härskar på dessa aristokratisk-borgerliga kongresser. Charlataner på filantropins område och polisförespråkare som försvarar detta gyckel med fattigdom och nöd, samlas för att ”bekämpa prostitutionen”, som underhålls just av aristokratin och bourgeoisin ...

Rabotjaja Pravda nr 1 den 13 juli 1913

Collected Works, band 19

Småproduktionen inom jordbruket

Bondefrågan i de moderna kapitalistiska staterna framkallar allt oftare villrådighet och vacklan bland marxisterna, allt oftare angrepp på marxisterna från den borgerliga (professorsaktiga) politiska ekonomins sida.

Småproduktionen inom lantbruket är dömd till undergång och ett otroligt förtrampat och eländigt läge under kapitalismen, säger marxisterna. Småproduktionen är beroende av stor-kapitalet, efterbliven i jämförelse med storproduktionen inom jordbruket och kan hålla sig flytande endast genom en långtgående sänkning av konsumtionen jämte ett nödtvunget dubbelarbete. Söndersplittring och rovdrift med den mänskliga arbetskraften, producentens odrägliga beroende, utnötning av bondefamiljens, och boskapens krafter och av jordens förmåga – det är vad kapitalismen alltid och överallt erbjuder bonden.

Det finns *ingen* annan räddning för bonden än att ansluta sig till proletariats, i första hand lönearbetarnas, aktioner.

Den borgerliga politiska ekonomin och dess inte alltid medvetna anhängare, såsom narodnikerna¹⁵ och opportunisterna, försöker omvänt bevisa, att småproduktionen är livsduglig och mera lönande än storproduktionen. Inte till proletariats, utan till bourgeoisin, inte till lönearbetarnas klasskamp utan till ett bekräftande av sin egen ställning som besittande och husbonde ska den bonde sträva, som har en säker och hoppfull existens i det kapitalistiska systemet – det är kärnan i de borgerliga ekonomernas teori.

På grundval av noggranna siffror ska vi försöka pröva hållbarheten i de marxistiska och borgerliga teorierna. Låt oss ta uppgifterna om *kvinnor*-arbetet i Österrikes och Tysklands jordbruk. För Ryssland finns det ännu inga fullständiga uppgifter till följd av regeringens ovilja att genomföra en folkräkning inom alla jordbruksföretag på vetenskaplig grundval.

Enligt folkräkningen 1902 räknade man i Österrike 4.422.981 kvinnor bland de i jordbruket sysselsatta 9.070.682 personerna, dvs. de utgjorde 48,7 procent. I Tyskland, där kapitalismen är betydligt mer utvecklad, visade sig kvinnorna inneha majoritet bland de inom moder-näringsen sysselsatta och utgjorde 54,8 procent av hela antalet. Ju mer utvecklad kapitalismen är inom jordbruket, desto mer tas kvinnorna i anspråk för jordbruksarbete, det innebär en försämring av de arbetande massornas levnadsvillkor. I den tyska industrin finns det 25 procent kvinnor, men i jordbruket utgör de mer än hälften. Det betyder att industrin drar till sig den *bästa* arbetskraften och kvarlämnar den svagare åt jordbruket.

Jordbruket i de utvecklade länderna har redan börjat använda sig av huvudsakligen kvinnlig arbetskraft.

Men om vi ser på uppgifterna om jordbruksegendomar av olika storlek finner vi, att exploateringen av kvinnlig arbetskraft nått särskilt stor omfattning just på de små gårdarna. Och omvänt använder sig den kapitalistiska storproduktionen i jordbruket företrädesvis av manlig arbetskraft, även om den inte har samma omfattning här som i industrin.

Här har vi de jämförande siffrorna för Österrike och Tyskland:

Slag av jordbruk	Arealens storlek	Kvinnornas procentuella andel av antalet arbetande	
		Österrike	Tyskland
<i>Proletärhushåll</i>	till 1/2 hektar	52,0	74,1
	1/2 till 2 hektar	50,9	65,7
	2 till 5 hektar	49,6	54,4

<i>Bondehushåll</i>	5 till 10 hektar	48,5	50,2
	10 till 20 hektar	48,6	48,4
	20 till 100 hektar	46,6	44,8
<i>Kapitalistiska hushåll</i>	100 har och däröver	27,4	41,0
<i>Genomsnitt</i>		48,7	54,8

Vi ser att samma lag gäller i båda länderna för det kapitalistiska jordbruket. Ju mindre produktionen är, desto *sämre* är det ställt med arbetskraften, desto mer väger kvinnornas andel över bland de i jordbruket sysselsatta arbetarna.

Sakernas allmänna tillstånd under kapitalismen visar följande:

I proletärhushållen, dvs. de vilkas "ägare" huvudsakligen livnär sig genom att sälja sin arbetskraft till andra (lantarbetare, daglönare, och överhuvudtaget lönearbetare med en liten jordlapp), *överbäger den kvinnliga arbetskraften förhållande till den manliga*, ibland i mycket stor omfattning.

Man får inte glömma att antalet proletära och lantarbetarhushåll är väldigt stort: i Österrike 1,3 miljoner av sammanlagt 2,8 miljoner och i Tyskland t.o.m. 3,4 miljoner av sammanlagt 5,7 miljoner.

I bondehushållen är den manliga och kvinnliga arbetskraften ungefär jämställda.

Slutligen *överbäger den manliga arbetskraften jämfört med den kvinnliga inom de kapitalistiska jordbruken*.

Vad betyder det?

Det betyder att arbetskraftens kvalitet är *sämre* i småproduktionen än i den kapitalistiska storproduktionen.

Det betyder att den i jordbruket arbetande kvinnan – proletärkvinnan och bondekvinnan – måste anstränga sig mycket hårt, till det yttersta, arbeta så att hon skadar sin och sina barns hälsa, för att så mycket som möjligt kunna jämföras med de manliga i den kapitalistiska storproduktionen.

Det betyder att småproduktionen kan klara sig under kapitalismen endast genom att *pressa ut* större arbetsprestation ur den kvinnliga arbetaren än vad som pressas ur arbetaren inom storproduktionen.

Bonden är fastare bunden, mer insnärjd i ett komplicerat nät av beroende av kapitalismen än lönearbetaren. Han tror ofta att han är oberoende, att han "får plats i folkhushållningen", men i verkligheten måste han arbeta hårdare (till förmån för kapitalet) än lönearbetaren för att klara sig.

Uppgifterna om *barnarbetet* inom jordbruket visar detta ännu tydligare.

Rabotjaja Pravda, Nr. 5 18/7 1913

Till Inessa Armand

Dear friend,

Jag skulle vilja råda Er att göra utkastet till Er broschyr¹⁶ mer detaljerat. I annat fall är det mycket som förblir oklart.

På en punkt känner jag mig förpliktad att genast säga min mening. Jag föreslår, att Ni helt och hållet stryker § 3, som handlar om "kravet (för kvinnornas del) på fri kärlek".

Det är faktiskt ett borgerligt, inte ett proletärt krav.

Vad menar Ni egentligen med det? Vad kan det tänkas innebära?

1. Frihet *från* materiella (finansiella) överväganden i kärleken?
2. *Från* materiella bekymmer också?
3. Från religiösa fördomar?
4. Från fadersbud, etc?
5. Från "samhälleliga" fördomar?
6. Från en trångsynt omgivnings fördomar (bonde-, småborgar- eller den intellektuellt-borgerliga miljöns)?
7. Från lagens, domstolarnas och polisens tvång?
8. Från kärlekens allvar?
9. Från barnafödande?
10. Frihet att begå äktenskapsbrott, etc?

Jag har fört upp många (givetvis inte alla) tänkbara nyanser. Ni menar naturligtvis inte punkterna 8-10, men troligen punkterna 1-7, i varje fall *något i stil med 1-7*.

För punkterna 1-7 borde Ni emellertid välja ett annat uttryck, "fri kärlek" uttrycker inte tanken riktigt.

Publiken i allmänhet, det vill säga läsarna, kommer *ovillkorligen* att tro, att "fri kärlek" betyder något i stil med punkterna 8-10, även om det *inte alls är vad Ni själv menar*.

Just därför att de mest talträngda och bullersamma toppskikten i det moderna samhället med "fri kärlek" menar punkterna 8-10, är kravet på fri kärlek ett borgerligt och inte ett proletärt krav. Punkterna 1-2 är viktigast för proletariatet, därefter kommer punkterna 1-7, men sanningen att säga är detta inte "fri kärlek".

Det spelar ingen roll vad Ni själv, *subjektivt* sett, "vill uppfatta" därmed. Vad som spelar roll är klassrelationernas *objektiva logik* i kärleksförhållanden.

Friendly shake hands!

W.I.

Bern den 17 januari 1915.

Först publicerat i *Bolsjevik* nr 13, 1939

Collected Works, band 35

Till Inessa Armand

Kära vän,

Förlåt, att jag har dröjt så länge med att svara. Jag hade tänkt svara igår, men blev förhindrad och fick inte tid att skriva.

Vad beträffar utkastet till Er broschyr, så tyckte jag att ”kravet på fri kärlek” inte var tillräckligt klart och att det, vare sig Ni önskade det eller inte (jag underströk det genom att säga: ”det är frågan om objektiva klassrelationer och inte om Era subjektiva önskningar”), under nuvarande sociala förhållanden skulle vara ett borgerligt och inte ett proletärt krav.

Ni vill inte medge det. Nåväl, låt oss se på saken en gång till.

För att klara upp vad som är oklart gjorde jag en lista på tio *möjliga* olika tolkningar (så länge klasskampen pågår är dessa tolkningar ofrånkomliga) och jag påpekade, att tolkningarna 1-7 enligt min åsikt vore typiska eller karakteristiska för proletärkvinnor och 8-10 för borgerliga kvinnor.

Om Ni vill vederlägga det, borde Ni för det första ha visat, att tolkningarna inte är riktiga (i så fall borde Ni ha kommit med andra tolkningar, eller åtminstone ha påpekat vad som var fel), eller, för det andra, att de var ofullständiga (i så fall borde Ni ha lagt till det som saknades) eller, för det tredje sagt, att uppdelningen i proletära och borgerliga tolkningar borde vara en annan.

Ni gör ingen av dessa tre saker.

Punkterna 1-7 nämner Ni inte alls. Ni medger alltså att de (i stort sett) är riktiga? (Det Ni skriver om prostitutionen bland proletärkvinnorna och om deras beroende, ”omöjligheten i att säga nej”, passar helt in under punkterna 1-7. Där finns ingen anledning till menings-skiljaktigheter mellan oss).

Inte heller förnekar Ni, att det är en proletär tolkning.

Återstår då punkterna 8-10.

Ni ”förstår dem inte riktigt” och kommer med denna ”invändning”: ”Jag kan inte förstå, hur man skulle kunna (det är exakt vad Ni skriver!) identifiera (!!??) fri kärlek med punkt 10 ...”

Jag skulle alltså ”identifiera” det ena med det andra och därför vill Ni angripa och tillintetgöra *mig*.

Hur så? Varför?

Med fri kärlek menar borgerliga kvinnor punkterna 8-10 – det är min tes.

Förnekar Ni den tesen? Tala då om vad borgerliga damer menar med fri kärlek!

Det säger Ni ingenting om. Men visar inte både litteraturen och det verkliga livet, att det är just vad borgerliga kvinnor menar? De bevisar det till övermått. Ni medger tyst detta.

Om det alltså är fallet, beror det på deras klass ställning, det är knappast möjligt och dessutom ganska naivt att ”vederlägga” *detta*.

Den proletära ståndpunkten måste klart *framhävas, kontrasteras* mot deras. Ni ska hålla det objektiva faktum i minnet, att annars gör *de* utdrag av godtyckliga stycken ur sitt sammanhang, tolkar det på sitt eget sätt och använder Er broschyr som vatten på sin kvarn; de förvanskar Era idéer och gör arbetarna ”förvirrade” (får dem att undra, om det inte är *konstiga* idéer *Ni* talar för). De har ju tidningar, osv. i massor.

Och Ni glömmer alldeles bort det objektiva och klasståndpunkten och ”angriper” *mig* för att ha ”identifierat” ”fri kärlek” med punkterna 8-10. Konstigt, verkligen mycket konstigt ...

”Till och med en övergående lidelse, en flyktig kärleksaffär, är renare och mer poetisk än vulgära (och mycket vulgära) äkta makars kyssar utan kärlek”. Det är vad Ni skriver. Och det är vad Ni tänker skriva i Er broschyr. Utmärkt.

Men är det en logisk antites? Kyssar utan kärlek mellan gifta människor är *orena*. Jag instämmer. Dessa skulle kontrasteras med ... ja, med vad? ... Det uppenbara svaret är: ”*Kärleksfulla kyssar*”. Men Ni sätter som kontrast en ”flyktig” (varför flyktig?) ”lidelse” (varför inte kärlek?! Den logiska följdén blir, att kyssar utan kärlek (flyktiga) jämförs med kyssar utan kärlek mellan äkta makar ... Konstigt. Vore det inte bättre att i en utåtriktad broschyr ställa småborgerliga, borgerliga eller intellektuella vulgära, smutsiga och kärlekslösa äktenskap mot proletära kärleksfulla äktenskap (mina punkter 6 eller 5, tror jag), (och sen tillägga, *om Ni nu måste ha det med*, att en flyktig kärleksaffär mycket väl kan vara antingen ren eller oren). I Er broschyr har Ni jämfört, inte klasstyper utan snarare individuella fall, som givetvis kan finnas. Men är detta en fråga om individuella fall? Om Ni till ämne väljer individuella fall med orena kyssar inom äktenskapet och rena kyssar i flyktiga kärleksaffärer, borde det utvecklas i en roman (eftersom hela *poängen* då ligger i skildringen av *individuella* fall; i att analysera *givna* typers *karaktär* och psykologi.) Men i en broschyr?

Ni har fullkomligt rätt förstått vad jag menade med, att Key-citatet var olämpligt, det framgår av att Ni finner det ”löjligt att tro sig vara professor i kärlek”. Det har Ni så rätt i! Men hur är det då att vara professor i flyktig kärlek osv.?

Vad jag minst av allt önskar är polemik. Helst skulle jag vilja slippa skriva det här brevet och spara saken tills vi träffas nästa gång. Men jag vill att Er broschyr ska bli bra och att ingen ska kunna göra några godtyckliga citat till Er nackdel och vantolka Er (en enda mening kan ibland vara nog för att förstöra det hela ...). Jag är säker på, att Ni har skrivit ”oöverlagt” och skickar iväg det här brevet i hopp om att det kanske bättre än ett samtal ska kunna förmå Er att tränga djupare in i utkastet till broschyren, som är mycket viktigt.

Ni har kanske någon fransk socialist bland Era kvinnliga bekanta? Översätt i så fall (som om det vore från engelskan) mina punkter 1-10 och Era egna reflexioner om ”flyktig” etc. Iaktta henne noga och lyssna uppmärksamt på vad hon säger; gör ett litet experiment för att få reda på vad utomstående tycker, hur de reagerar och vad de väntar sig av broschyren.

Med hjärtliga hälsningar och tillönskan om mindre huvudvärk och en snar förbättring.

V.U.

PS

Om Baugy jag vet inte ... Kanske my friend lovade för mycket... Men vad? Jag vet inte. Saken har bordlagts, dvs konflikten har skjutits på framtiden, inte eliminerats. Vi kommer att tvingas kämpa och kämpa!!! Kommer vi att lyckas avråda dem? Vilken är Er mening?

Bern, den 24 januari 1915

Först publicerat 1939 i *Bolsjevik*, nr 13

Collected Works, band 35

Ur: Om en karikatyr på marxismen och om imperialistisk ekonomism

Kievskij förstår inte skillnaden mellan paroller, som ”förnekar” eller brännmärker *politiska* och *ekonomiska* onda ting. Denna skillnad är att vissa ekonomiska onda ting är utmärkande för kapitalismen överhuvudtaget, oavsett den politiska överbyggnaden, att det är ekonomiskt *omöjligt* att eliminera dessa onda ting utan att eliminera kapitalismen. Inget enda exempel på att de eliminerats kan anföras. Politiska onda ting däremot består i avvikelser från demokratismen, som är ekonomiskt fullt möjlig ”på det rådande systemets grund”, dvs under kapitalismen och som undantag genomförs under den, delvis i en stat och delvis i en annan. Alltid visar det sig, att författaren inte har förstått just de allmänna betingelserna för genomförbarheten av demokratin överhuvudtaget!

Detsamma gäller skilsmässöfrågan. Vi erinrar läsaren om att denna fråga i diskussionen om den *nationella* frågan för första gången ställdes av Rosa Luxemburg. Hon uttalade den riktiga uppfattningen, att om vi försvarar autonomi inom en stat (ett område eller landskap osv), så måste vi som centralistiska socialdemokrater överlåta lösningen av de viktigaste statliga frågorna – dit lagstiftningen om *skilsmässa* hör – åt den centrala statsmakten, åt det centrala parlamentet. Skilsmäsoexemplet visar åskådligt, att det inte går att vara demokrat och socialist utan att nu kräva fullständig frihet till skilsmässa, emedan avsaknaden av denna frihet är ett ytterligare förtryck av det förtryckta könet, kvinnan, fastän det alls inte är svårt att förstå, att erkännande av *friheten* att lämna sin man inte är en *inbjudan* till alla hustrur att göra det!

Kievskij ”invänder”:

”Hur skulle denna rätt [till skilsmässa] se ut ifall hustrun i *dessa* fall [när kvinnan vill lämna mannen] *inte* skulle kunna förverkliga den? Eller ifall detta förverkligande berodde på *tredje* persons vilja eller ännu värre på viljan hos dem som gör anspråk på denna hustrus ‘hand’? Skulle vi då eftersträva att en *sådan* rätt proklamerats? Givetvis inte!”

Denna invändning visar komplett oförståelse för relationen mellan demokrati *i allmänhet* och kapitalism. Sådana förhållanden som gör det omöjligt för de förtryckta klasserna att ”förverkliga” sina demokratiska rättigheter förekommer under kapitalismen inte som enskilda fall utan som en typisk företeelse. Rätten till skilsmässa förblir i de flesta fall ogenomförbar under kapitalismen, ty det förtryckta könet är nedtryckt ekonomiskt, ty kvinnan förblir under kapitalismen hur demokratin än är utformad en ”hemslovinna”, en slavinna som är inspärrad i sovrummet, barnkammaren och köket. Rätten att välja ”sina” folkdomare, ämbetsmän, lärare, nämndemän etc är likaledes i de flesta fall ogenomförbar under kapitalismen på grund av att arbetarna och bönderna är ekonomiskt nedtryckta. Detsamma gäller den demokratiska republiken: vårt program ”proklamerar” den som ”folkets suveränitet”, fastän alla socialdemokrater utmärkt väl vet, att under kapitalismen leder den mest demokratiska republik endast till bourgeoisins bestickning av ämbetsmännen och till en allians mellan börs och regering.

Blott personer som är helt oförmögna att tänka eller helt okunniga om marxismen drar av detta slutsatsen: alltså är republiken ingenting värd, friheten till skilsmässa ingenting värd, demokratin ingenting värd, nationernas självbestämmande ingenting värt! Men marxister vet, att demokratin inte undanröjer klassförtrycket, den gör endast klasskampen direktare, bredare, öppnare och skarpare och det är vad vi behöver. Ju fullständigare rätten till skilsmässa blir, desto klarare blir det för kvinnan, att det inte är rättslöshet utan kapitalismen som är orsaken till hennes ”hemsloveri”. Ju mer demokratiskt statssystemet blir, desto klarare blir det för arbetarna, att det inte är rättslöshet utan kapitalismen som är roten till det onda. Ju fullständigare det nationella likaberättigandet blir (det är *inte* fullständigt utan frihet till avskiljande), desto klarare blir det för arbetarna i en förtryckt nation, att det inte är rättslöshet utan kapitalismen som är det grundläggande onda. Och så vidare.

Det måste sägas om och omigen: det är pinsamt att behöva tugga om marxismens elementa, men vad skall man göra, när Kievskij inte känner till dem?

Kievskij resonerar om skilsmässa ungefär som Semkovskij, en av OK:s¹⁷ utlandssekreterare, resonerade i paristidningen *Golos*¹⁸, om jag minns rätt. Det är sant, resonerade han, att friheten till skilsmässa inte är en inbjudan till alla hustrur att lämna sina män, men om det bevisas för hustrun, att alla män är bättre än er man, madame, så kommer det på ett ut!!

När Semkovskij resonerade på det viset, glömde han bort, att narraktighet inte är en överträdelse av en socialists och demokrats förpliktelser. Om Semkovskij började övertyga en hustru om att alla andra gifta män är bättre än hennes man, skulle ingen betrakta detta som en överträdelse av en demokrats förpliktelser; det man på sin höjd skulle säga vore: inget stort parti utan stora narrar! Men om det skulle falla Semkovskij in att försvara och kalla för demokrat en person, som förnekade friheten till skilsmässa och exempelvis appellerade till domstol eller polis eller kyrka mot sin hustru, som är på väg att lämna honom, så är vi övertygade om att *även* majoriteten av Semkovskijs kolleger i utlandssekreterariatet, även om de är dåliga socialister, skulle vägra att solidarisera sig med honom!

Både Semkovskij och Kievskij avslöjade i sin ”diskussion” om skilsmässan att de inte förstod frågan och kringgick sakens väsen: rätten till skilsmässa är, liksom *alla* demokratiska rättigheter utan undantag, svår att genomföra under kapitalismen, den har en villkorlig, begränsad, formell och snäv karaktär, men likväl kommer ingen anständig socialdemokrat att anse dem som förnekar denna rätt vara socialister eller ens demokrater. Men detta är ju hela kärnan. *Hela* ”demokratin” består i proklamerande och förverkligande av ”rättigheter”, som är ytterst ringa och ytterst villkorligt genomförbara under kapitalismen. Men socialismen är *omöjlig* om de inte proklamerar, om det inte kämpas för att införa dem nu, omedelbart, om inte massorna fostras i denna kamps anda.

Skrivet i augusti-oktober 1916

Publicerat ffg i tidskriften *Zvezda* nr 1 och 2/1924

Ur: Vänster-zimmerwaldisternas uppgifter i det schweiziska socialdemokratiska partiet¹⁹

III. Trängande demokratiska reformer och utnyttjande av den politiska kampen och parlamentarismen.

17. Avskaffandet av *alla* restriktioner utan undantag ifråga om kvinnornas politiska rättigheter i jämförelse med männens. Det måste klargöras för massorna, varför detta är en särskilt viktig reform för närvarande, då kriget och de höga levnadskostnaderna upprör de breda massornas sinnen och framför allt väcker kvinnornas uppmärksamhet och intresse för politiken.

Oktober-november 1916

Först publicerat på franska som broschyr 1918

Ur: Proletariatets uppgifter i vår revolution

12. Polisens ersättande med folkmilis är en omdaning, som framgår ur revolutionens hela förlopp och som nu förverkligas på de flesta orter i Ryssland. Vi måste klargöra för massorna, att denna omdaning i de flesta borgerliga revolutioner av vanlig typ blev ytterst kortlivad och att bourgeoisin, även den mest demokratiska och mest republikanska, återupprättade polisen, som var av gammal tsaristisk typ, skild från folket, underställd bourgeoisins befäl och lämpad att på alla sätt förtrycka folket.

Det finns endast ett medel att *förhindra* att polisen återupprättas och det är att bilda en hela folkets milis och att denna sammansmälts med armén (den stående armén ersätts med allmän folkbeväpning). I denna milis måste alla medborgare, manliga och kvinnliga, från 15 till 65 års ålder delta, om det är tillåtligt att med dessa endast som exempel tagna åldersgränser slå fast att såväl gamla som unga skall delta. Kapitalisterna måste betala lönarbetarna, tjänstefolket osv för de dagar, som ägnas den samhällsliga tjänsten i milisen. Om kvinnorna inte engageras att självständigt delta såväl i det politiska livet i allmänhet som i den ständiga, av alla utförda samhällsliga tjänstgöringen, kan det inte bli tal om socialism, ja inte ens om fullständig och varaktig demokrati. Och sådana "polis"-funktioner som omsorgen om sjuka och om hemlösa barn, uppsikten över en sund bespisning m m kan överhuvudtaget inte förverkligas på ett tillfredsställande sätt utan att kvinnorna blivit helt likaberättigade inte bara på papperet utan också i praktiken.

Att förhindra polisens återupprättande, att dra med hela folkets organisatoriska krafter till att bilda en allmän milis – det är de uppgifter, som proletariatet måste föra ut till massorna för att skydda, befästa och utveckla revolutionen.

N Lenin Petersburg den 28 maj 1917

Publicerat i broschyrform i september 1917 av förlaget Priboj, Petrograd

Ur: Material för revision av partiprogrammet²⁰

Den demokratiska republiken Rysslands författning bör garantera:

1. Folkets suveränitet; hela den högsta statsmakten skall tillhöra folkets representanter, som har valts och när som helst kan återkallas av folket och som bildar en enda folkförsamling, en enda kammare.
2. Allmän, lika och direkt rösträtt vid val såväl till den lagstiftande församlingen som till alla lokala självstyrelseorgan för alla manliga och kvinnliga medborgare, som har fyllt tjugo år; hemlig omröstning vid valen; rätt för varje väljare att bli vald till alla representativa institutioner; tvååriga parlament; lön till folkrepresentanterna; proportionell representation vid alla val; alla ombud och valda representanter kan utan undantag återkallas när som helst om en majoritet av deras väljare beslutar det.
3. Omfattande lokal självstyrelse; regional självstyrelse i sådana trakter, där levnadsförhållandena och befolkningens sammansättning är av speciell natur; alla slags av staten tillsatta lokala och regionala myndigheter avskaffas.
4. Personlig okränkbarhet och hemfrid.
5. Oinskränkt samvets-, yttrande-, tryck-, församlings-, strejk- och föreningsfrihet.
6. Flyttningsrätt och näringsfrihet.
7. Avskaffande av stånden och fullständigt likaberättigande för alla medborgare oavsett kön, religion, ras och nationalitet.
8. Rätt för befolkningen att få undervisning på modersmålet, garanterad av att härför nödvändiga skolor inrättas på statens och självstyrelseorganens bekostnad; rätt för varje medborgare att använda modersmålet vid möten; jämställt med riksspråket införs modersmålet i alla lokala samhällliga och statliga institutioner; *det obligatoriska riksspråket avskaffas.*
9. Självbestämmanderätt för alla nationer, som ingår i staten.
9. *Rätt att fritt avskilja sig och bilda en egen stat för alla nationer, som ingår i staten. Det ryska folkets republik bör dra till sig andra folk eller folkslag inte med våld utan uteslutande genom frivillig överenskommelse om att bilda en gemensam stat. Enheten och det broderliga förbundet mellan arbetarna i alla länder kan inte förenas vare sig med direkt eller indirekt våld mot andra folkslag.*
10. Rätt för var och en att i vanlig ordning dra vilken ämbetsman som helst inför jurydomstol.
11. *Domare och befattningshavare såväl i civil tjänst som i armén väljs av folket; de kan alla återkallas när som helst om en majoritet av deras väljare beslutar det.*
12. *Polisen och den stående hären ersätts av allmän folkbevapning; arbetare och tjänstemän skall få vanlig betalning av kapitalisterna för den tid, som de ägnar åt samhällstjänst i hela folkets milis.*
13. Kyrkans skiljande från staten och skolans från kyrkan; skolans fullständiga sekularisering.
14. Avgiftsfri och obligatorisk allmän skolgång och yrkesutbildning för alla barn av båda könen upp till 16 år; fattiga barn förses med mat, kläder och läromedel på statens bekostnad.
14. *Avgiftsfri och obligatorisk allmän skolgång och teknisk utbildning (som i teori och praktik informerar om alla de viktigaste produktionsgrenarna) för alla barn av båda könen upp till 16 år; nära samband mellan barnens undervisning och samhällligt produktivt arbete.*
15. Alla studerande förses med mat, kläder och läromedel på statens bekostnad.

16. Folkbildningsväsendet överlämnas till den lokala självstyrelsens demokratiskt valda organ; centralmakten avlägsnas från varje inblandning i arbetet på att fastställa skolprogram och välja ut lärarpersonal; lärarna väljs direkt av befolkningen själv som också har rätt att återkalla icke önskvärda lärare.

Som en grundläggande förutsättning för en demokratisering av vår statshushållning kräver Rysslands socialdemokratiska arbetarparti att alla indirekta skatter avskaffas och att progressiv skatt införs på inkomster och arv.

Den höga utvecklingsnivå kapitalismen redan nått i, bankväsendet och i industribranscher med trustbildning å ena sidan och å andra sidan det kaos, som skapats av det imperialistiska kriget och som från alla håll framkallar krav på statens och samhällets kontroll över produktionen och fördelningen av de viktigaste produkterna föranleder partiet att kräva nationalisering av banker, syndikat (truster) osv.

För att skydda arbetarklassen mot fysisk och moralisk degeneration samt för att utveckla dess förmåga till befrielsekamp kräver partiet:

1. Begränsning av arbetsdagen för alla lönarbetare till åtta timmar per dygn, däri inbegripet minst en timmes matrast vid oavbrutet arbete. I farlig och hälsovådlig produktion skall arbetsdagen förkortas till 4-6 timmar per dygn.

2. Lagstadgad sammanhängande ledighet varje vecka på minst 42 timmar för lönarbetare av båda könen inom alla grenar av folkhushållet.

3. Totalförbud mot övertidsarbete.

4. Förbud mot nattarbete (från kl 8 på kvällen till kl 6 på morgonen) inom alla grenar av folkhushållet med undantag för dem, där det är absolut nödvändigt av tekniska grunder, godkända av arbetarorganisationerna – på villkor emellertid att arbetarnas nattarbete inte överstiger 4 timmar.

5. Förbud för företagarna att använda arbete av barn i skolåldern (upp till 16 år), begränsning av arbetstiden för ungdomar (16-20 år) till fyra timmar och förbud för dem att arbeta på nätterna i hälsofarlig produktion och gruvor.

6. Förbud mot kvinnoarbete i de grenar, där det är skadligt för den kvinnliga organismen; ledighet för kvinnor från arbetet under fyra veckor före och sex veckor efter nedkomst med full lön i vanlig omfattning under hela denna tid.

6. Förbud mot kvinnoarbete i de grenar, där det är skadligt för den kvinnliga organismen; förbud mot nattarbete för kvinnor; ledighet för kvinnor från arbetet under 8 veckor före och 8 veckor efter nedkomst med full lön under hela denna tid samt med gratis läkarvård och läkemedel.

7. Inrättande av barnkrubbor för di- och spädbarn vid alla fabriker och andra företag, där kvinnor arbetar; ammande kvinnor skall minst var fjärde timme ha rast från arbetet i minst en halvtimme.

7. Inrättande av barnkrubbor för di- och spädbarn och lokaler för amning vid alla fabriker och andra företag, där kvinnor arbetar; ammande kvinnor skall minst var fjärde timme ha rast från arbetet i minst en halvtimme; bidrag utbetalas till ammande mödrar och deras arbetsdag förkortas till 6 timmar.

8. Statlig arbetarförsäkring vid ålderdom och fullständig eller partiell förlust av arbetsförmågan bekostad genom en speciell fond, som bildats genom en särskild skatt på kapitalisterna.

8. Fullständig socialförsäkring för arbetare:

a) för alla slag av lönarbete;

b) för alla slags förluster av arbetsförmågan, nämligen genom sjukdomar, skador, invaliditet, ålderdom, yrkessjukdomar, moderskap, änkestånd och föräldralöshet samt arbetslöshet m m.

c) fullständig självstyrelse för försäkringstagarna i alla försäkringsinstitutioner;

d) försäkringsavgifterna betalas av kapitalisterna;

e) gratis sjukvård och läkemedel med överföring av sjukvården till självstyrande sjukkassor, valda av arbetarna.

9. Förbud mot utbetalning av lönen i varor; utbetalning av kontantlön varje vecka stadgas i alla anställningsavtal för arbetare utan undantag liksom utbetalning av lönen till dem under arbetstid.

10. Förbud för företagen att göra avdrag på lönen, av vilken orsak och för vilket ändamål det vara må (böter, kassation etc).

11. Tillsättande av ett tillräckligt antal fabriksinspektörer inom alla grenar av folkhushållet och utsträckande av fabriksinspektionens kontroll till alla företag, som använder lönarbete, inbegripet de statliga (tjänstefolksarbete i hemmen ingår också i denna kontroll); tillsättande av inspektriser i de grenar, där kvinnoarbete förekommer; deltagande av representanter, valda av arbetarna och betalda av staten, i kontrollen av att fabrikslagarna följs samt av ackordsättning, mottagning och kassation av material och arbetsresultat.

9. Inrättande av en arbetsinspektion, vald av arbetarnas organisationer, vilken utsträcks till att gälla alla slags företag, som använder lönarbete, inklusive tjänstefolk i hemmen; en institution med inspektriser införs i de grenar, där kvinnoarbete förekommer.

(Några punkter förkortade)

Skrivet i april-maj 1917

Publicerat under första hälften av juni 1917 i broschyren *Material för revision av partiprogrammet*, förlaget Priboj, Petrograd

Ur: Kan bolsjevikerna behålla statsmakten?

Proletariatet kommer, säger man oss, inte att kunna sätta igång statsapparaten.

Efter revolutionen 1905 styrdes Ryssland av 130 000 godsägare som tillgrep hejdlöst övervåld mot 150 miljoner människor, utsatte dem för gränslöst håån och dömde den stora majoriteten till omänskligt arbete och en tillvaro på svältgränsen.

Och 240 000 medlemmar i bolsjevikpartiet skulle inte kunna styra Ryssland i de fattigas intresse och mot de rika! Dessa 240 000 har redan nu minst en miljon röster av den vuxna befolkningen bakom sig, ty just detta förhållande mellan antalet partimedlemmar och det antal röster som avges för partiet har fastställts genom erfarenheterna i Europa och Ryssland, t ex vid valen till Petrograds stadsduma i augusti. Här har vi alltså redan en "statsapparat" av *en miljon* människor som är hängivna den socialistiska staten av ideologiska skäl och inte för att de kan stoppa en bra slant i fickan den 20 i varje månad.

Dessutom har vi ett "underbart medel" för att genast, med en gång *tiofaldiga* vår statsapparat, ett medel som ingen enda kapitalistisk stat någonsin haft eller kan ha till sitt förfogande. Detta underbara medel är att dra med de arbetande, dra med de fattiga i det dagliga arbetet i statsförvaltningen.

För att klargöra hur lätt detta underbara medel kan användas och hur ofelbart det verkar skall vi ta ett så enkelt och påtagligt exempel som möjligt.

Staten måste tvångsvis flytta en bestämd familj från en våning och låta en annan flytta in. Det sker ofta i en kapitalistisk stat och det kommer även vår, proletära eller socialistiska, stat att göra.

Den kapitalistiska staten vräker en arbetarfamilj som förlorat sin försörjare och inte kan betala hyran. En rättstjänare, en polis eller en milisman, en hel grupp av dem uppenbarar sig. I en arbetarstadsdel behövs en hel kosackavdelning för att verkställa en vräkning. Varför? För att rättstjänaren och "milisen" vägrar att göra det utan ett mycket starkt skydd av militärer. De vet att vräkningen framkallar ett sådant raseri hos hela befolkningen i närheten, hos tusen sinom tusen människor som drivits till förtvivlans gräns, och ett sådant hat mot kapitalisterna och den kapitalistiska staten att rättstjänaren och milisgruppen i vilket ögonblick som helst kan bli slitna i stycken. Det krävs stora militärstyrkor, till en storstad måste flera regementen inkallas och det absolut från något avlägset område där soldaterna är okunniga om de fattigas liv i staden så att de inte kan "smittas" av socialism.

Den proletära staten måste tvångsvis inkvartera en utfattig familj i en rik persons lägenhet. Vår arbetarmilisavdelning består av t ex 15 män: två matrosar, två soldater, två medvetna arbetare (av vilka bara en är medlem i vårt parti eller en sympatisör), vidare en intellektuell och åtta fattiga arbetande, av vilka minst fem måste vara kvinnor, hembiträden, diversearbetare osv. Avdelningen kommer till den rikes lägenhet, besiktigar den och finner att två män och två kvinnor bor i fem rum. "Medborgare, träng ihop er i två rum för denna vinter och gör i ordning de övriga för två familjer, som bor i källaren. För en tid, tills vi med ingenjörernas hjälp (ni är visst själv ingenjör?) byggt bra lägenheter åt alla, är ni tvungna att tränga ihop er. Er telefon kommer att betjäna 10 familjer. Därmed besparas 100 arbetstimmar på spring i affärerna osv. Vidare har ni i er familj två arbetsföra personer som inte är sysselsatta och som kan utföra något lätt arbete: en kvinnlig medborgare på 55 år och en medborgare på 14 år. De kommer dagligen att tjänstgöra tre timmar vardera för att övervaka den riktiga fördelningen av livsmedel bland de 10 familjerna och svara för de härför nödvändiga skrivarbetena. Vi har i vår grupp en medborgare som är studerande och han skall genast skriva ut denna statliga order i två exemplar, och ni får vara så vänliga att ge oss ett skriftligt intyg på att ni förpliktar er att noggrant utföra den."

Så skulle man, enligt min åsikt, med åskådliga exempel kunna visa skillnaden mellan den gamla, borgerliga, och den nya, socialistiska, statsapparaten och statsförvaltningen.

Vi är inte utopister. Vi vet, att inte varje diversearbetare eller varje köksa omedelbart kan inträda i statsförvaltningen. Om detta är vi ense med kadeterna, med Bresjkovskaja och med Tsereteli. Men vi skiljer oss från dessa medborgare genom att vi kräver att man genast skall bryta med den fördomen att endast de rika eller från rika familjer hämtade ämbetsmän är i stånd att *styra* staten, att utföra det vanliga, dagliga förvaltningsarbetet. Vi kräver att de medvetna arbetarna och soldaterna skall *utbilda sig* i statsförvaltning och att man skall ta itu med det omedelbart, dvs att man omedelbart skall *börja* dra med alla arbetande, alla fattiga i denna utbildning.

Vi vet, att också kadeterna vill lära folket demokrati. Kadeternas damer är villiga att enligt de bästa engelska och franska källor hålla föredrag för hembiträden om lika rättigheter för kvinnorna. Och även på nästa konsertmöte kommer inför en tusenfaldig publik att anordnas pusskalas på estraden: kadettdamen som föreläser pussar Bresjkovskaja, Bresjkovskaja pussar för d ministern Tsereteli, och det tacksamma folket får på så vis en åskådlig undervisning i republikansk frihet, jämlikhet och broderskap ...

Ja, vi håller med om att kadeterna, Bresjkovskaja och Tsereteli på sitt sätt är tillgivna demokratin och propagerar den bland folket. Men vad skall göras om vi har en något annorlunda uppfattning om demokrati?

För att lätta krigets oerhörda bördor och olyckor och för att läka de ohyggliga sår som kriget tillfogat folket behövs enligt vår mening en *revolutionär* demokrati, behövs det *revolutionära* åtgärder av just samma slag som det ovan beskrivna exemplet på bostadsfördelning i de fattigas intresse. *Precis likadant* bör man både i stad och på land förfara med livsmedel, kläder, skor m m, på landsbygden med jorden osv. För att styra staten *i en sådan anda* kan vi *genast skaffa fram* en statsapparat på tio om inte tjugo miljoner, en apparat vars like inte skådats i någon kapitalistisk stat. Denna apparat kan enbart vi skapa, ty vi är säkrade en obegränsad och oförbehållsam sympati från det överväldigande befolkningsflertalet. Denna apparat kan enbart vi skapa ty vi har medvetna arbetare som disciplinerats genom en långvarig kapitalistisk "lärotid" (det är inte för ro skull vi gått i lära hos kapitalismen), som är *i stånd* att organisera en arbetarmilis och att så småningom utvidga den (genast börja med att utvidga den) till en *hela folket* omfattande milis. De medvetna arbetarna måste ha hand om ledningen, men de förmår dra med de stora massorna av arbetande och förtryckta i förvaltningsarbetet.

Misstag är givetvis oundvikliga när denna nya apparat tar sina första steg. Men begick inte bönderna misstag när de reste sig efter livegenskapens upphävande och själva började ta hand om sina angelägenheter? Kan det finnas någon annan väg att lära folket att styra självt och att undvika fel än praktikens väg, än att genast övergå till en verkligt folklig självstyrelse? Det viktigaste är nu att överge den borgerligt intellektuella fördomen att staten kan styras endast av speciella ämbetsmän som genom hela sin sociala ställning är fullständigt beroende av kapitalet. Det viktigaste är att göra slut på ett sådant sakernas tillstånd, där borgarna, ämbetsmännen och de "socialistiska" ministrarna försöker styra efter gammalt mönster men inte kan göra det och efter sju månader får ett bondeuppror i ett bondeland!! Det viktigaste är att hos de förtryckta och de arbetande ingjuta tilltro till sin egen kraft, att i praktiken visa dem att de själva kan och måste gripa sig an med en *riktig*, mycket strikt ordnad och organiserad fördelning av bröd, av alla slags livsmedel, mjölk, kläder, bostäder osv *i de fattigas intresse*. Annars kan Ryssland *inte* räddas från sammanbrott och undergång. Men om man samvetsgrant, djärvt och överallt tar itu med att överlämna förvaltningen i proletärerernas och halvproletärerernas händer så kommer det att väcka en i historien enastående revolutionär entusiasm bland massorna och mångdubbelt öka folkets krafter i kampen mot olyckorna. Mycket av det som förefaller omöjligt för våra trångbröstade, gamla, byråkratiska krafter blir möjligt för

miljonmassornas krafter *som börjar arbeta för sig själva* och inte för kapitalisten, adelsmannen och ämbetsmannen, och inte av fruktan för bestraffning. (...)

Att frukta kapitalisternas motstånd och samtidigt kalla sig revolutionär och vilja räkna sig till socialisterna – vilken skam! Hur djupt var inte den genom opportunisten fördärvade internationella socialismen tvungen att falla för att sådana röster *skulle kunna* göra sig hörda!

Kapitalisternas motståndskraft har vi redan sett, har hela folket sett, ty kapitalisterna är medvetnare än andra klasser och insåg genast sovjeternas betydelse, de spände genast *alla sina krafter* till det yttersta, satte i gång allt och alla, tillgrep alla medel, gick så långt som till de oerhördaste lögn- och förtalsmetoder, till militärsammansvärjningar *för att stjälp* sovjeterna, reducerade dem till ingenting, prostituerade dem (med all hjälp av mensjeviker och socialistrevolutionärerna²¹), förvandlade dem till pratkvävar och trötta ut bönderna och arbetarna med månadslångt tomt prat och revolutionslek.

Men proletärens och fattigböndernas motståndskraft *har vi ännu inte sett*, ty denna kraft blir fullt synlig först när makten befinner sig i händerna på proletariatet, när tiotals miljoner människor som nu är nedtryckta av nöd och kapitalistiskt slaveri av egen erfarenhet får se och känna att makten tillfallit de förtryckta klasserna, att makten hjälper de fattiga att bekämpa godsägarna och kapitalisterna, att den *bryter* deras motstånd. *Först* då kan vi se vilken oförbrukad motståndskraft mot kapitalisterna som slumrar i folket, först då kommer det som Engels kallar den ”latenta socialismen” att framträda, först då kommer det mot varje *tiotusen-tal* öppna eller förstuckna, aktiva eller passiva fiender till arbetarklassens makt att resa sig *en miljon* nya kämpar om hittills varit politiskt sovande, vegeterat i sitt eländes kval och i förtvivlan, som förlorat tron på att även de är människor, att även de har rätt att leva, att den moderna centraliserade statens hela makt även kan tjäna dem, att den proletära milisens avdelningar med fullt förtroende kallar även *dem* att varje dag direkt och omedelbart delta i statsförvaltningen.

Med välvilligt deltagande av personer som Plechanov, Bresjkovskaja, Tsereteli, Tjernov & Co har kapitalisterna och godsägarna gjort allt för att *besudla* den demokratiska republiken, att till den grad besudla den genom sitt kryperi för rikedomen att folket bemäktigas av apati och likgiltighet, *att det inte bryr sig om någonting*, ty en svältande kan inte skilja republik från monarki, den förfrusne, barfotade, utpinade soldaten som går i döden för främmande intressen är inte i stånd att hysa kärlek till republiken.

Men när varje diversearbetare, varje arbetslös, varje köksa, varje rutinerad bonde får se – inte i tidningarna utan med egna ögon – att den proletära makten inte kryper för rikedomen utan hjälper de fattiga, att denna makt inte ryggar tillbaka för revolutionära åtgärder, att den tar ifrån parasiterna de överflödiga livsmedlen och ger dem åt hungrande, att den med tvång inkvarterar hemlösa i de rikas bostäder, att den tvingar de rika att betala för mjölken men inte ger dem en enda droppe mjölk innan *alla* fattiga familjers barn fått tillräckligt med mjölk, att jorden övergår till de arbetande, att fabrikerna och bankerna ställs under arbetarnas kontroll, att miljonärerna genast och strängt bestraffas för att de undanhåller sina rikedomar – ja, när de fattiga får se och känner detta, då skall ingen makt i världen, vare sig kapitalisternas eller kulakernas eller det över hundratals miljarder rådande internationella finanskapitalet, kunna besegra folkrevolutionen. I stället kommer *den* att besegra hela världen, ty den socialistiska omvälvningen mognar i alla länder.

Vår revolution är oövervinnlig om den inte fruktar sig själv, om den överlämnar hela makten till proletariatet, ty bakom oss står proletariatets omätligt mycket större, mer utvecklade, bättre organiserade världskrafter som temporärt tryckts ned av kriget men inte tillintetgjorts utan tvärtom mångdubblats av det.

Skrivet i slutet av september – den 1 (14) oktober 1917

Publicerat i oktober 1917 i tidskriften *Prosvesjtjenije* nr 1-2

Tal på arbetarkvinnornas 1:a allryska kongress den 19 november 1918²²

(Ombuden hälsar kamrat Lenin med långvariga applåder och ovationer.) Kamrater! Denna kongress av den proletära arméns kvinnliga del har i viss mån särskilt stor betydelse, eftersom det i alla länder var kvinnorna som hade svårast att komma i rörelse. En socialistisk omvälvning är omöjlig, om inte de arbetande kvinnornas väldiga del i betydande grad deltar i den.

I alla civiliserade länder, även de mest utvecklade, är kvinnornas läge sådant, att de inte utan skäl kallas hemslavinnor. I ingen enda kapitalistisk stat, inte ens den friaste republik, är kvinnorna helt likaberättigade.

En av sovjetrepublikens främsta uppgifter är att avskaffa alla begränsningar av kvinnornas rättigheter. Källan till den 'borgerliga smutsen, förtrycket och förnedringen – skilsmäso-processen – har sovjetmakten slopat helt och hållet.

Snart ett år har gått sedan lagen om den absolut fria skilsmässan infördes. Vi har utfärdat ett dekret som avskaffade skillnaden mellan det äktenskapliga och det utomäktenskapliga barnets ställning och en hel rad politiska inskränkningar. Ingenstans har de arbetande kvinnornas jämlikhet och frihet förverkligats så fullständigt som hos oss.

Vi vet att de föråldrade reglernas hela börda faller på arbetarklassens kvinnor.

Vår lag har för första gången i historien strukit allt det som gjorde kvinnan rättslös. Men det är inte lagen som är det viktigaste. I våra städer och industriorter vinner lagen om äktenskapets fullständiga frihet framgångsrikt mark, men på landsbygden finns den mycket ofta bara på papperet. Där dominerar fortfarande det kyrkliga äktenskapet. Orsaken är prästernas inflytande. Det är ett ont som är svårare att bekämpa än den gamla lagstiftningen.

I kampen mot religiösa fördomar måste man vara utomordentligt försiktig; de som i denna kamp sårar de troendes religiösa känsla gör stor skada. Propaganda och upplysning är de medel som bör användas. Skärpt kamp kan endast reta upp massan; en sådan kamp ökar massornas uppdelning efter religionsprincipen, medan vår styrka ligger i enigheten. Den djupaste källan till de religiösa fördomarna är armodet och okunnigheten – detta onda måste vi bekämpa.

Kvinnans ställning har hittills varit sådan att den betecknas som en slavinnas, hon är överhopad med hushållsgöromål och det enda som kan rädda henne ur detta läge är socialismen. Först när vi från småbruk går över till sambruk och till gemensam bearbetning av jorden, först då blir kvinnan helt fri. Det är en svår uppgift men nu, när fattigbondekommittéer²³ bildas, kommer den tid då den socialistiska revolutionen stärks.

Först nu organiserar sig den fattigaste befolkningsdelen på landsbygden. I dessa organisationer av fattigbönder får socialismen en stabil grund.

Förr inträffade det ofta att staden blev revolutionär först, medan landsbygden kom senare.

Den nuvarande omvälvningen stöder sig på landsbygden, och detta utgör dess betydelse och styrka. Erfarenheterna från alla befrielseörelser har visat, att revolutionens framgång beror på i vilken utsträckning kvinnorna deltar i den. Sovjetmakten gör allt den kan för att kvinnan självständigt skall bedriva ett proletärt, socialistiskt arbete.

Sovjetmaktens läge är så tillvida svårt som imperialisterna i alla länder hatar Sovjetryssland och vill börja krig mot det för att det har tänt revolutionens brand i en hel rad länder och tagit bestämda steg mot socialism.

När imperialisterna nu vill krossa det revolutionära Ryssland börjar marken bränna under deras egna fötter. Ni känner till hur den revolutionära rörelsen breder ut sig i Tyskland, i

Danmark kämpar arbetarna mot regeringen. I Schweiz och Nederländerna tilltar den revolutionära rörelsen. I dessa små länder har den revolutionära rörelsen ingen självständig betydelse, men den är särskilt betecknande därför att dessa länder inte drabbats av kriget och de mest "rättsliga" demokratiska förhållanden rådde där. Om sådana länder kommer i rörelse, så ger det visshet om att den revolutionära rörelsen breder ut sig över hela världen.

Hittills har ingen republik förmått frigöra kvinnan. Sovjetmakten hjälper henne. Vår sak är oövervinnlig, eftersom den oövervinnliga arbetarklassen reser sig i alla länder. Denna rörelse innebär ett uppsving för den oövervinnliga socialistiska revolutionen. (*Långvariga applåder. Internationalen sjungs.*)

Izvestija VTsIK nr 253, den 20 november 1918

Ur: Programutkast för RKP (b)²⁴

§ 1 i programsektionen om domstolarna

Allteftersom kommunistpartiet genom proletariatets diktatur närmar sig kommunismen, förkastar det de demokratiska parollerna, avskaffar fullständigt alla sådana organ för den borgerliga regimen som de gamla domstolarna och ersätter dem med klassdomstolar, bestående av arbetare och bönder. Sedan proletariatet tagit all makt i sina händer framställer det, i stället för den gamla vaga formuleringen ”Domare väljs av folket”, klassparollen ”Domare väljs ur det arbetande folket av inga andra än det arbetande folket” och genomför det i praktiken inom hela domstolsväsendet. Med hänsyn till valet av domare uteslutande från arbetar- och bondeklassen, som inte sysselsätter lönarbete för profitens skull gör kommunistpartiet ingen skillnad mellan könen; män och kvinnor får precis samma rättigheter både vid domarval och vid utövande av juridiska funktioner. Då partiet har avskaffat de störtade regeringarnas lagar, manar det de domare som valts av sovjetväljarna att genomdriva proletariatets vilja och tillämpa dess bud. Skulle det inte finnas skrivna lagar, eller skulle de vara otillräckliga, ska man låta sig ledas av sin socialistiska rättskänsla och bortse från den störtade regeringens lagar.

Publicerat 1930

Ur: Ett stort initiativ

(Heroismen hos arbetarna på hemmafronten. De "kommunistiska subbotnikerna")²⁵

Vi måste alla erkänna att en borgerligt intellektuell, floskulös inställning till revolutionens frågor kan spåras vart vi än ser, t o m i våra egna led. Vår press exempelvis gör inte mycket för att bekämpa dessa ruttna kvarlevor av det ruttna borgerligt demokratiska förflutna, för att stödja de enkla, blygsamma, vardagliga men livsdugliga groddarna till verklig kommunism.

Ta exempelvis kvinnans ställning. Inget enda demokratiskt parti i någon enda av de mest utvecklade borgerliga republikerna har under decennier gjort ens hundradelen av vad vi härvidlag gjort under vårt allra första år vid makten. Vi har bokstavligen inte lämnat sten på sten kvar av de gemena lagar som höll kvinnan kvar i ojämlikhet, begränsade möjligheten till skilsmässa och omgav den med vidriga formaliteter, vägrade erkänna de utomäktenskapliga barnen, stipulerade att deras fäder skulle letas fram o d – lagar som det till bourgeoisins och kapitalismens skam finns så många kvar av i alla civiliserade länder. Vi har tusenfaldig rätt att vara stolta över vad vi gjort på detta område. Men ju *mer* vi röjt undan av de gamla, borgerliga, lagarnas och institutionernas bråte, desto klarare har det blivit för oss att detta endast inneburit att mark röjts för bygget men att själva bygget ännu inte påbörjats.

Trots alla emanciperande lagar fortsätter kvinnan att vara *hemslavinna*, ty *hemmens småhushållning*, trycker ner, kväver, förslöar och förnedrar henne genom att fjättra henne vid köket och barnkammaren och förslösar hennes arbetskraft på ett nästan barbariskt improduktivt, småskuret, nervslitande, förslöande, blockerande arbete. *Kvinnans* verkliga *frigörelse*, den verkliga kommunismen börjar först när en masskamp (ledd av proletariatet som har statsmakten) mot denna hemmens småhushållning börjar eller, rättare sagt, när denna *i stor skala* omvandlas till socialistisk storbushållning.

Ägnar vi verkligen i praktiken tillräcklig uppmärksamhet åt denna fråga, som i teorin är otvetydig för varje kommunist? Naturligtvis inte! Ägnar vi tillräcklig omsorg åt de *groddar* till kommunism, som redan nu finns på detta område? Nej, och åter nej! Allmänna matserveringar, barnkrubbor, barndaghem – där har vi exempel på sådana groddar, där har vi de enkla, vardagliga medel, som inte innebär något svulstigt, pompöst eller högtidligt men som *i handling* förmår *frigöra kvinnan*, i handling minska eller upphäva hennes ojämlikhet jämfört med mannen, när det gäller hennes roll i den samhällseliga produktionen och i samhällslivet. Dessa medel är inte nya, de har (liksom överhuvudtaget alla de materiella förutsättningarna för socialism) skapats av storkapitalismen, men där har de för det första förblivit en sällsynthet och för det andra – vilket är särskilt viktigt – antingen *geschäfts*-företag med alla spekulationens, profitjaktens, bedrägeriets och förfalskningens sämsta sidor eller "borgerlig välgörenhetsakrobatik", som de bästa arbetarna med rätta kommit att hata och förakta.

Otvivelaktigt har dessa institutioner i vårt land blivit betydligt fler och *börjar* ändra karaktär. Otvivelaktigt finns det bland arbetar- och bondkvinnorna många gånger fler *organisatoriska begåvningar* än vi känner till, människor som förmår organisera praktiskt arbete, där ett stort antal medarbetare och ett ännu större antal konsumenter deltar, och detta utan den uppsjö av fraser, jäkt, kiv och svammel om planer, system o d som är en kronisk "sjuka" bland många "intellektuella" och hos nyblivna "kommunister". Men vi *vårdar oss inte* om dessa groddar till det nya så som vi borde.

Se på bourgeoisin! Hur storartat förmår den inte göra reklam för vad *den* behöver! Se hur *deras* tidningars miljonupplagor lovprisar de – i kapitalisternas ögon – "mönstergilla" företagen och hur deras "mönstergilla" borgerliga institutioner görs till föremål för nationell stolthet! Vår press bryr sig inte eller nästan inte om att skildra de bästa matserveringarna eller barnkrubborna, att dagligen insistera på att några av dem görs till mönster för andra, att göra

reklam för dem, att utförligt beskriva vilken besparing av mänsklig arbetskraft, vilka bekvämligheter för konsumenterna, vilken hushållning med livsmedlen, vilken frigörelse av kvinnan från hemslaveriet och vilken förbättring av de sanitära förhållandena som uppnås vid *mönstergillt kommunistiskt arbete* och kan uppnås för, kan utsträckas till att gälla hela samhället, alla arbetande människor.

Mönstergill produktion, mönstergilla kommunistiska subbotniker, mönstergill omsorg och samvetsgrannhet vid anskaffningen och fördelningen av varje pud²⁶ spannmål, mönstergilla matserveringar, mönstergill renlighet i det eller det arbetarhemmet, i det eller det kvarteret – allt detta måste bli föremål för tiofalt större uppmärksamhet än nu från såväl hela vår press' som *varje* arbetar- och bondeorganisations sida. Allt detta är groddar till kommunism, och det är vår gemensamma och primära skyldighet att vårda dessa groddar. Hur svår vår situation än må vara inom livsmedelsförsörjningen och produktionen, har det dock under ett och ett halvt års bolsjevikmakt obestriddligen skett en framryckning *längs hela fronten*: anskaffningen av spannmål har ökat från 30 miljoner pud (1 augusti 1917-1 augusti 1918) till 100 miljoner pud (1 augusti 1918-1 maj 1919); grönsaksodlingen har ökat, de obesådda spannmålsarealerna minskat, järnvägstransporterna börjat förbättras trots de enorma svårigheterna med bränsle osv. Mot denna allmänna bakgrund och med den proletära statsmaktens stöd kommer groddarna till kommunism inte att tyna bort, utan väsa och utvecklas till fullständig kommunism.

Tryckt i Moskva i juli 1919 som broschyr, utgiven av Statliga förlaget

Om arbetarkvinnorörelsens uppgifter i sovjetrepubliken

Tal på 4:e stadskonferensen av partilösa arbeterskor i Moskva den 23 september 1919

Kamrater! Der är en stor glädje för mig att kunna hälsa arbetarkvinnornas konferens. Jag tillåter mig att inte gå in på de ämnen och frågor, som nu naturligtvis mest av allt engagerar varje arbeterska och varje medveten människa bland de arbetande massorna. Dessa de mest brännande frågorna gäller brödet och vårt militära läge. Men genom tidningsreferaten om era möten vet jag att dessa frågor här har behandlats på ett uttömmande sätt av kamrat Trotskij vad gäller det militära läget och av kamraterna Jakovleva och Sviderskij beträffande brödet. Tillåt mig därför att inte gå in på dessa frågor.

Jag skulle vilja säga några ord om arbetarkvinnorörelsens allmänna uppgifter i sovjetrepubliken, såväl de uppgifter som gäller övergången till socialism överhuvudtaget som de som nu med särskilt eftertryck träder i förgrunden. Kamrater! Ända från början har sovjetmakten tagit upp frågan om kvinnans ställning. Det tycks mig att varje arbetarstat, som går över till socialism, kommer att ha en dubbel uppgift. Den första delen av denna uppgift är förhållandevis enkel och lätt. Den gäller de gamla lagar, som försatte kvinnan i en ojämbördig ställning gentemot mannen.

Länge, länge, inte i decennier utan i århundraden, har företrädare för alla frihetsrörelser i Västeuropa ställt kravet att dessa föråldrade lagar skall upphävas och kvinnan i lag jämställas med mannen, men inte en enda av de europeiska demokratiska staterna, inte en enda av de mest framskridna republikerna har lyckats genomföra detta, ty där kapitalismen råder, där privatäganderätten till jord består, där privatäganderätten till fabriker och verkstäder består, där kapitalets makt består, där behåller männen sina privilegier. I Ryssland har vi lyckats att genomföra detta endast därför att arbetarmakt upprättades här den 25 oktober 1917. Ända från början ställde sovjetmakten som sin uppgift att vara de arbetande människornas makt, fientlig till all utsugning. Den ställde som sin uppgift att undanröja godsägarnas och kapitalisternas möjlighet att utsuga de arbetande människorna, att undanröja kapitalets herravälde. Sovjetmakten satte som sitt mål att de arbetande människorna skulle kunna inrätta sitt liv utan privatäganderätt till jord, utan privatäganderätt till fabriker och verkstäder, utan denna privatäganderätt som överallt, i hela världen, även under fullständig demokratisk frihet, även i de mest demokratiska republiker de facto försatt de arbetande människorna i ett tillstånd av armod och löneslaveri och kvinnan i ett tillstånd av dubbelt slaveri.

Såsom de arbetande människornas makt genomförde sovjetmakten redan under sina första månader en genomgripande omvälvning i den lagstiftning som gäller kvinnan. I sovjetrepubliken har inte sten på sten lämnats kvar av de lagar som försatte kvinnan i en underordnad ställning. Jag menar just de lagar som speciellt utnyttjade kvinnans svagare ställning och försatte henne i ett ojämbördigt och ofta rentav förnedrande läge, dvs lagarna om skilsmässa och om utomäktenskapliga barn, om kvinnans rätt att av mannen kräva underhållsbidrag till barnet.

Det måste sägas att den borgerliga lagstiftningen just på detta område även i de mest framskridna länder utnyttjar kvinnans svagare ställning till att förfördela och förnedra henne. Och just på detta område har sovjetmakten inte lämnat sten på sten kvar av de gamla, orättfärdiga och för de arbetande massornas företrädare outhärdliga lagarna. Och vi kan nu med all stolthet och utan minsta överdrift säga att det förutom Sovjetryssland inte finns något land i världen, där kvinnorna är helt likaberättigade och där kvinnan inte försatts i en förnedrande ställning, som är särskilt kännbar i det dagliga livet, i familjelivet. Detta var en av våra första och viktigaste uppgifter.

Om ni händelsevis kommer i kontakt med partier, som är fientliga mot bolsjevikerna, eller råkar komma över tidningar, som ges ut på ryska i av Koltjak eller Denikin besatta områden, eller kommer i samspråk med personer, som delar dessa tidningars ståndpunkter, så får ni ofta höra sovjetmakten beskyllas för att kränka demokratin.

Vi, som företräder sovjetmakten, vi som är bolsjeviker och kommunister och anhängare till sovjetmakten, beskylls ständigt för att kränka demokratin, och som bevis för denna anklagelse anförs det faktum att sovjetmakten har upplöst den konstituerande församlingen²⁷. Vi brukar besvara dessa anklagelser så här: den demokrati och den konstituerande församling, som uppkom när privatäganderätten till jord existerade, när människorna inte var jämlika, när den som hade eget kapital var herre och de som arbetade hos honom var löneslavar – den demokratin ger vi inte mycket för. En sådan demokrati har även i de mest framskridna stater tjänat som täckmantel för slaveri. Vi socialister är anhängare av demokrati endast i den mån den gör situationen lättare för de arbetande och förtryckta. Socialismen ställer som uppgift över hela världen att bekämpa all slags utsugning. Verkligt betydelsefull för oss är den demokrati, som tjänar de utsugna, dem som försatts i en ojämbördig ställning. Om de som inte arbetar berövas rösträtten, så är just detta verklig jämlikhet mellan människorna. Den som inte arbetar skall inte heller äta.

Som svar på dessa beskyllningar säger vi att man måste ställa frågan om hur demokrati förverkligas i den ena eller andra staten. Vi ser i alla demokratiska republiker att jämlikhet proklameras, men i civillagarna och i lagarna om kvinnans rättigheter vad gäller hennes ställning i familjen, i fråga om skilsmässa ser vi överallt hur kvinnan förfördelas och förnedras, och vi säger att det är just detta som kränker demokratin, nämligen med hänseende till de förtryckta. Sovjetmakten har mer än alla andra länder, även de mest framskridna, förverkligat demokrati genom att i sina lagar inte lämna kvar ens den minsta antydning till brist på likaberättigande för kvinnan. Jag upprepar: inte en enda stat och inte en enda demokratisk lagstiftning har för kvinnan gjort ens hälften av vad sovjetmakten gjorde redan under sina allra första månader.

Naturligtvis räcker det inte med enbart lagar, och vi nöjer oss ingalunda med enbart dekret. Men på lagstiftningens område har vi gjort allt som behövs för att göra kvinnan jämställd med mannen, och vi kan med rätta vara stolta över detta. Kvinnans ställning i Sovjetryssland är nu sådan att den utgör ett ideal även för de mest framskridna staterna. Men vi säger oss att detta naturligtvis bara är en början.

Så länge kvinnan är sysselsatt i hushållet är hennes situation fortfarande beträngd. För att kvinnan helt skall frigöras och uppnå verklig jämlikhet med mannen krävs att hushållet blir kollektivt och att kvinnan deltar i det gemensamma produktiva arbetet. Då kommer kvinnan att få samma ställning som mannen.

Naturligtvis är det här inte fråga om att likställa kvinnan i arbetets produktivitet och omfattning, arbetstid, arbetsförhållanden osv, utan vad det gäller är att kvinnan inte skall vara undertryckt av sin situation i hushållet jämfört med mannen. Ni vet alla att även vid fullständigt likaberättigande kvinnan ändå i praktiken förblir undertryckt, eftersom hela hushållet vältras över på henne. Detta hushållsarbete är i de flesta fall ytterst improduktivt, primitivt och mödosamt. Det är ett ytterst plottigt arbete, som inte innehåller något som på något sätt skulle bidra till att utveckla kvinnan.

För att fullfölja det socialistiska idealet vill vi kämpa för socialismens fullständiga förverkligande, och här öppnar sig ett mycket vidsträckt verksamhetsområde för kvinnan. Vi förbereder oss nu på allvar för att röja mark för det socialistiska bygget, men själva byggandet av ett socialistiskt samhälle börjar först när vi uppnått full jämlikhet för kvinnan och tar itu med det nya arbetet tillsammans med kvinnan, som befriats från detta andligen förslöande, improduktiva småarbete. Där har vi arbete nog för många, många år framåt.

Det arbetet kan inte ge några snabba resultat och inte göra någon lysande effekt.

Vi inrättar mönstergilla institutioner, matserveringar, barnkrubbor, som skall befria kvinnan från hushållsarbetet. Och framför allt är det just på kvinnorna som arbetet på att inrätta dessa institutioner faller. Det måste erkännas att det nu i Ryssland finns ytterst fåtaliga sådana institutioner, som skulle hjälpa kvinnan att ta sig ur tillståndet som hemslavinna. Deras antal är försvinnande litet, och de förhållanden sovjetrepubliken nu försatts i – såväl det militära läget som livsmedelssituationen, varom kamraterna här har berättat utförligt för er – hindrar oss i detta arbete. Men trots allt måste det sägas att sådana institutioner, som befriar kvinnorna från att vara hemslavinnor, uppstår överallt där minsta möjlighet föreligger.

Vi brukar säga att arbetarnas befrielse måste vara deras eget verk, och på precis samma sätt måste arbeterskornas befrielse vara deras eget verk. Arbeterskorna själva måste dra försorg om att utveckla sådana institutioner, och denna verksamhet kommer att leda till att kvinnan intar en helt annan ställning än hon gjorde i det kapitalistiska samhället.

Det krävdes särskilda förberedelser för att syssla med politik i det gamla kapitalistiska samhället, och därför var kvinnornas deltagande i politiken försvinnande litet, detta även i de mest framskridna och fria kapitalistiska länderna. Vår uppgift består i att göra politiken tillgänglig för varje arbetande kvinna. Sedan privatäganderätten till jorden och fabrikerna avskaffats och godsägarnas och kapitalisternas välde störtats, blir politikens uppgifter för de arbetande massorna och de arbetande kvinnorna enkla, klara och begripliga för alla. I det kapitalistiska samhället har kvinnan försatts i ett sådant rättslöst tillstånd att hennes deltagande i politiken är försvinnande litet jämfört med mannens. För att denna situation skall förändras måste de arbetande människorna ha makten, och då kommer politikens huvuduppgifter att utgöras av allt det som omedelbart gäller själva de arbetande människornas öde.

Och här krävs att de arbetande kvinnorna – inte bara de partianslutna och medvetna, utan också de partilösa och minst medvetna – deltar. Här öppnar sovjetmakten ett verksamhetsfält för arbeterskorna.

Vi har haft det mycket svårt i kampen mot de krafter, som är fientligt inställda till Sovjetryssland och dragit ut i fält mot det. Vi har haft svårt att på det militära området bekämpa de krafter, som gått i krig mot de arbetande människornas makt, och på livsmedelsområdet bekämpa spekulanterna, eftersom de människor, de arbetande som helt och fullt skulle ha kommit till vår hjälp med sitt arbete inte är tillräckligt många. Och här kan inget vara värdefullare för sovjetmakten än hjälp från de breda massorna av partilösa arbeterskor. Må de veta att det i det gamla borgerliga samhället kanske krävdes komplicerade förberedelser för politisk verksamhet, och detta var ouppnåeligt för kvinnan. Men sovjetrepublikens politiska verksamhet ställer som huvuduppgift att kämpa mot godsägarna, mot kapitalisterna, att kämpa för att avskaffa utsugningen, och därför erbjuder sig för arbeterskorna i sovjetrepubliken en politisk verksamhet, som kommer att bestå i att kvinnan med sitt organisatoriska kunnande hjälper mannen.

Vi behöver inte bara organisatoriskt arbete i miljonskala. Vi behöver också organisatoriskt arbete i minsta skala, varigenom även kvinnorna får möjlighet att arbeta. Kvinnorna kan arbeta även under krigsförhållanden, när det gäller att hjälpa armén och agitera inom den. I allt detta måste kvinnan ta aktiv del, så att Röda armén ser att det dras försorg om den, sörjs för den. Kvinnan kan arbeta också på livsmedelsområdet – när det gäller att fördela livsmedlen och förbättra den offentliga utspisningen, utveckla de matserveringar som nu inrättas i så bred omfattning i Petrograd.

Det är på dessa områden arbeterskornas verksamhet får verklig organisatorisk betydelse. Kvinnornas medverkan behövs dessutom när det gäller att organisera och övervaka stora försökshushåll, så att detta inte blir en angelägenhet för enskilda. Denna uppgift är omöjlig att genomföra om inte ett stort antal arbetande kvinnor deltar i den. Och den arbetande kvinnan

kan mycket väl ta sig an denna uppgift både vad gäller kontrollen över livsmedlens fördelning och övervakningen av att de skall vara lättare tillgängliga. Det är en uppgift som den partilösa kvinnan mycket väl klarar av, och samtidigt kommer genomförandet av denna uppgift mer än något annat att bidra till att stärka det socialistiska samhället.

Efter att ha avskaffat privatägandet av jord och nästan helt ha upphävt privatägandet av fabriker och verkstäder eftersträvar sovjetmakten att alla arbetande människor, inte bara de partianslutna utan också de partilösa, inte bara männen utan också kvinnorna skall delta i detta ekonomiska uppbyggnadsarbete. Denna uppgift, som sovjetmakten har tagit itu med, kan föras framåt endast om inte bara hundratals, utan miljoner och åter miljoner kvinnor över hela Ryssland, tar del i den. Då kommer, det är vi förvissade om, det socialistiska uppbyggnadsarbetets sak att stärkas. Då kommer de arbetande människorna att bevisa att de kan leva och hushålla även utan godsägare och kapitalister. Då kommer det socialistiska bygget i Ryssland att stå så starkt att sovjetrepubliken inte behöver frukta några som helst yttre fiender i andra länder eller inom Ryssland.

Publicerat i *Pravda* nr 213, den 25 september 1919

Sovjetmakten och kvinnans ställning

Sovjetmaktens tvåårsdag föranleder oss att ta en överblick över vad som utträttats under denna tid och fundera över den gjorda omvälvningens betydelse och målsättningar.

Bourgeoisin och dess anhängare beskyller oss för att ha kränkt demokratin. Vi hävdar, att sovjetrevolutionen har gett en stimulans utan motstycke i världen till att utveckla demokratin både på bredden och på djupet och då just en demokrati för de arbetande och av kapitalismen förtryckta massorna, följaktligen en demokrati för det väldiga folkflertalet och följaktligen en socialistisk demokrati (för de arbetande människorna) till skillnad från den borgerliga demokratin (för utsugarna, för kapitalisterna, för de rika).

Vem har rätt?

Att sätta sig väl in i denna fråga och förstå den på ett djupare sätt innebär att beakta de två årens erfarenheter och bättre förbereda sig för att utveckla dem vidare.

Kvinnans ställning klargör särskilt åskådligt skillnaden mellan borgerlig och socialistisk demokrati och besvarar särskilt åskådligt den fråga som ställts.

I en borgerlig republik (dvs där det råder privat äganderätt till jord, fabriker, verkstäder, aktier m m), det må vara den mest demokratiska republik, har kvinnan *inte någonstans i världen, inte i något enda av de mest framskridna länderna* uppnått en ställning med helt lika rättigheter. Detta trots att mer än ett och ett kvarts sekel gått sedan den stora (borgerligt demokratiska) franska revolutionen.

Den borgerliga demokratin lovar i ord jämlikhet och frihet. I handling har *inte* en enda borgerlig republik, inte ens den mest framskridna, *gett* mänsklighetens kvinnliga hälft full jämlikhet med männen i lag eller frihet från mannens förmynderskap och förtryck.

Den borgerliga demokratin är de yviga frasernas, de högtidliga ordens, de vackra löftenas, de högljudda *frihets- och jämlikhetsparollernas* demokrati, men i verkligheten döljer detta kvinnans ofrihet och ojämlikhet, de arbetandes och de utsugnas ofrihet och ojämlikhet.

Sovjetdemokratin eller den socialistiska demokratin sopar undan de yviga men falska orden och förklarar skoningslöst krig mot hyckleriet hos "demokraterna", godsägarna, kapitalisterna eller de välmående bönder som berikar sig på spekulationsförsäljning av spannmålsöverskott till svältande arbetare.

Bort med de avskyvärda lögnerna! Det kan inte finnas, finns inte och kommer inte att finnas någon "jämlikhet" mellan de förtryckta och förtryckarna, mellan de utsugna och utsugarna. Det kan inte finnas, finns inte och kommer inte att finnas någon verklig "frihet", så länge kvinnan inte är fri från mannens lagliga privilegier, så länge arbetaren inte är fri från kapitalets ok, så länge den arbetande bonden inte är fri från kapitalistens, godsägarens och köpmannens ok.

Må lögnarna och hycklarna, dumhuvudena och blindstyrena, borgarna och deras anhängare försöka lura folket med tal om frihet i allmänhet, jämlikhet i allmänhet, demokrati i allmänhet.

Vi säger till arbetarna och bönderna: slit masken av dessa lögnare, öppna ögonen på dessa blindstyren! Fråga dem:

- Vilket köns jämlikhet med vilket kön?
- Vilken nations jämlikhet med vilken nation?
- *Vilken klass' jämlikhet med vilken klass?*
- Frihet från vilket ok eller från vilken klass' ok? Frihet för vilken klass?

Den som talar om politik, demokrati, om frihet, om jämlikhet, om socialism utan att *ställa* dessa frågor, utan att skjuta dem i förgrunden, utan att opponera sig mot att dessa frågor göms

undan, döljs och mörkläggs, han är de arbetande människornas värste fiende, en ulv i fårakläder, en hätsk motståndare till arbetarna och bönderna, en godsägarnas, tsarernas och kapitalisternas lakej.

På två år har sovjetmakten i ett av Europas mest efterblivna länder gjort mer för att befria kvinnan, för att göra henne jämställd med det ”starka” könet än världens mest framskridna, upplysta, ”demokratiska” republiker sammantagna har gjort på 130 år.

Upplysning, kultur, civilisation, frihet – alla dessa svulstiga ord förenas i världens alla kapitalistiska, borgerliga republiker med oerhört nedriga, vidrigt smutsiga, bestialiskt råa lagar som diskriminerar kvinnan – lagar om äktenskapsrätt och om skilsmässa, om utomäktenskapliga barns ojämbördighet med ”legitimt” födda barn, om privilegier för mannen och om förnedring och oförrätter för kvinnan.

Kapitalets ok, den ”heliga privategendomens” förtryck, den kalkborgerliga dumhetens despoti, småägarens snikenhet – det är sådant som har hindrat de mest demokratiska borgerliga republikerna att gå till angrepp mot dessa smutsiga och gemena lagar.

Sovjetrepubliken, arbetarnas och böndernas republik, sopade i ett slag undan dessa lagar och lämnade inte sten på sten kvar av de borgerliga lögnernas och det borgerliga hyckleriets byggnad.

Bort med dessa lögnare! Bort med de lögnare som talar om frihet och jämlikhet *för alla*, samtidigt som det finns ett förtryckt kön, samtidigt som det finns förtryckande klasser, samtidigt som det finns privatäganderätt till kapital och aktier, samtidigt som det finns mätta som med sina spannmålsöverskott förslavar de hungriga. Inte frihet för alla, inte jämlikhet för alla, utan kamp mot förtryckarna och utsugarna, *utplåning av möjligheten* att förtrycka och utsuga – det är vår paroll!

Frihet och jämlikhet för det förtryckta könet!

Frihet och jämlikhet för arbetaren, för den arbetande bonden!

Kamp mot förtryckarna, kamp mot kapitalisterna, kamp mot de spekulerande kulakerna!

Detta är vår kampparoll, detta är vår proletära sanning, sanningen om kampen mot kapitalet, en sanning som vi kastar i ansiktet på världens kapitalister med deras sliskiga, hycklande, svulstiga fraser om frihet och om jämlikhet *i allmänhet*, om frihet och jämlikhet *för alla*.

Och just därför att vi slitit masken av detta hyckleri, därför att vi med revolutionär energi förverkligar frihet och jämlikhet för de förtryckta och för de arbetande, mot förtryckarna, mot kapitalisterna, mot kulakerna – just därför har sovjetmakten blivit all världens arbetare så kär.

Just därför har vi på sovjetmaktens tvåårsdag arbetarmassornas, de förtrycktas och de utsugnas sympatier i världens alla länder.

Just därför är vi på sovjetmaktens tvåårsdag, trots hungersnöd och köld, trots alla olyckor imperialisterna förorsakar oss genom sin invasion i Ryska sovjetrepubliken fast förvissade om att vår sak är rättvis, fast förvissade om att sovjetmakten ofrånkomligen kommer att segra över hela världen.

Pravda, nr 249, den 6 november 1919

Till kvinnokongressens sekretariat i Petrogradguvernementet

Kamrater, eftersom jag inte har någon möjlighet att närvara vid er kongress, vill jag skriftligt sända er mina hälsningar och mina varmaste önskningar om framgång.

Vi avslutar nu lyckligen inbördeskriget. Sovjetrepubliken blir allt starkare genom sina segrar över utsugarna. Sovjetrepubliken kan och måste från och med nu koncentrera sina krafter på en mera betydelsefull uppgift, som är närmare och kärare för oss, för det arbetande folket – på ett oblodigt krig, ett krig för att besegra hunger, kyla och ekonomiskt kaos. I detta oblodiga krig har kvinnliga arbetare och bönder en särskilt viktig roll att spela.

Måtte kvinnokongressen i Petrogradguvernementet hjälpa till att grunda, befästa och organisera en arme av arbetande kvinnor för detta oblodiga krig, ett krig som säkert kommer att medföra ännu större segrar för Sovjetmakten.

Med kommunistiska hälsningar

V. Uljanov (Lenin)

Petrogradskaja Pravda nr 11, Den 10 januari 1920

Collected Works, band 30

Till de arbetande kvinnorna

Kamrater,

Valen till Moskvasovjeten visar, att det kommunistiska partiet vinner mark inom arbetarklassen.

Arbetarkvinnorna måste delta i valen i större utsträckning. Sovjetregeringen är den första och enda regering i världen, som fullständigt har avskaffat alla de gamla avskyvärda, borgerliga lagarna, som placerade kvinnan i en underlägsen ställning i förhållande till männen och gav männen en privilegierad ställning då det gällde de äktenskapliga rättigheterna och barnen. Sovjetregeringen, det arbetande folkets regering, är den första och enda regering i världen, som har avskaffat alla männens privilegier ifråga om äganderätten, privilegier som lagen då det gäller äktenskapet och familjen fortfarande upprätthåller i alla borgerliga republiker, också de mest framskridna.

Ingenstans där det finns jordägare, kapitalister och köpmän, kan kvinnorna bli männens jämlikar ens inför lagen.

Där det inte finns jordägare, kapitalister eller köpmän och där det arbetande folkets regering bygger ett nytt liv utan exploatörer, är män och kvinnor lika inför lagen.

Men det räcker inte.

Likhet inför lagen är inte nödvändigtvis detsamma som faktisk jämlikhet.

Vi vill, att den arbetande kvinnan ska bli mannens jämlike, inte bara inför lagen utan i praktiken. För att uppnå detta måste arbetarkvinnorna öka sitt deltagande i förvaltningen av de socialiserade företagen och i den statliga förvaltningen.

Genom att ta del i förvaltningen kommer kvinnorna snabbt att skaffa sig kunskaper och hinna ifatt männen.

Välj in fler arbetarkvinnor i sovjeterna, både kommunistkvinnor och partilösa kvinnor! Är det bara hederliga, arbetande kvinnor, som utför sitt arbete på ett förnuftigt och noggrant sätt, så välj in dem i Moskvasovjeten – även om de inte är partimedlemmar!

Skicka fler arbetarkvinnor till Moskvasovjeten! Låt Moskvas proletariat visa, att det är berett att göra och kommer att göra allt för att segra, för att få bort den gamla bristande jämlikheten, den gamla borgerliga förnedringen av kvinnorna!

Proletariatet kan inte nå fullständig frihet, förrän det har vunnit fullständig frihet åt kvinnorna!
Den 21 februari 1920

N. Lenin

Pravda nr 40 den 22 februari 1920

Collected Works, band 30

Till arbetarkvinnornas internationella dag²⁸

Kapitalismen förenar formell jämlikhet med ekonomisk och följaktligen social ojämlikhet. Detta är ett av kapitalismens grundläggande drag, som bourgeoisins anhängare, liberalerna, falskeligen försöker dölja och som de småborgerliga demokraterna inte förstår. Detta drag hos kapitalismen gör det för övrigt nödvändigt för oss att samtidigt som vi beslutsamt kämpar för ekonomisk jämlikhet öppet erkänner den kapitalistiska ojämlikheten och rentav, under vissa omständigheter, lägger detta öppna erkännande av ojämlikheten till grund för det proletära statsväsendet (sovjetförfattningen).

Men *inte* ens i fråga om formell jämlikhet (likhet inför lagen, ”jämlikheten” mellan den mätte och den hungrige, mellan ägaren och den egendomslöse) kan kapitalismen vara konsekvent. Och en flagrant yttring av denna inkonsekvens är att kvinnan *inte är likaberättigad* med mannen. Ingen enda borgerlig stat, inte ens den mest progressiva republikanska, demokratiska, har åstadkommit fullständigt likaberättigande.

Sovjetrepubliken Ryssland sopade dock genast bort *undantagslöst* alla legislativa spår av kvinnans ojämlikhet och tillförsäkrade henne genast full jämlikhet i lag.

Det sägs att kulturnivån bäst karakteriseras av kvinnans juridiska ställning. Det finns ett korn av djup sanning i denna sentens. Ur denna synvinkel kunde endast proletariats diktatur, endast en socialistisk stat uppnå en högre kulturnivå och har också gjort det.

Den nya och oerhört starka impuls som arbetarkvinnorörelsen fått hänger därför ofrånkomligen samman med den första sovjetrepublikens grundande (och stärkande) – och samtidigt och i samband härmed med Kommunistiska internationalen.²⁹

Just när det gäller dem som kapitalismen förtryckt, direkt eller indirekt, helt eller delvis, så är det just sovjetsystemet och endast sovjetsystemet som garanterar demokrati. Detta framgår klart av arbetarklassens och de fattiga böndernas ställning. Det framgår klart av kvinnans ställning.

Men sovjetsystemet är den sista och avgörande striden för *klassernas avskaffande*, för ekonomisk och social jämlikhet. Demokrati, t o m demokrati för de av kapitalismen förtryckta, däribland för det förtryckta könet, *är inte nog för oss*.

Arbetarkvinnorörelsen ställer som sin främsta uppgift att kämpa för ekonomisk och social jämlikhet för kvinnan, och inte bara formell. Att dra in kvinnan i samhällsligt produktivt arbete, att frigöra henne från ”hemslaveriet” och befria henne från den avtrubbande och förnedrande underkastelsen att ha köket och barnkammaren som evig och enda miljö – däri ligger huvuduppgiften.

Detta är en långvarig kamp som kräver en radikal förändring av både samhällslig praxis och moral. Men denna kamp kommer att sluta i fullständig seger för kommunismen.

Den 4 mars 1920

Pravda den 8 mars 1920 (specialutgåva)

Hälsningar till den Allryska konferensen för sovjetkvinnornas guvernementsområden

Till presidiet för den Allryska företagsledarkonferensen för den allryska konferensen för sovjetkvinnornas guvernementsområden.

Kamrater, jag beklagar djupt att jag inte kunnat delta i er kongress. Mottag dock mina uppriktiga hälsningar och varmaste önskningar om framgång för alla deltagande män och kvinnor.

Kvinnans deltagande i parti- och regeringsarbetet får nu en oerhörd betydelse då kriget är över och fredens organisationsarbete har – som vi hoppas för lång tid framåt – ställts i förgrunden. I detta arbete måste kvinnor spela den ledande rollen – och kommer naturligtvis också att göra det.

Den 6 december 1920

V. Uljanov (Lenin)

(Ordförande i folkkommissariernas råd)

Collected Works, band 31

Arbetarkvinnornas internationella dag

Det viktigaste, det grundläggande i bolsjevismen och i den ryska Oktoberrevolutionen är att just de som var mest förtryckta under kapitalismen dras in i politiken. De har blivit undertryckta, de har blivit lurade, de har blivit plundrade såväl i monarkier som i borgerligt demokratiska republiker. Detta förtryck, detta bedrägeri, denna utplundring av folkets arbete från kapitalisternas sida gick inte att undvika, så länge privatäganderätten till jorden, fabriker och verkstäderna bestod.

Det väsentliga i bolsjevismen, det väsentliga i sovjetmakten består i att avslöja den borgerliga demokratins falskhet och hyckleri, avskaffa privatäganderätten till jord, fabriker och verkstäder och koncentrera hela statsmakten i händerna på de arbetande och utsugna massorna. De, dessa massor, tar politiken, dvs uppgiften att bygga ett nytt samhälle, i egna händer. Det är en svår uppgift, massorna är förtrampade och nertryckta av kapitalismen, men det finns inte och kan inte finnas någon annan väg ut ur löneslaveriet, ur slaveriet under kapitalisterna.

Men massorna kan inte dras in i politiken om inte kvinnorna dras in i den. Ty den kvinnliga halvan av människosläktet är under kapitalismen dubbelt förtryckt. Arbetarkvinnan och bondkvinnan förtrycks av kapitalet, och utöver detta har de även i de mest demokratiska bland de borgerliga republikerna fortfarande, för det första, inte fulla rättigheter, ty lagen ger dem ingen jämlikhet med mannen; och för det andra, och detta är det viktigaste, är de kvar i "hemsclaveriet", förblir "hemsclavinnor", eftersom de trycks ner av köksarbetet, som är det fattigaste, smutsigaste, hårdaste och mest avtrubbade, och av det ensamma arbetet med familjehushållet.

Den bolsjevikiska, sovjetiska revolutionen skär av rötterna till kvinnornas förtryck och ojämlikhet så grundligt som inget annat parti och ingen annan revolution i världen vågat göra. Av kvinnans ojämlikhet gentemot mannen enligt lagen finns här i Sovjetryssland inte ett spår kvar. Den särskilt motbjudande, gemena och hycklande ojämlikheten i äktenskaps- och familjerätten och ojämlikheten i förhållande till barnen har av sovjetmakten helt undanröjts.

Detta är endast det första steget på vägen till kvinnans frigörelse. Men ingen enda borgerlig republik, må vara den mest demokratiska, har vågat ta ens detta första steg. Den har inte vågat det av fruktan för hur det skall gå för den "heliga privategendomen".

Det andra och viktigaste steget är avskaffandet av privatäganderätten till jord, fabriker och verkstäder. Därigenom och endast därigenom öppnas väg för kvinnans fullständiga och reella frigörelse, för hennes frigörelse från "hemsclaveriet" genom en övergång från ensamt småhushåll till församhälleligt storhushåll.

Denna övergång är svår, eftersom det här rör sig om att ändra på de mest inrotade, invanda, förstelnade, förbenade "förhållandena" (sanningen att säga är det inte "förhållanden", utan missförhållanden och barbari). Men övergången har påbörjats, saken har kommit i rörelse och vi har slagit in på den nya vägen.

Och på arbetarkvinnornas internationella dag i världens alla länder kommer det på otaliga arbetarkvinnomöten att sändas hälsningar till Sovjetryssland, som har påbörjat en oerhört svår och tung, men stor, världshistoriskt stor och verkligt befriande bedrift. Det kommer att höras frimodiga uppmaningar till att inte tappa modet inför den ursinniga och ofta bestialiska borgerliga reaktionen. Ju "friare" eller "mer demokratiskt" ett borgerligt land är, desto mer rasar och härjar kapitalistbandet mot arbetarrevolutionen; ett exempel på detta är den demokratiska republiken Nordamerikas förenta stater. Men arbetarmassorna har redan vaknat. Det imperialistiska kriget har slutgiltigt väckt de sovande, halvsömniga och tröga massorna såväl i Amerika och i Europa som i det underutvecklade Asien.

Isen är bruten i varje hörn av världen.

Folkens frigörelse från imperialismens ok, arbetarnas och arbeterskornas frigörelse från kapitalets ok går oemotståndligt framåt. Denna sak har förts framåt av tiotals och hundratals miljoner arbetare och arbeterskor, bönder och bondkvinnor. Därför är arbetets frihet från kapitalets ok en sak som kommer att segra i hela världen.

4. III.1921

Publicerat den 8 mars 1921 i bilaga till *Pravda* nr 51

Hälsningsmeddelande till Konferensen för representanter från kvinnoavdelningar för folken i de östra sovjetregionerna och republikerna³⁰

Jag beklagar djupt, att jag är oförmögen att närvara vid er konferens på grund av arbetsbördan. Mottag dock mina djupt kända hälsningar och varmaste välgångsönskningar, särskilt vad gäller förberedelserna för den kommande första Allryska kongressen för partilösa kvinnor i Öster, vilken, om den förbereds och genomförs riktigt, avsevärt måste främja *uppgiften att väcka kvinnorna i öster och förena dem organisatoriskt.*

Lenin

Pravda nr 77

Den 10 april 1921

Collected Works, band 32

Ur: Till Oktoberrevolutionens fyraårsdag

Vilka var de huvudsakligaste yttringarna, kvarlevorna, resterna av livegenskapsförhållanden i Ryssland 1917? Monarkin, ståndsväsendet, jordägandet, jordens brukande, kvinnans ställning, religionen, nationalitetsförtrycket. Ta vilket som helst av dessa ”augiasstall”, vilka i förbigående sagt i rätt betydande grad lämnats ofullständigt rensade av samtliga framskridna stater vid genomförandet av *deras* borgerligt demokratiska revolutioner för 125, 250 och ännu fler år sedan (år 1649 i England) – ta vilket som helst av dessa augiasstall, och ni skall få se att vi städat rent. På ungefär *tio veckor*, från den 25 oktober (7 november) 1917 och till konstituerande församlingens upplösning (den 5 januari 1918) uträttade vi på detta område tusen gånger mer än vad de borgerliga demokraterna och liberalerna (kadeterna) och de småborgerliga demokraterna (mensjvikerna och socialistrevolutionärerna) gjorde under de *åtta månader* deras välde varade.

Dessa pultroner, pratmakare, egenkära narcissos- och hamletfigurer fäktade med papperssvärd – och kunde inte ens förinta monarkin! Vi vräkte ut hela den monarkiska orenligheten så som ingen annan någonsin gjort. Vi lämnade inte kvar sten på sten eller tegel på tegel av ståndsväsendets sekelgamla byggnad (de mest framskridna länderna som England, Frankrike och Tyskland har än idag inte befriat sig från spåren av ståndsväsendet!). Ståndsväsendets djupaste rötter, nämligen feodalismens och livegenskapsförhållandenas rester på jordägandets område, har vi fullständigt ryckt upp. ”Man kan tvista” om (det finns tillräckligt med skribenter, kadeter, mensjeviker och socialistrevolutionärer utomlands, som kan syssla med sådana tvister) vad som ”sist och slutligen” blir resultatet av den stora Oktoberrevolutionens agrara omdaningar. Vi har inte lust att nu spilla tid på dessa tvister, ty vi avgör denna tvist och hela mängden av hithörande tvistefrågor genom kamp. Man kan dock inte bestrida det faktum att de småborgerliga demokraterna i åtta månaders tid ”samsades” med godsägarna, livegenskapstraditionernas väktare, medan vi på några veckor helt sopade bort såväl dessa godsägare som alla deras traditioner från den ryska jordens yta.

Ta religionen eller kvinnans rättslöshet eller de ickeryska nationaliteternas förtryckta och ojämlika ställning. Allt detta är frågor som tillhör den borgerligt demokratiska revolutionen. De banala småborgerliga demokraterna pratade om dem i åtta månader. I *inget* av de mest framskridna länderna i världen har *dessa* frågor blivit *helt lösta i borgerligt demokratisk* riktning. Hos oss har de helt lösts genom Oktoberrevolutionens lagstiftning. Mot religionen har vi kämpat och kämpar fortfarande på allvar. Vi har gett *alla* ickeryska nationaliteter *egna* republiker eller autonoma områden. En sådan gemenhet, skändlighet och nedrighet som kvinnans fullständiga eller partiella rättslöshet – denna upprörande kvarleva av livegenskapsförhållandena och medeltiden, som putsas upp av den egoistiska bourgeoisin och av den inskränkta och uppskrämda småbourgeoisin i alla världens länder utan ett enda undantag – existerar inte hos oss i Ryssland.

Allt detta är den borgerligt demokratiska revolutionens innehåll. För hundrafemtio och tvåhundra femtio år sedan gav denna revolutions (dessa revolutioners, om man skall tala om varje nationell form av denna allmänna typ) progressiva ledare löften åt folken om att befria mänskligheten från de medeltida privilegierna, från kvinnans ojämlikhet, från de statliga privilegier som tillkom en eller annan religion (eller ”religionsidé” eller ”tron” överhuvud taget), från nationernas rättsliga ojämlikhet. De lovade – men de höll inte sina löften. De kunde inte hålla dem, ty de hindrades av ”respekt” – för den ”heliga privatäganderätten”. I vår proletära revolution fanns inte denna fördömda ”respekt” för denna trefalt förbannade medeltid och denna ”heliga privatäganderätt”.

Pravda nr 234, den 18 oktober 1921

Ur: Om den stridbara materialismens betydelse

Till sist vill jag anföra ett exempel som inte hör till filosofins område men i varje fall hänför sig till de samhällsliga frågornas komplex, vilket *Pod Znamenem Marksizma*³¹ också vill uppmärksamma.

Det är ett av exemplen på hur den moderna kvasivetenskapen i själva verket tjänar som förmedlare av de grövsta och nedrigaste reaktionära åsikter.

För inte länge sedan erhöll jag första numret för 1922 av tidskriften *Ekonomist*³², som ges ut av Ryska tekniska sällskapets 11:e avdelning. Den unga kommunist som skickade mig numret (och som troligen inte haft tid att ta del av innehållet) var oförsiktig nog att med största sympati yttra sig om tidskriften. I själva verket är den – jag vet inte hur pass medvetet – ett språkrör för vår tids bakåtsträvare, vilka naturligtvis skrudar sig i vetenskapens, demokratins m m toga.

En viss hr P A Sorokin publicerar i tidskriften en vidlyftig ”sociologisk” studie under rubriken Om krigets inflytande. Den lärda artikeln är späckad med lärda hänvisningar till ”sociologiska” arbeten av författaren och hans talrika lärare och kolleger utomlands. Nedan följer ett exempel på hans lärdom.

På s 83 läser jag:

”På 10 000 äktenskap i Petrograd kommer för närvarande 92,2 skilsmässor – en fantastisk siffra – varvid av 100 upplösta äktenskap 51,1 hade en varaktighet av mindre än ett år, 11 mindre än en månad, 22 mindre än två månader, 41 mindre än tre till sex månader och endast 26 över sex månader. Dessa siffror vittnar om att våra dagars legala äktenskap är en form som i verkligheten tjänar som täckmantel för utomäktenskapliga sexuella förbindelser och gör det möjligt för lösaktiga personer att ’lagenligt’ tillfredsställa sina begär.” (*Ekonomist*, nr 1, s 83)

Denne herre liksom också det ryska tekniska sällskap som ger ut tidskriften och i den publicerar dylika resonemang räknar sig utan tvivel till demokratins anhängare och kommer att känna sig högst förnärad om man kallar dem för vad de i själva verket är, nämligen bakåtsträvare, reaktionärer, ”svartrockarnas diplomerade lakejer”.

Även den ytligaste bekantskap med lagstiftningen om äktenskap, skilsmässa och utomäktenskapliga barn i de borgerliga länderna liksom med det faktiska sakläget på detta område visar var och en som intresserar sig för frågan att den moderna borgerliga demokratin, även i alla de mest demokratiska borgerliga republikerna, i nämnda avseende intar just en reaktionär attityd till kvinnan och till de utomäktenskapliga barnen.

Detta hindrar naturligtvis inte mensjevikerna, socialistrevolutionärerna och en del anarkister samt alla motsvarande partier i väster att fortsätta att väsnas om demokratin och hur den kränks av bolsjevikerna. I själva verket är just den bolsjevikiska revolutionen den enda konsekvent demokratiska revolutionen när det gäller sådana frågor som äktenskap, skilsmässa och utomäktenskapliga barns ställning. Och detta är frågor som på det mest direkta sätt berör största delen av befolkningen i varje land. Trots det stora antal borgerliga revolutioner, som föregick den bolsjevikiska revolutionen och som kallade sig demokratiska, var den första som beslutsamt gick till kamp på det nämnda området, såväl mot reaktionen och feodalismen som mot de styrande och besuttna klassernas sedvanliga fariseism.

Om 92 skilsmässor på 10 000 äktenskap förefaller herr Sorokin att vara en fantastisk siffra, så återstår det endast att anta att författaren antingen har levat och uppfostrats i ett kloster så avskilt från livet att knappast någon kommer att tro på dess existens, eller att han förvränger sanningen för att vara reaktionen och bourgeoisin till lags. Envar som något så när känner till samhällsförhållandena i de borgerliga länderna vet att det faktiska antalet faktiska skilsmässor (givetvis inte sanktionerade av kyrkan och lagen) överallt är ojämförligt mycket större. I det avseendet skiljer sig Ryssland från andra länder endast genom att dess lagar inte sanktionerar

hyckleriet och kvinnans och hennes barns rättslösa ställning, utan öppet och i statsmaktens namn förklarar ett systematiskt krig mot all slags hyckleri och rättslöshet.

En marxistisk tidskrift måste föra krig även mot sådana moderna "bildade" bakåtsträvare. En stor del av dem får hos oss troligen t o m lön av staten och är anställd av staten för att upplysa ungdomen, fastän de lika litet passar för detta uppdrag som uppenbara sexualförbrytare för rollen som inspektörer i småskolan.

Arbetarklassen i Ryssland har kunnat erövra makten, men den har ännu inte lärt sig att bruka den. Annars skulle den för länge sedan hövligt ha förpassat dylika lärare och medlemmar av lärda sällskap till den borgerliga "demokratins" länder. Det är rätta platsen för dessa bakåtsträvare.

Men den kommer att lära sig, bara viljan finns.

Den 12 mars 1922

Pod Znamenem Marksizma, nr 3, mars 1922

Till Konferensen för partilösa fabriksarbetande och bondekvinnor i Moskva stad och Moskvaguvernementet³³

Kära kamrater,

Varmt tack för era vänliga välgångsönskningar och hälsningar. Jag är mycket ledsen att jag inte personligen kan närvara. Gratulationer med anledning av Revolutionens femårsdag och de bästa förhoppningar om framgång för er sammankomst.

Er *Lenin*

Den 6 november 1922

Publicerat november 1922

Collected Works, band 33

Clara Zetkin: Ur min anteckningsbok

Kamrat Lenin talade upprepade gånger med mig om kvinnofrågan. Tydligt lade han stor vikt vid kvinnorörelsen och ansåg den vara en väsentlig, under vissa förhållanden en helt avgörande beståndsdel av den socialistiska rörelsen. Givetvis ansåg han, att kvinnans fulla sociala likaberättigande var en princip som för kommunister var höjd över all diskussion. Vårt första längre samtal i ämnet hade vi hösten 1920 Lenins stora arbetsrum i Kreml. Lenin satt vid sitt skrivbord, som var täckt av papper och böcker och som utan något som helst ”genialt slarv”, vittnade om studier och arbete.

– Vi måste ovillkorligen skapa en stark internationell kvinnorörelse nå klar teoretisk grundval, började Lenin samtalet, då vi hade hälsat på varandra. Utan marxistisk teori ingen god praktik, den saken är klart. Också den här frågan är största möjliga principiella renlärighet nödvändig för oss kommunister. Vi måste avgränsa oss skarpt från alla andra partier. Tyvärr fungerade inte vår internationella kongress,³⁴ då det gällde behandlingen av kvinnofrågan. Den tog upp frågan, men kom inte till något ställningstagande. Saken sitter fortfarande fast i en kommission som ska utarbeta en resolution, teser och riktlinjer. Men än så länge har den inte kommit långt. Ni måste hjälpa oss.

Det Lenin sade hade jag hört tidigare från andra håll och jag uttalade min förvåning. Jag var full av entusiasm över vad de ryska kvinnorna hade uträttat under revolutionen och fortfarande uträttade för dess försvar och vidareutveckling. Vad kommunistkvinnornas ställning inom bolsjevikpartiet beträffade tyckte jag att partiet verkade mönstergillt, rena mönsterpartiet. Det var det enda partiet som tillförde den internationella kommunistiska kvinnorörelsen värdefulla skolade, erfarna krafter och var ett lysande exempel för de övriga.

– Det är sant, det är mycket bra och riktigt! sade Lenin och log sitt fina stillsamma leende. Överallt, både i Petrograd, här i Moskva, i städerna och industrisamhällena över hela landet har proletärkvinnorna skött sig storartat under revolutionen. Utan dem hade vi aldrig kunnat segra, eller kanske vi hade segrat nätt och jämt. Det är vad jag tror. Tänk, vad de var tappra och vad de är tappra än idag! Ni anar inte vilka lidanden och umbäranden de har fått utstå. Men de står ut, därför att de vill stödja sovjeterna, vad de vill ha är frihet och kommunism. Ja, våra proletärkvinnor är verkligen duktiga klasskämpar och de förtjänar beundran och kärlek. Förresten måste man nog medge att också damerna inom den ”konstitutionella demokratin” i Petrograd var betydligt tapprare i kampen mot oss än småjunkrarna. Det är faktiskt sant. Inom partiet har vi pålitliga, kloka, outtröttligt verksamma kommunistkvinnor. Vi har lyckats placera dem på många viktiga poster både i sovjeterna och exekutivkommittéerna, i folkskommisariatet och på andra offentliga tjänster. Många arbetar dag och natt inom partiet och ute bland massorna, bland lantbefolkningen och i Röda armén. För oss är det ovärderligt. Men det är ovärderligt också för kvinnorna ute i världen. Våra kvinnor visar vad kvinnor kan uträtta, hur viktigt deras arbete är för samhället. Proletariatets första diktatur jämnar verkligen vägen för kvinnans fullständiga sociala likaberättigande och utrotar fler fördomar än tjocka volymer av kvinnosakslitteratur. Trots det har vi inte någon internationell kvinnorörelse än, och det måste vi absolut ha! Vi måste genast sätta i gång med att skapa den! Utan en internationell kvinnorörelse är arbetet för vår international och dess partier ofullkomligt och kan aldrig bli annat än ofullkomligt. Vad vi måste åstadkomma är ett helt och fullkomligt arbete för revolutionen. Berätta nu, hur det går med det kommunistiska arbetet utomlands!

Jag rapporterade så gott jag kunde, fast förbindelserna mellan de partier som hade anslutit sig till Komintern vid den tiden ännu var mycket lösa och oregelbundna. Lenin lyssnade uppmärksamt med överkroppen något framåtlutad. Han visade inga som helst tecken till att bli uttråkad, otålig eller trött utan lyssnade med spännt intresse också till oväsentligheter. Jag har aldrig träffat någon som kunde lyssna så bra som han, som så snabbt uppfattade alla detaljer och satte in dem i deras rätta sammanhang. Det märktes på de korta, alltid mycket sakliga

frågor han då och då gjorde, och på att han allt som oftast återkom till en eller annan detalj i samtalet. Emellanåt gjorde han korta anteckningar.

Som naturligt var talade jag särskilt ingående om läget i Tyskland. Jag berättade för Lenin, hur viktigt Rosa Luxemburg – ansåg det vara, att vi försökte vinna kvinnornas breda massa för den revolutionära kampen. Då det kommunistiska partiet hade grundats, yrkade hon på att en kvinnotidskrift skulle ges ut. När Leo Jogiches och jag träffades för sista gången – ett och ett halvt dygn innan han lönmördades – diskuterade vi partiets närmaste arbetsplaner och han gav mig flera uppdrag, bland annat att utarbeta en plan för organiserandet av verksamheten bland arbetarkvinnorna. På partiets första illegala konferens hade frågan tagits upp. De skolade och erfarna kvinnliga agitatorer och ledare som framträtt under förkrigstiden och under kriget hade nästan utan undantag stannat kvar inom någon av socialdemokratinns båda falanger och de höll kvar många av de väckta och stridbara proletärkvinnorna under sin färla. Emellertid hade det bildats en liten grupp av självuppoftande energiska kommunistkvinnor som deltog i partiarbetet och i alla partiets strider. Nu hade partiet dessutom organiserat en systematisk verksamhet bland proletärkvinnorna. Det var förstås bara en början, men en ganska bra början i alla fall.

– Inte illa, inte alls illa, sade Lenin. Kommunistkvinnornas energi, deras offervilja och hänförelse, mod och klokhet under den illegala och halvlegala tiden bådar gott för arbetets framåtskridande. Att vi vinner massorna och genomför aktioner är viktigt för partiets tillväxt och styrka. Men hur står det egentligen till med våra kamraters – både manliga och kvinnliga – principer och skolning i den här frågan som ju är väsentlig för arbetet bland massorna och har stor betydelse för vad massorna kan vinnas för och hänföras av. Jag minns inte just nu vem det var som sade: ”För att kunna utträtta stordåd måste man vara inspirerad”. Vi och all världens arbetare måste verkligen utträtta stordåd. Alltså, vad är det som inspirerar era kamrater, Tysklands proletärkvinnor? Koncentrerar de allt sitt intresse och hela sin aktivitet på nuets politiska krav? Vad är det som står i centrum för deras tankar?

Den saken har jag nämligen hört en hel del underligheter om av både ryska och tyska kamrater, det måste jag säga! Enligt vad man har berättat för mig lär en begåvad kommunistkvinna i Hamburg ge ut en tidning för prostituerade; hon vill organisera dem för den revolutionära kampen. Rosa, som den goda kommunist hon är, kände och handlade mänskligt när hon i en artikel tog sig an hade hamnat i fängelse för någon förseelse mot polisförordningarna vid utövandet av sitt sorgliga yrke. De är det borgerliga samhällets beklagansvärda offer i dubbelt måtto; dels genom den förbannade egendomsfördelningen, dels genom det förbannade moraliska hyckleriet. Den saken är självklar, bara råa kortsynta människor kan förneka det. Men att man inser detta är en sak, en helt annan är att man – hur ska jag säga – organiserar de prostituerade i en särskild skråliknande revolutionär kampgrupp och ger ut en facktidsskrift för dem. Finns det verkligen inte längre några industriarbeterskor i Tyskland som behöver organiseras, som man kunde ge ut en tidning för och dra in i kampen? Den där företeelsen är sjuklig. Den påminner mig starkt om den moderiktning inom litteraturen som diktade om varenda prostituerad till en ljuv madonna. Den ursprungliga tanken var nog sund och bottnade i socialt medlidande och uppror mot den hedervärda bourgeoisins hycklade dygd. Men det i och för sig sunda anfrättes av borgerlighet och urartade. Också här i Ryssland ger prostitutionen oss förresten en del svåra problem att lösa. Vad det gäller är att återföra de prostituerade till produktivt arbete och inlemma dem i den sociala gemenskapen. Men att genomföra det, sådant som samhället är just nu, under nu givna förhållanden, är svårt och komplicerat. Vi står inför en sida hos kvinnoproblemet som kommer att fordra sin praktiska lösning också sedan proletariatet har erövrat statsmakten. Vi kommer att få mycket besvär med det här i Sovjetryssland. Men för att återgå till ert specialfall i Tyskland; partiet får under inga omständigheter finna sig i ett sådant beteende från medlemmarnas sida, det skapar förvirring och splittrar våra krafter.

Är ni själva då, vad har ni gjort åt saken?

Utan att vänta på svar fortsatte Lenin: – Ert syndaregister är större än så, Clara! Man har sagt mig att sexuella frågor behandlas mycket ingående på kommunistkvinnornas uppläsnings- och diskussionsaftnar. De lär vara föremål för det största intresse och för politisk undervisning och upplysning. Jag trodde inte mina öron när jag hörde det. Den första proletärstaten kämpar mot hela världens kontrarevolutionärer. Läget i Tyskland fordrar i och för sig största möjliga koncentration av alla proletära revolutionära krafter för att den alltmer framträngande kontrarevolutionen skall kunna hejdas. Och då är aktiva kommunistkvinnor sysselsatta med att diskutera sexuella frågor och "äktenskapsformer i det förflutna, nuet och framtiden". De ser det som sin viktigaste uppgift att ge kvinnorna den sortens upplysning. Den mest lästa skriften lär vara en broschyr om sexuella frågor, skriven av en ung kommunistkvinna i Wien. Vilket strunt! Allt som är riktigt i den skriften har arbetarna läst för länge sedan hos Bebel. Fast inte lika långtråkigt och schematiskt uttryckt som i broschyren utan agitatoriskt medryckande och aggressivt mot bourgeoisin. De freudska hypoteserna ger den en "bildad", en rentav en rentav vetenskaplig anstrykning, men den är rena rama fuskverket. Freuds teorier hör också till de där fåniga modenyheterna. Jag är misstrogen mot alla sexuella teorier i artiklar, avhandlingar och broschyrer, kort sagt mot teorierna i den speciella litteratur som frodas i det borgerliga samhällets drivbänk. Jag är misstrogen mot alla som alltid bara stirrar på sexualproblemet som indiska helgon stirrar på sin navel. Jag har intrycket att överflödet på sexuella teorier som till största delen är hypoteser, ofta ganska löst grundade, bottnar i ett rent personligt behov att försvara det egna abnormalt eller hypertrofiska sexuallivet inför den borgerliga moralen och be om överseende. Den dolda respekten för borgerlig moral ät mig lika motbjudande som rotandet i det sexuella som, hur ohämmat och vilt det än må förefalla, ändå, när allt kommer omkring är rent borgerligt. Framför allt har det blivit en passion hos de intellektuella och de dem närstående kretsarna. Inom partiet, inom det klassmedvetna kämpande proletariatet finns det inte plats för sådant.

Jag insköt att de sexuella och äktenskapliga frågorna inom kapitalismen och den borgerliga samhällsordningen har åstadkommit mångskiftande problem, konflikter och lidanden för kvinnor inom alla samhällsklasser och alla sociala skikt. Just på det sexuella området har kriget och dess verkningar ökat kvinnornas konflikter och lidanden alldeles otroligt och blottat problem som förut varit dolda. Därtill kommer nu den vaknande revolutionens atmosfär. Gamla känslo- och tankevärldar har börjat svikta. Hittills existerande sociala band lossnar och brister och ansatser märks till nya relationer och inställningar människor emellan. Intresset för hithörande frågor kan vara ett uttryck för behovet av upplysning och nyorientering. Det är i så fall också en reaktion mot det borgerliga samhällets onatur och hyckleri. Att se äktenskaps- och familjeformer i historisk belysning och lära sig förstå att de är beroende av samhället kan vara ägnat att befria proletärkvinnorna från den vidskepliga föreställningen att det borgerliga samhället kommer att bli för evigt bestående. Ett kritiskt-historiskt ställningstagande måste medföra en hänsynslös analys av den borgerliga ordningen och därmed en brännmärkning av den sexuella sedlighetens hyckleri. Alla vägar leder till Rom. Alla marxistiska analyser av någon viktig del av samhällets ideologiska överbyggnad eller av någon iögonfallande social företeelse måste leda till analys av det borgerliga samhället och dess egendomsbegrepp och mynna ut i ett "Carthaginem esse delendam".

Lenin nickade leende.

– Ser man på! Vilken duktig försvarsadvokat ni är för era kamrater och ert parti! Naturligtvis har ni rätt i det ni säger. Men därmed kan man i bästa fall ursäkta de i Tyskland begångna felen, inte rättfärdiga dem. Ett fel är och förblir ett fel. Vill ni verkligen på allvar göra gällande, att sexual- och äktenskapsfrågorna behandlas utifrån en mogen levande historisk materialistisk ståndpunkt på uppläsnings- och diskussionsaftnarna? Det skulle förutsätta i ett mycket mångsidigt och djupt kunnande, en förmåga att klart marxistiskt behärska ett oerhört stort material. Var har ni sådana krafter just nu? Om de verkligen funnes, skulle det aldrig kunna hända att en broschyr som den jag nämnde används som undervisningsmaterial på

uppläsning- och diskussionsaftnar. Man rekommenderar och sprider sådana skrifter istället för att kritisera dem. Vad blir följden av en så olämplig och omarxistisk behandling av frågan? Jo, sexual- och äktenskapsproblemet uppfattas inte som en del av den stora sociala frågan.. Tvärtom blir den stora sociala frågan ett bihang till sexualproblemet. Huvudsaken skymms undan och blir en bisak. Det skadar inte bara klarheten i själva frågeställningen utan också i proletärkvinnornas tänkande, deras klassmedvetande överhuvudtaget.

Dessutom och inte minst – redan den vise Salomo sade att allt har sin tid. Jag frågar er, är det här verkligen rätta tiden att månader i sträck underhålla proletärkvinnorna med hur man älskar och låter älska sig, hur man uppvaktar och låter uppvakta sig, om också ”i det förflutna, nuet och framtiden hos olika folkslag”, för att man stolt ska kunna kalla det historisk materialism. Nej nu måste alla kommunistkvinnors, alla arbetande kvinnors tankar vara inriktade på den proletära revolutionen, som också kommer att skapa förutsättningar för den nödvändiga förnyelsen inom äktenskapliga och sexuella förhållanden. Nu står sannerligen andra problem i förgrunden än de äktenskapliga formerna hos australnegrer och syskonäktenskap i gamla tider. Frågan om sovjeterna står fortfarande på dagordningen. Versaillesfördraget³⁵ och dess följder på de kvinnliga massornas liv, arbetslöshet, sjunkande löner, skatter och mycket annat. Kort sagt, jag står fast vid att den sortens politiskt sociala utbildning av proletärkvinnorna är fel, helt och hållet fel. Hur har ni själv kunnat se på och tiga! Ni måste sätta in hela er auktoritet på att få en ändring till stånd!

Jag hade visst inte underlåtit att kritisera och säga min mening till de ledande kvinnorna på olika håll, vare sig i detta eller andra sammanhang, förklarade jag för min upphetsade vän. Men som han säkert visste, är ingen profet i sitt eget land eller bland sina närmaste. Genom min kritik hade jag ådragit mig misstanken att vilja bevara en mängd rester av socialdemokratiska och gammaldags kälkborgerliga inställningar. När allt kommer omkring hade min kritik ändå inte varit förgäves. Sexual- och äktenskapsfrågorna stod faktiskt inte längre främst på programmet för undervisningen eller på diskussionsaftnarna.

– Jag vet, jag vet, svarade Lenin. Jag själv blir också ofta misstänkt för fariséism i de här frågorna, fast det är mig motbjudande; det skulle ju tyda på hyckleri och inskränktthet. Nå, jag tar det lugnt! Gulnäbbade fågelungar som just har kläckts ur de borgerliga åsikternas ägg är alltid väldigt kloka. Det får vi finna oss i utan att för den skull ändra oss. Men våra ungdomsrörelser har också smittats av den ”moderna” inställningen till sexuella frågor och det överdrivna sysslandet med dem. Lenin gav ett ironiskt eftertryck åt ordet ”moderna” och gjorde en ogillande grimas.

– Jag har fått höra från många håll att sexualfrågan är älsklingsämnet också för era ungdomsorganisationer, fortsatte han. Det lär inte finnas folk nog som kan hålla föredrag i ämnet. Inom ungdomsrörelsen är den sortens ofog alldeles särskilt farligt och skadligt. Det kan lätt leda till överdrifter, en överhettning av det sexuella livet hos den enskilde, och till att ungdomens hälsa och krafter föröds. Den företeelsen måste ni bekämpa. Kvinno- och ungdomsrörelserna har faktiskt många beröringspunkter. Kommunistkvinnorna borde överallt planmässigt samarbeta med ungdomen. Det vore ett fullföljande, en utvidgning och upphöjning av moderligheten från det individuella till det sociala planet. Kvinnornas vaknande sociala liv och verksamhet måste främjas. Kvinnorna måste befrias från sin trånga småborgerliga inställning till hemmet och familjen. Detta sagt i förbigående.

Också här hos oss är en stor del av ungdomen ivrigt sysselsatt med att ”revidera” den borgerliga inställningen och moralen i sexualfrågor. Och jag måste tillägga, att det i stor utsträckning gäller den bästa, den verkligt lovande ungdomen. Det är som ni själv sade. I efterkrigssituationens och den begynnande revolutionens atmosfär blir de gamla ideologiska värdena upplösta och förlorar sin bindande kraft genom att deras samhällliga grundval förskjuts. Nya värden utkristalliseras långsamt, under strid. Också i förhållandena människor emellan, man och kvinna emellan, revolutioneras känslor och tänkesätt. Nya riktlinjer dras för

den enskildes och det allmännas rätt och alltså också för den enskildes plikt. Än så länge befinner sig allt i fullständigt kaotisk jäsning. De olika, varandra motsatta, tendensernas inriktning och utvecklingskraft kan ännu inte urskiljas klart. Just då det gäller de sexuella förhållandena, äktenskapet och familjen, är det fråga om långsamma och ofta mycket smärtsamma processer av förgängelse och tillblivelse. Det borgerliga äktenskapets förfall, ruttonhet och orenhet, dess svårupplöslighet, mannens frihet, kvinnans förslavning, den otäcka förljugenheten i den sexuella moralen och de sexuella förhållandena fyller de bästa, andligen mest vitala människorna med den djupaste avsky.

Det borgerliga äktenskapet och det borgerligt statliga tvånget skärper konflikterna och förvärrar det onda, som bottnar i att egendom är ”helig” och därmed helgar besticklighet, gemenskap och uselhet. Det anständiga borgerliga samhällets konventionella hyckleri gör resten. Människorna reagerar mot den härskande korrruptionen och vidrigheten. Individens känslor förändras snabbt, begäret och längtan efter omväxling i njutningarna kan lätt ta överhand och bli otyglade i en tid då väldiga riken läggs i ruiner, gamla maktförhållanden sprängs och samhällsformerna i en hel värld börjar upplösas. Det räcker inte med sexual- och äktenskapsreformer i borgerlig mening. En sexual- och äktenskapsrevolution, motsvarande den proletära revolutionen, är på väg. Det ligger nära till hands, att det mycket invecklade kvinnoakskomplex som därvid blottas i särskilt hög grad sysselsätter både kvinnorna och ungdomen, eftersom båda parterna lider svårt genom nuvarande sexuella missförhållanden. Ungdomen rebellerar med ungdomens hela våldsamhet. Det kan man förstå. Ingenting vore oriktigare än att predika klosterlig askes och rutton borgerlig moral för ungdomen. Men det är betänkligt att göra det sexuella till psykisk medelpunkt vid en ålder, då det sexuella redan förut gör sig så start gällande fysiskt. Det kan rentav bli ödesdigert ... Tala med kamrat Lilina om saken. Hon måste ha fått stor erfarenhet genom sitt omfattande arbete med olika slags undervisningsanstalter och vi vet att hon är kommunist alltigenom och inte har några fördomar.

Ungdomens ändrade inställning till sexuallivets problem är givetvis ”principiell” och grundad på en teori. En del säger att deras inställning är revolutionär och kommunistisk och tror själva uppriktigt att det är så. Det gör inget intryck på mig som är gammal. Visserligen är jag långtifrån någon dyster asket, men ungdomens nya sexualliv – ibland också ålderdomens – tycks mig ofta vara rent borgerligt, en utbyggnad av den gamla borgerliga bordellen. Med kärlekens frihet har det ingenting alls att göra, så som vi kommunister fattar begreppet. Säkert känner ni till den storartade teorin, att i ett kommunistiskt samhälle tillfredsställs den sexuella åtrån och kärleksbehovet lika enkelt och självklart som man ”dricker ett glas vatten”. Vattendrickningsteorin har gjort en del av vår ungdom alldeles tokig och varit ödesdiger för många unga pojkar och flickor. Vattendrickningsteorins anhängare påstår att de är marxistiska. Jag betackar mig för en sådan marxism som direkt och omedelbart härleder alla företeelser och omvandlingar i samhällets ideologiska överbyggnad ur deras ekonomiska bas. Fullt så enkelt ligger det ändå inte till. Det har en viss Friedrich Engels för länge sedan konstaterat ifråga om den historiska materialismen.

Jag anser den berömda vattendrickningsteorin vara fullkomligt omarxistisk och till på köpet antisocial. I sexuallivet tar sig ju inte bara det av naturen givna uttryck, utan också det som har blivit kultur, det må vara högt eller lågt. I sin bok ”Familjens ursprung” har Engels påpekat hur betydelsefullt det är att en allmän könsdrift utvecklats och förfinats till individuell könskärlek. Könsens förhållande är ju inte enbart ett växelspel mellan samhällsekonomin och ett fysiskt behov, avsiktligt utvalt för fysiologiskt betraktande. Det vore rationalism, inte marxism, att vilja återföra dessa relationers omvandling, fristående och lösryckta ur sitt sammanhang, på samhällets ekonomiska grundvalar. Javisst, törst måste släckas! Men inte brukar väl en normal människa under normala förhållanden lägga sig ner i gatsmutsen och dricka ur en vattenpöl? Eller ens ur ett glas som har blivit solkigt längs kanten av mångas läppar? Den sociala sidan är ändå viktigare än allt annat. Vattendrickningen är faktiskt

individuell. Till kärlek måste man vara två och en tredje, ett nytt liv, kan uppstå. På detta faktum grundar sig samhällets intresse och plikten mot gemenskapen.

Som kommunist har jag ingen som helst sympati för vattendrickningsteorin, inte ens om den bär den vackra etiketten ”kärlekens befrielse”. Förresten är kärlekens befrielse varken någon ny eller någon kommunistisk idé. Ni minns nog att den predikades i skönlitteraturen framför allt någon gång i mitten av förra århundradet, då den kallades ”hjärtats frigörelse”. I borgerlig praxis visade den sig vara en köttets frigörelse. Predikandet var talangfullare då än det är nu, hur det är i praktiken kan jag inte bedöma. Det är inte så att jag vill predika askes med min kritik. Absolut inte! Kommunismen ska inte komma med askes utan med livsglädje, livskraft, bland annat genom ett förverkligat kärleksliv. Men den nu så ofta iakttagna sexuella hypertrofin ger enligt min uppfattning varken livsglädje eller livskraft, den bara tar. I revolutionens tidsålder är detta illa, mycket illa.

I synnerhet ungdomen behöver livsglädje och livskraft. Hälsosam idrott, gymnastik, simning, fotvandring, kroppsövningar av alla slag är vad ungdomen behöver, lika väl som mångsidiga andliga intressen. Den måste lära, studera och forska, alltsammans så mycket som möjligt i gemenskap med andra! Sådant ger ungdomen mer än de ständiga föredragen och diskussionerna om sexuella problem och det man kallar att njuta av livet. En sund kropp i en sund själ! Varken munk eller Don Juan, men inte heller ett mellanting som den tyske småborgaren. Ni känner väl vår unge kamrat X.Y.Z.? Han är en präktig pojke, högt begåvad. Men jag är rädd för att det ändå aldrig blir något av honom. Han fladdrar och far från den ena kärleksupplevelsen till den andra. Det duger inte i den politiska kampen och inte i revolutionen. Jag skulle aldrig våga satsa på en kvinnas pålitlighet och uthållighet i striden, om hennes personliga kärlekshistoria vore sammanflätad med politiken. Inte heller skulle jag lita på en man som springer efter vartenda kjoltyg och blir förtrollad av varenda ung liten hona. Nej, sådant går inte alls ihop med revolutionen! Lenin for upp, slog handen i bordet och gick hastigt några steg fram och tillbaka i rummet.

– Revolutionen fordrar koncentration, en stegring av krafterna både hos massan och hos individen. Den accepterar inte orgiastiska förhållanden av den sorten som är normala för d’Annunzios dekadenta hjältar och hjältinnor. Ett otyglat sexualliv är borgerligt, ett tecken på förfall. Proletariatet är en klass i uppåtgående. Det behöver inte ruset, varken som bedövningsmedel eller som stimulans – varken den sexuella överretningens rus eller alkoholoruset. Proletariatet kan och får inte glömma kapitalismens avskyvärdhet, dess rutenhet och barbari. Sina starkaste impulser till kamp får det genom sitt klassläge, genom det kommunistiska idealet! Vad proletariatet behöver är klarhet, klarhet och åter klarhet! Därför upprepar jag ännu en gång, att vi inte vill veta av något slöseri, någon försvagning, någon utarmning av krafterna. Självbehärskning och självdisciplin är inte slaveri, inte heller då det gäller kärleken. Men förlåt mig, Clara! Jag har kommit långt bort från utgångspunkten för vårt samtal. Varför kallar ni mig inte till ordningen? Det är bekymren som sätter fart på min tunga. Vår ungdoms framtid ligger mig så varmt om hjärtat. Den är en del av revolutionen. Och om skadeverkningar likt ogräsrötter kryper över till revolutionens värld från det borgerliga samhället, så är det bäst att ingripa i tid. Problemen vi talar om är förresten också en beståndsdel i kvinnofrågan.

Lenin hade talat mycket ivrigt och enträget. Varenda ord fick mig att känna att det kom direkt ur hjärtat, och det bekräftades av hans ansiktsuttryck. Emellanåt gav han sina tankar eftertryck genom en energisk handrörelse. Jag beundrade honom för att han jämsides med de allt över-skuggande politiska frågorna kunde fästa så mycket avseende vid bisaker och ägna dem så mycket intresse, inte bara då det gällde Sovjetryssland utan också då det gällde de kapitalistiska staterna. Som den utomordentlige marxist han var, satte han varje liten beståndsdel, var och i vilken form den än uppenbarade sig, i samband med det stora och såg dess betydelse för helheten. Hans livsvilja och livsmål var helgjutna och som en oemotståndlig naturkraft var han

inställd på detta enda: att påskynda revolutionen som ett massverk. Därför bedömde han allt efter den effekt det hade på revolutionens medvetna drivkrafter både på det nationella och det internationella planet. Även om han hade full förståelse för det historiskt givna i de enskilda länderna och de olika utvecklingsetapperna, hägrade alltid den enda odelbara proletära världsrevolutionen för honom.

– Så synd att inte hundratals, ja, tusentals människor har fått höra det ni säger nu, kamrat Lenin! utbrast jag. Ni vet ju, att mig behöver ni inte omvända. Men vad det vore nyttigt både för våra vänner och ovänner att få höra era åsikter!

Lenin log godmodigt.

– Kanske jag kommer att tala eller skriva om de här frågorna någon gång, sade han. Längre fram – inte nu! Nu måste all min kraft och tid sättas in på annat. Det finns större och värre bekymmer. Kampen för Sovjetstatens vidmakthållande och tryggande är inte på långt när avslutad. Vi får lov att smälta att det har gått med kriget mot Polen³⁶ som det har och göra det bästa möjliga av situationen. Wrangel står fortfarande i söder. Nåja, jag är alldeles övertygad om att vi klarar det. De engelska och franska imperialisterna och deras små vasaller kommer också att få sig en tankeställare. Men den svåraste delen av vår uppgift har vi framför oss, nämligen uppbyggnaden. I det sammanhanget kommer förresten de sexuella relationerna, äktenskapet och familjeproblemen att aktualiseras igen. Under tiden får ni slåss med dem var och när det behövs. Ni måste hindra att frågorna behandlas omarxistiskt och blir en grogrund för split och intriger. Och nu är jag äntligen framme vid ert arbete.

Lenin kastade en blick på klockan.

– Halva den tid jag hade beräknat åt er har redan gått, sade han. Jag har pratat för mycket.

Ni ska utarbета riktlinjer för det kommunistiska arbetet bland kvinnorna. Jag känner till er principiella inställning och er praktiska erfarenhet. Vi kan därför fatta oss kort om ert arbete. Sätt igång bara! Hur hade ni tänkt er riktlinjerna?

Jag gav honom en kortfattad översikt. Han nickade flera gånger instämmande utan att avbryta mig. Då jag hade slutat, såg jag frågande på honom.

– Jag instämmer! sade han. Diskutera ert arbete med Zinovjev också! Det vore också bra om ni kunde lägga ram och diskutera saken vid ett sammanträde med våra ledande kommunistkvinnor. Synd att kamrat Inessa Armand inte är här, mycket synd. Hon är sjuk och har farit till Kaukasus. Då ni har diskuterat igenom riktlinjerna, ska ni skriva ner dem. Ni kommer att få råd av en kommission, och i sista hand blir det exekutivkommittén som fattar beslut. Jag delar helt och hållet er inställning och ska bara yttra mig på några punkter som jag anser viktiga. Jag tror de är viktiga också för det löpande agitations- och propagandaarbetet som ska förbereda och genomföra framgångsrika aktioner. I riktlinjerna måste klart framhållas, att en verklig frigörelse av kvinnan bara är möjlig genom kommunismen. Att kvinnans nuvarande sociala och mänskliga ställning och den privata äganderätten är ouplösligt förbundna med produktionsmedlen måste starkt framhävas. Därmed dras en fast, outplånlig gränslinje mot den borgerliga kvinnosaken. Därmed är också utgångspunkten given för att kvinnofrågan uppfattas som en av den sociala frågan, arbetarfrågan, och vara fast knuten till den proletära klasskampen och revolutionen. Den kommunistiska kvinnorörelsen måste i sig bli en massrörelse, en del av den allmänna massrörelsen, inte bara bland proletärerna utan bland alla som överhuvudtaget är utnyttjade och förtryckta, alla som är offer för kapitalismen eller något annat maktförhållande. Däri ligger också kvinnorörelsens stora betydelse för proletariatets klasskamp och dess historiska skapelse: ett kommunistiskt samhälle. Vi har all anledning att vara stolta över att det finns en elit av revolutionära kvinnor i partiet och den kommunistiska internationalen. Men det är inte huvudsaken. Vi måste också vinna de miljontals förvärvsarbetande kvinnorna i städerna och på landsbygden för vår sak, för våra strider och alldeles speciellt för

samhällets kommunistiska omvandling. Utan kvinnorna kan det aldrig bli någon verklig massrörelse.

Det organisatoriska framgår ur vår ideologiska uppfattning; inga särskilda föreningar för kommunistkvinnor. En kvinnlig kommunist är medlem av partiet liksom den manlige kommunisten. Med samma skyldigheter och samma rättigheter. Det kan inte finnas några delade meningar om den saken. Men vi får ändå inte bortse från det faktum att partiet behöver organ, arbetsgrupper, kommissioner, utskott, avdelningar eller vad ni vill kalla dem, som har till särskild uppgift att väcka de många kvinnorna, knyta dem till partiet och ständigt hålla dem under partiets inflytande. Därtill fordras givetvis att vi arbetar systematiskt bland kvinnorna. Vi måste skola dem som har väckts och vinna och utrusta dem för den proletära klasskampen under kommunistiska partiets ledning. Jag tänker då inte bara på proletärkvinnorna som arbetar i fabriken eller står vid den husliga härden utan också på småbrukarhustrur och småborgerliga kvinnor inom olika skikt. De är också kapitalismens offer, mer än någonsin nu efter kriget. Att dessa kvinnomassor inte är politiskt intresserade utan osociala och psykologiskt efterblivna, isolerade inom sitt verksamhetsområde och hela sin livsform är ett oförnekligt faktum, som det vore oklokt, mycket oklokt, att inte beakta. Vi behöver särskilda grupper som arbetar bland kvinnorna, särskilda agitationsmetoder och organisationsformer. Det är inte feminism utan praktisk revolutionär förnuftsmässighet.

Jag svarade Lenin att hans anvisningar var värdefulla och uppmuntrande för mig. Många för övrigt mycket goda kamrater satte sig på det bestämdaste emot att partiet skulle skapa särskilda organ för ett planmässigt arbete bland kvinnorna. De betraktade det som en återgång till socialdemokratien, ett återfall i den traditionella kvinnosaken. De gjorde gällande, att eftersom kvinnorna principiellt är likaberättigade inom de kommunistiska partierna, bör de också delta i arbetarmassornas verksamhet överhuvudtaget, utan någon differentiering. Kvinnorna bör räknas gemensamt med männen, på samma villkor som de. Alla agitatoriska och organisatoriska hänsyn som Lenin hade nämnt, betecknade de som opportunist, ett avfall från och ett förräderi mot de fundamentala principerna.

– Det där är ingen nyhet och inget argument, svarade Lenin. Ni får inte låta vilseleda er av det. Varför finns det aldrig – inte ens här i Sovjetryssland – lika många kvinnor som män i partiet? Varför finns det så få organiserade arbeterskor? Det är fakta som får en att fundera. Att vilja hindra upprättandet av outhärliga specialorgan för vårt arbete bland kvinnorna hör också till den mycket principiella, mycket radikala inställningen hos våra kära vänner i kommunistiska arbetarpartiet.³⁷ Enligt dem får det bara finnas en enda organisationsform: arbetarunionen. Jag känner till det där! På den principen åberopar sig många revolutionärt sinnade, men oklara hjärnor, så fort de inte riktigt begriper, det vill säga när deras förstånd inte fattar att man måste ta hänsyn till nyktra fakta. Hur kan dessa den ”rena principens” väktare överhuvudtaget finna sig tillrätta med våra revolutionspolitiska, historiskt påtvingade nödvändigheter? Allt deras prat blir meningslöst inför en tvingande nödvändighet. Vi kan inte utöva den proletära diktaturen utan att ha miljontals kvinnor med oss. Vi kan inte heller åstadkomma någon kommunistisk uppbyggnad utan dem. Därför måste vi finna vägen till dem, vi måste forska och söka ända tills vi finner den rätta vägen.

Därför är det också riktigt att vi ställer krav för kvinnornas räkning, inte bara ett minimalt reformprogram i socialdemokratins, andra internationalens, anda.³⁸ Vi får inte bekänna oss till tron att den borgerliga härligheten skall bestå för evigt, inte ens till att den skall bli långvarig. Inga försök får göras att lugna ner kvinnorna med reformer och locka bort dem från den revolutionära kampens väg. Det vore reformistisk humbug, absolut inget annat! Våra krav bottnar i de praktiska slutsatser vi har dragit av kvinnornas trängande nödläge, den borgerliga samhällsordningens skändliga förödmjukande av kvinnorna, därför att de är svaga och rättslösa. Vi visar att vi är medvetna om nödläget, om kvinnans förtryckta situation och mannens förmånsställning. Vi visar att vi avskyr, ja, verkligen avskyr sakernas nuvarande tillstånd och

är villiga att befria den förtryckta, plågade, arbetande kvinnan, arbetar hustrun, småborgarkvinnan, ja, ibland till och med kvinnan i de besuttna klasserna. Att vi kräver rättigheter och sociala reformer av det borgerliga samhället för kvinnornas del, visar att vi förstår kvinnornas situation och kommer att ta hänsyn till deras intressen under en proletär diktatur. Givetvis inte som beskedliga förmyndare och reformister – absolut inte – utan som revolutionärer som vill att kvinnorna skall vara likaberättigade och medverka till omdaning av samhället och dess ideologiska överbyggnad.

Jag försäkrade att jag delade Lenins uppfattning, men att den säkert skulle stöta på motstånd. Alla de osäkra och ängsliga skulle förkasta den som betänklig opportunist. Inte heller ville jag förneka att våra nuvarande krav för kvinnornas del skulle kunna missuppfattas och feltolkas.

– Än sen då! utbrast Lenin lite irriterat. Den risken finns alltid, vad man än säger eller göra. Om vi av fruktan låter hindra oss från att göra det som är ändamålsenligt och nödvändigt, kan vi lika gärna bli indiska pelarhelgon. Sitta stilla, för allt i världen sitta stilla, så vi inte trillar ner från våra principers höga pelare! I det här fallet kommer det inte bara an på vad vi kräver utan också på hur vi gör det. Det tror jag att jag har gjort tillräckligt klart. Att vi inte bara propagandistiskt ska rabbla upp våra krav för kvinnornas räkning, som bönerna i en rosenkrans, säger sig självt. Nej, allt efter omständigheterna måste vi kämpa än för det ena, än för det andra. Givetvis alltid i överensstämmelse med de allmänna proletära intressena.

Sådana strider ställer oss alltid i opposition mot den aktningvärda bourgeoisin och dess inte mindre aktningvärda reformivrande lakejer. De tvingas att antingen delta i kampen under vår ledning – vilket de inte vill – eller att avslöja sig själva sådana de är. Striden avgränsar oss alltså klart från dem och vi visar vår kommunistiska uppsyn. Därmed vinner vi förtroende hos massor av kvinnor, hos kvinnor som känner sig utsugna, förslavade och förtrampade genom mannens överhöghet, genom företagarnas makt, genom hela det borgerliga samhället. De arbetande kvinnorna, förrådade och övergivna av alla, kommer att inse att de måste kämpa tillsammans med oss. Jag behöver väl inte svära på, eller be er svära på, att kampen för kvinnornas krav kommer att knytas samman med målet – att erövra makten och upprätta den proletära diktaturen? Det är i närvarande stund vårt A och O. Den saken är klar, alldeles självklar! Men det skapande folkets breda kvinnomassa kommer inte att känna sig oemotståndligt lockad att delta i vår kamp för att erövra statsmakten, om vi nöjer oss med att bara jämt och ständigt trumpeta ut våra krav, vore det så med Jerikos basuner. Nej, vi måste uppnå, att vår politiska utmaning i kvinnornas medvetande förknippas med arbetarkvinnornas egna lidanden, behov och önskningsar. De måste lära sig förstå vad den proletära diktaturen innebär för dem själva – fullkomlig jämlikhet med mannen både lagligen och i det praktiska livet, inom familjen och i samhället – bourgeoisins krossande.

– Det har Sovjetryssland bevisat, utbrast jag. Det blir vårt storslagna exempel!

– Sovjetryssland har gett våra krav för kvinnornas del en ny belysning, svarade Lenin. Under proletariats diktatur är kraven inte längre stridsämnen mellan proletariatet och bourgeoisin, då de är uppfyllda är de grundstenar i det kommunistiska samhällsbygget. Det kommer att visa kvinnorna utomlands hur avgörande viktigt det är att proletariatet övertar makten. Skillnaderna i villkor här och där klart framhävas, om de kvinnliga massorna ska kunna vinnas för proletariatets revolutionära klasskamp. Kvinnornas mobilisering, klart och principiellt medvetet genomförd, på en fast organisatorisk grundval, är en livsviktig fråga för de kommunistiska partierna och deras segrar. Men vi ska inte lura oss själva. Våra nationella sektioner saknar än så länge den rätta förståelsen för detta. De står slappt avvaktande inför uppgiften att skapa en massrörelse bland yrkesarbetande kvinnor under kommunistisk ledning. De begriper inte att utvecklandet och ledandet av en sådan massrörelse är en viktig beståndsdel i partiets verksamhet, ja, att det utgör hälften av allt partiarbete. Om de någon gång erkänner nödvändigheten och värdet av en stark målmedveten kommunistisk kvinnorörelse är

det bara en platonisk bekännelse med läpparna, de ser det inte som en viktig arbetsuppgift och en skyldighet för partiet.

Den agitatoriska propagandistiska verksamheten bland kvinnorna, att väcka och revolutionera dem, tycker de är en bisak, en kvinnornas egen angelägenhet. Man skyller enbart på kvinnorna själva för att det inte går fortare framåt och med större kraft. Det är fel, i grunden fel! Det är ren separatism, kvinnlig jämlikhet *à rebours*, som fransmannen säger, rena motsatsen till jämlikhet. Vad är det då som ligger bakom en så förvänd uppfattning hos våra nationella sektioner? (Jag talar inte om Sovjetryssland). Jo, det är ingenting annat än förakt för kvinnan och hennes prestationer. Just det! Tyvärr kan man säga om många av våra kamrater: skrapa lite på kommunisten, så kommer farisén fram! Man måste förstås skrapa på hans ömmaste punkt, hans inställning till kvinnan. Bästa beviset är, att männen så lugnt åser hur kvinnorna stannar i växten genom sitt futtiga enformiga tidsödande och slitsamma arbete i det enskilda hushållet, hur de blir andligen förkrympta och svaga, hur deras hjärtas slag blir långsamma och viljan försvagad. Jag talar naturligtvis inte om damerna i bourgeoisin, som vältrar över allt husligt arbete, barnavården inbegripen, på betald arbetskraft. Det jag säger gäller den stora massan av kvinnor, till och med de arbetarhustrur som kanske hela dagarna står i en fabrik och själva förtjänar pengar.

Inte många män – inte ens bland proletärerna – tänker på hur mycket de skulle kunna minska kvinnans mödor och besvär, ja, rentav befria henne helt, om de gav henne ett handtag med hennes ”kvinnoarbete”. Nej, det skulle gå ut över männens ”rättigheter”, deras ”värdighet”. För dem är det självklart att de ska ha sin ro och sin bekvämlighet. Kvinnan offrar sig dagligen på tusentals obetydliga sysslor i hemmet. Mannens gamla herravälde finns kvar i det fördolda. Objektivt sett tar hans slavinna hämnd – också i det fördolda. Kvinnans efterblivenhet, hennes bristande förståelse för mannens revolutionära ideal, minskar hans kamplust och hans beslutsamhet, gnager dem som små maskar och förstör dem, omärkligt och långsamt, men säkert. Jag vet hur en arbetare lever – inte bara ur böckerna. Vårt kommunistiska arbete bland kvinnorna, allt vårt politiska arbete, måste också omfatta arbetet att uppfostra männen i stor skala. Vi måste avskaffa mannens djupt rotade övervälde både inom partiet och ute bland massorna. Det hör till vår politiska uppgift, liksom att utbilda en stab manliga och kvinnliga kamrater som är grundligt skolade, både teoretiskt och praktiskt, och kan genomföra och leda partiverksamheten bland arbetarkvinnorna.

På min fråga hur förhållandena var i Sovjetryssland i det avseendet svarade Lenin:

– Den proletära diktaturens regering i förbund med kommunistiska partiet och fackföreningarna sätter naturligtvis in alla sina krafter på att övervinna människornas föräldrade åsikter och försöka avskaffa den gamla okommunistiska inställningen. Kvinnans och mannens fulla jämlikhet inför lagen är en självklarhet. På alla områden ser man en uppriktig strävan efter att likaberättigandet skall genomföras. Vi inlemmar kvinnorna i den sociala ekonomin, förvaltningen, lagstiftningen och regeringen. Alla kurser och all bildningsverksamhet som kan höja arbetsprestationerna och de sociala prestationerna står öppna för dem. Vi bygger gemensamhetskök och offentliga bispisningar, tvätt- och reparationsanstalter, barnkrubbor, barnträdgårdar, barnhem, skolor av olika slag, vi gör kort sagt allvar av vårt programmatiska krav att de ekonomiska och uppfostrande funktionerna ska överföras från det enskilda hushållet till samhället. Därigenom befrias kvinnan från det gamla hemsloveriet och från allt beroende av mannen; allt efter begåvning och anlag kan hon delta i samhällelig verksamhet. Barnen får gynnsammare utvecklingsmöjligheter än hemma. Vi har världens mest utvecklade arbetarskyddslagstiftning för kvinnor och den övervakas av de organiserade arbeterskornas ombudsmän. Vi bygger barnbördshus, mödra- och spädbarnshem och mödravårdscentraler, lär ut småbarnsvård, håller utställningar om mödra- och spädbarnsskydd och liknande. Vi gör alla tänkbara ansträngningar för att lösa de oförsörjda arbetslösa kvinnornas problem.

Vi vet mycket väl att det inte är särskilt mycket, om man jämför det med vad de arbetande kvinnorna behöver, och att det inte på långt när räcker till för att kvinnorna verkligen skall bli fria. Ändå är det oerhört stora framsteg, jämfört med hur det var i det tsarist-kapitalistiska Ryssland. Det är till och med mycket jämfört med vad man uppnått i de länder där kapitalismen fortfarande härskar oinskränkt. Vi har tagit de första stegen i rätt riktning och kommer konsekvent och med all energi att fortsätta på den vägen, det kan ni lita på! För varje dag som går märks det allt tydligare i Sovjetstaterna, att man inte kommer någon vart utan att ha med sig de miljontals kvinnorna. Ni kan tänka er in i vad det betyder i ett land som Sovjetryssland, där gott och väl 80 % av befolkningen är jordbrukande. Jordbruk i liten skala förutsätter enskilda hushåll, där kvinnan är bunden. I det avseendet kommer ni att få det mycket bättre och lättare än vi. Förutsatt att också era proletärer äntligen lär sig begripa, att tiden är mogen för ett maktövertagande, en revolution. Men även om vi har stora svårigheter, ger vi inte upp. Våra krafter växer med svårigheterna. Erfarenheten kommer också att lära oss hitta nya utvägar för att befria kvinnomassorna. Den kamratliga solidariteten i Sovjetstaten kommer att uträtta underverk. Jag menar förstås den kamratliga solidariteten i kommunistisk, inte i borgerlig mening, sådan som reformisterna predikar den; deras revolutionära entusiasm har ju dunstat bort som billig ättika. Personliga initiativ måste gå hand i hand med kamratlig solidaritet, de måste smälta samman till gemensam verksamhet. Under proletariatets diktatur, genom den sig förverkligande kommunismen, kommer kvinnans befrielse att äga rum också på landsbygden. Jag väntar mig mycket av industrins och lanthushållens elektrifiering, som verkligen är ett storslaget projekt. Svårigheterna vid genomförandet är stora, oerhört stora. Massornas väldiga latenta krafter måste mobiliseras för att vi skall kunna bemästra dem. De miljontals kvinnorna måste bidra med sina krafter.

Minst två gånger hade det knackat på dörren under de senaste tio minuterna. Lenin bara fortsatte att tala. Nu öppnade han dörren och ropade:

– Jag kommer strax! Han vände sig om, såg på mig och sade skämtsamt:

– Vet ni vad, Clara, jag tänker utnyttja det faktum att jag har varit tillsammans med en kvinna och ursäkta mig för att jag är försenad genom att skylla på den kända kvinnliga pratsamheten. Fast den här gången var det sannerligen inte den kvinnliga utan den manliga parten som pratade. Förresten ska jag ge er betyget att ni verkligen kan konsten att lyssna.

Då jag skulle gå och Lenin hjälpte mig på med kappan sade han omtänksamt:

– Ni borde klä er lite varmare. Moskva är inte detsamma som Stuttgart! Ni behöver nog någon som ser efter er! Gå bara inte och förkyl er nu! På återseende! Han skakade kraftigt hand med mig.

Ungefär två veckor senare hade jag ännu ett samtal med Lenin om kvinnorörelsen. Lenin besökte mig. Besöket var oväntat som alltid, en improvisation mitt uppe i hans enorma arbete som den segerrika revolutionens ledare. Han såg mycket jäktad och bekymrad ut. Wrangel var ännu inte helt besegrad och storstädernas livsmedelsförsörjning var ett besvärligt problem för Sovjetregeringen.

Lenin frågade hur det hade gått med mina riktlinjer eller teser. Jag berättade att en stor kommission hade sammanträtt i vilken alla ledande kommunistkvinnor i Moskva deltagit och sagt sin mening. Våra riktlinjer var klara och skulle inom kort behandlas i en liten kommitté. Lenin tyckte att vi borde sträva efter att få frågan behandlad så grundligt som möjligt på Tredje världskongressen.³⁹ Det skulle vara nog för att övervinna en mängd fördomar hos kamraterna. Men först och främst måste kommunistkvinnorna själva hugga i, och det energiskt. – Inte stå och kvittra som snälla tanter, utan tala högt och tydligt, som riktiga kämpar! utropade Lenin entusiastiskt. En kongress är inte en salong där kvinnorna lyser med sin charm, så som de gör i romanerna, det är en stridsplats där vi kämpar för insikt om den revolutionära handlingen. Visa att ni kan kämpa! I första hand, naturligtvis, mot fienderna,

men också inom partiet, om det behövs. Det gäller ju den stora massan av kvinnor. Vårt ryska parti kommer att stöda alla förslag och åtgärder som kan hjälpa oss att vinna kvinnorna. Om vi inte får kvinnorna med oss, kan det hända att motrevolutionärerna istället lyckas få dem med sig mot oss. Det borde vi alltid ha i minnet.

– Här i den revolutionära miljön med dess rikt flödande liv, dess snabba och starka puls, har jag fått idén till en stor internationell aktion bland de kvinnliga arbetarmassorna, sade jag. Särskilt inspirerad har jag blivit av era stora partilösa kvinnokonferenser och kongresser. Vi borde våga försöket att överflytta dem från det nationella till det internationella planet. Faktum är att världskriget och dess sviter har verkat ytterst omskakande på kvinnorna inom alla sociala klasser och skikt. Kvinnomassorna har råkat i jäsning, satts i rörelse. De har haft svåra bekymmer för livsuppehållet och livsinnehållet och ställts inför problem som de flesta aldrig ens hade anat och mycket få av dem haft erfarenhet av. Det borgerliga samhället kan inte ge några tillfredsställande svar på deras frågor. Det kan bara kommunismen. Det borde vi göra klart för alla kapitalistländernas kvinnor och för det ändamålet borde vi ordna en partilös internationell kvinnokongress.

Lenin svarade inte genast. Han funderade med inåtvänd blick, munnen sammanpressad och underläppen något framskjuten.

– Ja, sade han sedan, Det borde vi verkligen! Det är en utmärkt idé. Men inte ens den mest utomordentliga idé tjänar någonting till om den inte blir förverkligad. Har ni funderat på hur den skall förverkligas? Hur hade ni tänkt er det?

Jag lade utförligt fram mina planer för Lenin.

– Till att börja med skulle vi bilda en kommitté av kommunistkvinnor från olika länder i ständig och nära kontakt med de nationella sektionerna. Kommittén skulle planera, förbereda och dra nytta av kongressen. Om kommittén redan från början ska arbeta officiellt och allmänt är en fråga som måste diskuteras. Första uppgiften för de olika ländernas medlemmar skulle emellertid bestå i att, tillsammans med alla fackligt organiserade arbeterskors ledarinnor, den politiska proletära kvinnorörelsen och borgerliga kvinnoorganisationer av olika inriktning, ta kontakt med ansedda kvinnliga läkare, lärare, författare och så vidare och bilda ett nationellt partilöst förberedelse- och arbetsutskott. Ett internationellt utskott skulle bildas av medlemmar i de nationella kommittéerna för förberedelsearbetet till den internationella kongressen och för att kalla folk, samt fastställa dagordning, ort och datum för kongressen. Kongressen skulle enligt min åsikt i första rummet behandla: kvinnans rätt till förvärvsarbete. I det sammanhanget skulle man dra fram sådana frågor som arbetslösheten, lika lön för lika arbete, laglig åttatimmarsdag, arbeterskeskydd, fackförenings- och yrkesorganisation, socialhjälp för mödrar och barn, sociala åtgärder för husmödrars och mödrars avlastning, och så vidare. Dessutom borde man på dagordningen ha: kvinnans ställning i äktenskapslagstiftning och offentlig-politisk lag.

Jag motiverade mina förslag och fortsatte med att förklara att och hur de olika ländernas nationella utskott grundligt skulle förbereda kongressen genom en planmässig kampanj vid sina möten och i pressen. En sådan kampanj vore särskilt viktigt för att man skulle kunna nå den stora massan av kvinnor, få dem att på allvar intressera sig för de problem som diskuteras och fästa deras uppmärksamhet på kongressen och därmed på kommunismen och den kommunistiska internationalens partier. Kampanjen skulle vara inriktad på yrkeskvinnorna, de arbetande kvinnorna inom alla sociala skikt, den skulle tjäna till att locka kvinnliga företrädare för olika tänkbara organisationer och delegerade från offentliga kvinnoföreningar till kongressen och till att medarbeta. Kongressen skulle bli en ”folkets representation” i helt annan mening än de borgerliga parlamenten.

Givetvis skulle kommunisterna vara inte bara den pådrivande utan framför allt den ledande kraften i förberedelsearbetet. De skulle få det mest energiska stöd av våra sektioner. Det-

samma skulle naturligtvis gälla för de internationella utskottens arbete, för själva kongressarbetet och för kongressens grundliga utnyttjande. I samband med alla frågor på dagordningen skulle kommunistiska teser respektive resolutioner läggas fram, principiella och skarpslipade och samtidigt sakligt motiverade, med vetenskaplig behärskning, på grundval av sociala fakta. Teserna skulle ha diskuterats i förväg och godkänts av den kommunistiska internationalens exekutiv.

De kommunistiska lösningarna och slagorden skulle komma att stå i centrum för kongressarbetet och den offentliga uppmärksamheten. Efter kongressen skulle de föras ut till kvinnornas breda massa genom agitation och propaganda och bli bestämmande för internationella massaktioner av kvinnor. En ovillkorlig förutsättning var förstås, att kommunistkvinnorna alltid, i alla utskott och under själva kongressen skulle uppträda som en fast slutet enhet och samverka efter klara, tryggliga principer. Ingen skulle få företa sig något på egen hand.

Lenin hade nickat instämmande flera gånger under mina utläggningar och ibland gjort små gillande inpass.

– Kära kamrat, jag tycker det verkar som om ni hade tänkt igenom saken noga politiskt sett och också i stort sett organisatoriskt. Jag är alldeles övertygad om att en sådan kongress i nuvarande situation skulle kunna uträtta underverk. Den kunde ge oss möjlighet att knyta breda kvinnolager till kommunismen, särskilt de många förvärvsarbetande kvinnorna, industriarbeterskor, husmödrar och likaså lärarinnor och andra kvinnliga tjänstemän. Det vore bra, mycket bra! Tänk bara vilken verkan det skulle ha vid stora ekonomiska strider eller vid politiska strejker! Vilket makttillskott de revolutionära proletärerna skulle få genom anslutning av de medvetet upproriska kvinnomassorna! Det förutsätter förstås, att vi kan värva dem för vår sida och få dem att stanna. Det vore en stor vinst, en alldeles enorm vinst! Men vad säger ni om det jag nu tänker fråga? Statsmakterna kommer troligen att se kongressarbetet med oblida ögon och försöka hindra er. Men de vågar väl knappast gå brutalt tillväga. Vad som kan komma från det hållet skrämmer er säkert inte. Men är ni inte rädd för att kommunistkvinnorna i utskotten och på själva kongressen kommer att visa sig underlägsna de i antal överlägsna borgerliga och reformistiska kvinnorna, som utan tvivel har mycket större rutin? Och framför allt: har ni verkligen så stor tilltro till våra kvinnliga kamraters marxistiska skolning, att ni tror er kunna rekrytera en stödtrupp ur deras krets, som kan bestå kampen med den äran?

Jag svarade att myndigheterna nog knappast skulle använda den pansrade näven mot kongressen. Oförskämdhet och brutalitet skulle bara vara oss till nytta agitatoriskt. Mot de i antal överlägsna ickekommunistiska elementen och deras rutin skulle vi kommunistkvinnor kunna ställa upp den historiska materialismens vetenskapliga överlägsenhet då det gäller förståelsen för och genomlysningen av de sociala problemen, våra ihärdiga krav på deras lösning samt sist och icke minst genom att vi kunde peka på den proletära revolutionens seger i Ryssland och dess fundamentala arbete för kvinnans frigörelse. Vissa kamraters svagheter och brister ifråga om skolning och mognad kunde utjämnas genom planmässigt förberedelse- och samarbete. I det avseendet väntade jag mig mest av de ryska kommunistkvinnorna. De skulle bli vår falangs fasta kärna. Tillsammans med dem skulle jag våga mig på mycket värre saker än kongressdrabbningar. Förresten skulle vår faktiska kamp skjuta kommunismen i förgrunden, den skulle ha en utomordentlig propagandaeffekt och dessutom skapa anknytningspunkter för framtida arbete.

Lenin skrattade hjärtligt.

– Alltid lika entusiastisk för de ryska kommunistkvinnorna! Ja, ja, gammal kärlek rostar aldrig. Förresten tror jag ni har rätt i sak. Till och med ett nederlag efter en het strid vore en fördel och kunde förbereda kommande erövringar bland de kvinnliga arbetarmassorna. Allt som allt rör det sig om ett företag som är värt insatsen. Vi kommer aldrig att kunna förlora helt. Men naturligtvis hoppas jag på en seger, jag önskar en seger av hela mitt hjärta. Den

skulle betyda en oerhörd förstärkning av vår makt, ett vidgande och stärkande av stridsfronten och den skulle skapa liv, rörelse och aktivitet i våra egna led. Sådant är alltid nyttigt. Dessutom skulle kongressen framkalla och stegra oron, osäkerheten, motsättningarna och konflikterna i de borgerligas och deras reformistiska vänners läger. Tänk bara, hur många olika sorters kvinnor som skulle få träffa "revolutionshyenorna" och, om allt går bra, utsättas för deras inflytande; städade, tama, socialdemokratiska kvinnor under Scheidemanns, Diffmans och Legiens ledarskap, fromma kristliga kvinnor, välsignade av påven eller bekännande sig till Luther, livslevande geheimerådsdöttrar och nybakade regeringsrådninnor, pacifistiska engelska ladies och lidelsefulla franska kvinnoakskvinnor. Vilken bild av kaos och av förfallet inom den borgerliga världen skulle kongressen inte ge! Vilken bild av de borgerligas hopplöshet och brist på utvägar! Kongressens slutresultat skulle bli stegrade motsättningar och därmed en försvagning av motrevolutionens krafter. All försvagning av fiendens krafter innebär en förstärkning av vår egen makt. Jag röstar för kongressen, ni får tala med Zinovjev om saken. Han kommer säkert att inse hur viktig den är. Vi ska stödja er av alla krafter. Alltså, sätt igång bara, och lycka till med kampen!

Sedan talade vi om situationen i Tyskland, särskilt om de gamla spartakisternas⁴⁰ förestående "förlikningskongress" med de oavhängigas vänsterflygel.⁴¹ Därpå skyndade Lenin iväg, men i förbifarten hälsade han vänligt på några kamrater som satt och arbetade i ett rum han måste passera.

Också kamrat Zinovjev godkände min plan. Jag satte förhoppningsfullt igång med förberedelsearbetet. Men tyvärr strandade kongressen på motståndet från de tyska och bulgariska kommunistkvinnorna, som då för tiden bar upp den bästa kommunistiska kvinnorörelsen utanför Sovjetryssland. De vägrade delta i kongressen. Då jag meddelade Lenin detta, svarade han:

– Det var synd, verkligen synd! Kommunistkvinnorna har försuttit ett utomordentligt tillfälle att ge kvinnornas breda massa ett hoppets perspektiv och få dem att delta i proletärernas revolutionära strider. Vem vet när ett så gynnsamt tillfälle kan yppa sig nästa gång? Man ska smida medan järnet är varmt. Men uppgiften kvarstår. Ni måste finna en väg till alla de kvinnor som har hamnat i ett fruktansvärt elände genom kapitalismen. Ni måste ovillkorligen finna en utväg! Det är ett krav man inte kan komma ifrån. Utan en organiserad massverksamhet under kommunistisk ledning kan segern över kapitalismen inte vinnas, kommunismen kan inte byggas upp. Därför måste också de slumrande kvinnomassorna äntligen sätta sig i rörelse.

Det revolutionära proletariatets första år utan Lenin har gått. Det har visat styrkan i hans verk, ledarens allt överskuggande genialitet. Det har fått oss att känna hur stor och oersättlig den lidna förlusten är. Kanonskott förkunnar den mörka stund för ett år sedan, då Lenin för alltid slöt sina långt och djupt skådande ögon. Jag ser ändlösa tåg av allvarliga män och kvinnor ur det arbetande folkets led dra förbi Lenins vilorum. Deras sorg är min, är miljoner människors. Men ur smärtan som jag upplever på nytt, stiger hans minne fram med överväldigande styrka, så verkligt att det plågsamma nuet försvinner. Jag minns varje ord Lenin yttrade vid våra samtal. Jag ser varje skiftning i hans ansikte. Och nu måste jag skriva, jag måste! – Fanor sänks vid Lenins viloläger, fanor som är färgade av revolutionskämparnas blod. Lagerkransar läggs ned. Och till den hyllningen fogar jag dessa mina enkla sidor.

Moskva, i slutet av januari 1925

Clara Zetkin

Noter

¹ "Obuchovförsvaret" – den hjältemodiga försvarskamp som arbetarna vid Obuchovska krigsmateriefabriken förde mot polis och militär den 7 maj 1901. Protester hade rests mot att 26 arbetare hade avskedats för att de deltagit i förstamajdemonstrationen, och då ledningen för fabriken vägrade att återanställa de avskedade männen

gick 5 000 arbetare i strejk den 7 maj. Deras krav omfattade 8-timmars arbetsdag, ledighet första maj, återanställning av de avskedade samt löneförhöjning. Polis och militär som sänts ut för att skingra arbetarna möttes av ett stenregn. Först efter det att polis och militär fått kraftiga förstärkningar kunde man bryta upp demonstrationen.

Arbetarna fick vidkännas stora förluster, 800 arbetare arresterades och 29 av dem fick straffarbete. Polisens brutala repressalier väckte proteststrejker vid många av St. Petersburgs fabriker.

”Obuchovska försvaret” var av stor betydelse för arbetarrörelsens historia i Ryssland. Det markerar början av arbetarklassens öppna politiska kamp.

Den Lenin-artikel som Krupskaja citerar ur publicerades i *Iskra*, nr 10, november 1901 och finns på engelska i Lenins *Collected Works*, band 5, sid 243-250 (”Penal Servitude Regulations and Penal Servitude Sentences”)

² Gruppen ”Arbetets frigörelse” var den första marxistiska organisationen i Ryssland och grundades av G V Plechanov i Genève 1883. Bland medlemmarna fanns P B Axelrod och V I Zasulitj.

Gruppen gjorde mycket för att sprida marxismens idéer i Ryssland. Den gav ut ett ”Modernt socialistiskt bibliotek”, som dels innehöll översättningar av verk av Marx och Engels (t.ex. *Kommunistiska Manifestet*, *Lönarbete och kapital*, *Socialismens utveckling från utopi till vetenskap* och dels arbeten av medlemmar i gruppen (G V Plechanovs ”Socialismen och den politiska kampen”, ”Våra meningsskiljaktigheter” osv). Gruppens skrifter, och speciellt Plechanovs, kritiserade narodnikernas politik och diskuterade den vetenskapliga socialismens grundläggande frågor.

Gruppen begick emellertid vissa allvarliga misstag. Den felbedömde den liberala bourgeoisins roll i revolutionen och undervärderade böndernas revolutionära roll samt betydelsen av alliansen mellan bönder och arbetare för att besegra tsarismen. ”Arbetets frigörelse” var inte i praktiken förbunden med arbetarnas massrörelse. Gruppen ”lade endast den teoretiska grunden för socialdemokratin och tog första steget till en arbetarrörelse” (Lenin, *Collected Works*, band 20, s. 255).

³ Internationella Socialistiska kongressen i Stuttgart (Andra Internationalens sjunde kongress) ägde rum 18-24 augusti 1907.

RSDAP (Rysslands Socialdemokratiska Arbetarparti) sände 37 delegater till kongressen. Bolsjevikerna var bl.a. representerade av Lenin, Litvinov och Lunatjarskij. Kongressen diskuterade följande frågor: 1) militarismen och internationella konflikter, 2) förhållandet mellan politiska partier och fackföreningar, 3) den koloniala frågan, 4) arbetarnas immigration och emigration samt 5) kvinnans rösträtt. Kongressen blev skådeplatsen för en sammandrabbning mellan å ena sidan den internationella socialistiska rörelsens revolutionära flygel, företrädd av de ryska bolsjevikerna med Lenin i spetsen och de tyska vänstersocialdemokraterna med bl.a. Rosa Luxemburg och å den andra sidan den opportunistiska flygeln (Vollmar, Bernstein m.fl.). Opportunisterna led nederlag och kongressen antog resolutioner som gav de socialistiska partiernas huvuduppgifter en revolutionär marxistisk inriktning.

⁴ Kadeter – medlemmar i Konstitutionella Demokratiska Partiet (benämns efter partinamnets initialer. Partiets officiella namn var ”Partiet för folkets frihet”), den liberala monarkistiska bourgeoisins ledande parti i Ryssland. Det grundades i oktober och medlemmarna bestod av bourgeoisins representanter, Zemstvoledare (Zemstvo är ett system av provins- och distriktsråd, huvudsakligen valda av jordägarna. Bildades efter en förordning av tsar Alexander III år 1864.) och borgerliga intellektuella. Senare blev det den imperialistiska bourgeoisins parti.

Under första världskriget gav de konstitutionella demokraterna sitt helhjärtade stöd åt den tsaristiska regeringen för att hjälpa den ryska imperialistiska bourgeoisin att uppnå sina tidigare mål. 1917, när partiet var representerat i den borgerliga provisoriska regeringen uppmanade de till kontrarevolutionär kamp.

Efter den socialistiska Oktoberrevolutionens seger blev de konstitutionella demokraterna svurna fiender till sovjetmakten och deltog i interventionisternas alla kontrarevolutionära aktioner och kampanjer.

⁵ Kvinnodelegeradekonferenser tillsattes på fabriker, i byar och bostadsområden för arbetare. Ett stort antal arbetarkvinnor och bondekvinnor valde delegater till dessa organisationer. Kvinnodelegerade tillhörde olika sovjeter, kooperativer och fackföreningsorganisationer (avdelningar av sovjeter, olika kommissioner) i syfte att organisera och kontrollera arbetet på skolor, sjukhus, barnhem, barnlekplatser, matsalar, affärer osv. Under perioden från revolutionen fram till 1933 var kvinnodelegeradekonferenserna den huvudsakliga formen för kommunistpartiets arbete bland kvinnorna. Konferenserna spelade en viktig roll genom att de utvecklade kvinnornas politiska medvetande och genom att dra in den statliga administrationen och landets sociala verksamhet.

Delegeradekonferenserna arbetade under ledning av motsvarande primära partiorganisation, som utsåg kvinnor till organisationsarbetet och ledningen av delegeradekonferensernas aktiviteter.

Många kvinnor som senare gick till ledande poster inom partiet, sovjeterna eller förvärvslivet, hade genomgått delegeradekonferensernas skola.

⁶ Kulaker – ”rika bönder som utnyttjar andra människors arbete, antingen genom att anställa arbetare eller genom att låna ut pengar mot ränta etc.” (Lenin)

⁷ Politiska avdelningar bildades av kommunistiska partiets centralkommitté i syfte att uppmuntra ledarskap och stärka det politiska arbetet på de områden av det socialistiska uppbygget som var av speciell vikt för den nationella ekonomin och landet.

De politiska avdelningarna på maskin- och traktorstationerna bildades 1933 och existerade till 1934.

⁸ Partiprogrammet som antogs av Ryska Socialdemokratiska Arbetarpartiets andra kongress 1903, hade utarbetats av redaktörerna på den leninistiska *Iskra* mellan åren 1901 och 1902. Det ursprungliga programförslaget gjordes av Plechanov. Lenin utarbetade ett eget förslag i januari–februari 1902, när han insåg att Plechanovs förslag var oantagbart. *Iskras* redaktion utsåg en kommitté för att utforma ett enda programförslag baserat på Lenins och Plechanovs båda förslag. Lenin krävde att det slutliga förslaget skulle innefatta den oerhört väsentliga punkten om proletarietets diktatur, en bestämd definition av proletarietets ledande roll i revolutionen, och att man skulle lägga en särskild tonvikt på partiets proletära karaktär. Lenin utformade också den del av programmet som behandlade agrarfrågan. Programförslaget publicerades i nr 21 av *Iskra*, den 1 juni 1902.

⁹ Fabriksdomstolarna skulle syssla med konflikter mellan arbetare och arbetsgivare rörande löner, arbetarskydd osv. och fälla avgöranden i dessa frågor. Jordbruksdomstolar gavs rättighet att sänka mycket höga räntor, att ogiltigförklara slavkontrakt etc.

¹⁰ Fabianernas sällskap – ett reformistiskt sällskap som grundades av en grupp borgerligt intellektuella i England 1884. Det uppkallades efter den romerske härföraren Fabius Cunctator ("Sölaren"), känd för sin avvaktande taktik och sitt sätt att dra sig undan avgörande strider. Fabianerna tog avstånd från klasskampen och satte som sitt mål att "genomsyra" bourgeoisin med "socialistiska" tankar. De hävdade att det var möjligt med en fredlig övergång till socialismen genom små reformer. År 1900 uppgick Fabianernas sällskap i Labour Party.

¹¹ Malthusianism – en reaktionär doktrin som fördes fram av den engelske ekonomen Thomas Malthus (1766–1834). Den sökte bevisa att befolkningen växte snabbare än försörjningsresurserna och att arbetarklassens misär och fattigdom under kapitalismen berodde på den snabba befolkningsökningen och inte på den kapitalistiska utsugningen av arbetarna. Malthusianismen var ett försök av borgerliga ideologer att vitmena kapitalismen och visa oundvikligheten av misär och umbäranden för arbetarklassen under varje socialt system. Det var ett försök att för massorna dölja de verkliga orsakerna till deras ohyggliga förhållanden och avleda dem från kamp mot det kapitalistiska systemet.

Marx kritiserade Malthus teori hårt och påvisade att massornas fattigdom var en produkt av kapitalismen och att den orsakades av kapitalisternas tillägnande av arbetarnas merarbete. Han visade att krossandet av kapitalismen och övergången till socialismen skulle göra slut på arbetarklassens umbäranden och misär.

Marx förklarade att det inte existerade någon allmän lag för befolkningstillväxten och att varje socio-ekonomisk ordning hade sin egen lag för befolkningstillväxt.

På 1870-talet återuppstod malthusianismen i neomalthusianismens skepnad, som försökte rättfärdiga den växande utarmningen av det arbetande folket med pseudo-vetenskapliga teorier om "absolut överbefolkning", avtagande avkastning från jorden etc. Neomalthusianismen betraktade födelsekontroll, krig och farsoter som medel att stödja kapitalismen och lindra massornas elände. Många av dess företrädare förespråkade rasdiskriminering.

¹² Pirogov-kongresser – ryska läkarkongresser som sammankallades av Ryska Läkareförbundet till minne av den berömde kirurgen och anatomen N I Pirogov.

I denna artikel åsyftas den tolfte Pirogov-kongressen, som ägde rum i St Petersburg 29 maj–5 juni 1913.

¹³ *Russkoje Slovo* (Det Ryska Ordet) var en liberalt borgerlig dagstidning, som utgavs i Moskva från 1885 till 1917.

¹⁴ *Leipziger Volkszeitung*, en tysk socialdemokratisk tidning, som utkom från 1894 till 1933.

¹⁵ Narodniker kallades representanterna för en ideologisk och politisk riktning som uppstod i Ryssland på 1870-talet. De utmärkande dragen i narodnikernas ideologi var förnekandet av proletarietets ledande roll i den revolutionära rörelsen och den felaktiga uppfattningen att den socialistiska revolutionen kunde genomföras av småföretagarna, bönderna. De betraktade bysamhället, som i själva verket var en kvarleva av feodalism och träldom på Rysslands landsbygd, som en socialismens kärna osv. Narodniksocialismen var fjärran från samhällets verkliga utveckling och blev mer en fras, en dröm, en from önskan.

Under 1880- och 1890-talen försonade sig narodnikerna med tsarismen, började propagera kulakernas intressen och bekämpade ursinnigt marxismen.

¹⁶ Detta syftar på en pamflett som Inessa Armand ämnat skriva för arbetarkvinnor, men som hon aldrig skrev.

¹⁷ Organisationskommittén (OK) var mensjevikernas ledande organ. Bildades i augusti 1912.

¹⁸ *Golos* (Rösten), mensjevikisk och trotskistisk daglig tidning, som utkom i Paris från september 1914 till januari 1915.

¹⁹ Dessa teser skrevs på ryska och tyska, översattes till franska och spreds bland de schweiziska vänstersocialdemokraterna för diskussion.

Zimmerwaldvänstern bildades av Lenin på internationalisternas första kongress, som hölls i Zimmerwald, Schweiz i början av september 1915. Lenin betecknade denna konferens som det "första steget" i utvecklingen av en internationell rörelse mot kriget. Inom Zimmerwaldvänstern intog bara bolsjevikerna, med Lenin i spetsen, den enda riktiga och genomgående konsekventa ståndpunkten mot kriget.

²⁰ Följande text är ett utdrag ur programförslaget till Ryska Socialdemokratiska Arbetarpartiet, som utformades april–maj 1917. För att underlätta läsningen fogade Lenin samman den gamla och nya programtexten.

²¹ *Mensjeviker* – anhängare av en småborgerlig opportunistisk riktning inom Ryska Socialdemokratiska Arbetarpartiet, som spred borgerligt inflytande bland arbetarklassen. De kom att kallas mensjeviker efter RSDAP:s andra kongress i augusti 1903, då de var i minoritet (på ryska ”mensjinstvo”) under valen till partiets centrala organ, medan de revolutionära socialdemokraterna, ledda av Lenin, erhöll majoritet (på ryska ”bolsjinstvo”) och benämndes bolsjeviker. Mensjevikerna sökte åvägbringa en överenskommelse mellan proletariatet och bourgeoisin och förde fram en opportunistisk linje i arbetarrörelsen. Efter Februarirevolutionen 1917 ingick mensjevikerna tillsammans med socialistrevolutionärerna i den provisoriska regeringen, stödde dess imperialistiska politik och bekämpade den framväxande proletära revolutionen.

Efter den socialistiska Oktoberrevolutionen blev mensjevikipartiet öppet kontrarevolutionärt och organiserade och deltog i sammansvärjningar och uppror i syfte att störta Sovjetmakten.

Socialistrevolutionärerna – ett småborgerligt parti som grundades i slutet av 1901 och början av 1902. Till en början uttryckte partiet böndernas demokratiska krav och deras önskan att överta jordegendomarna. Allt eftersom blev det emellertid kulakernas parti och efter den socialistiska Oktoberrevolutionen, ett öppet kontrarevolutionärt parti som gjorde gemensam sak med bourgeoisin, jordägarna och de utländska interventionisterna i deras angrepp mot sovjetmakten. Socialistrevolutionärerna kallade sig själva socialister, men deras socialism var långt avlägsen den vetenskapliga socialismen, marxismen. Det var en småborgerlig socialism, baserad på den s.k. ”socialiseringen av jorden” och rätt till brukande av jorden efter arbetsprestation, vilket i själva verket innebar förberedelse av de mest gynnsamma betingelser för kapitalismens utveckling.

²² De Arbetande Kvinnornas första allryska kongress sammankallades av Rysslands Kommunistiska Parti (bolsjevikerna):s Centralkommitté 16-21 november 1918 i Moskva. Vid den var 1 147 kvinnodelegater närvarande från fabriker och fattigjordbruken. Kongressen godkände sovjetregeringens utrikespolitik och uppmanade arbetarkvinnorna och bondekvinnorna att stödja och propagera den. Kongressen godkände bildandet av delegeradekonferenser som en ny organisatorisk form att dra med partilösa arbetarkvinnor i det socialistiska uppbygget. Kongressen markerade början av ett utåtriktat partiarbete bland arbetar- och bondekvinnor.

²³ Den 11 juni 1918 antog sovjeternas allryska exekutivkommitté ett dekret att organisera fattigbondekommittéer. De frågor som föll inom dessa kommittéers kompetensområde var följande: distribution av spannmål, livsnödenheter och redskap, hjälp till lokala livsmedelsorgan att rekvirera de spannmålsöverskott som innehades av kulaker och rika bönder. Dekretet garanterade förmåner för fattigbönderna med avseende på distribution av spannmål och jordbruksredskap.

Fattigbondekommittéerna var proletariatets diktators bålverk på landsbygden. De gjorde en betydande insats i kampen mot kulakerna, i omfördelningen av konfiskerad jord och genom att förse stadsbefolkningen och Röda Armén med livsmedel. Dessa kommittéer betydde fortsatt utveckling av den socialistiska revolutionen på landsbygden, där de bidrog till ett befästande av sovjetmakten. De spelade också en utomordentligt viktig roll i frågan om att dra över mellanbönderna på sovjetmaktens sida.

Efter ett beslut på den Sjätte extra allryska rådslöskongressen i november 1918, förenades fattigbondekommittéerna, som då fullföljt sina uppgifter, med krets- och bysovjeterna.

²⁴ Material och dokument som författats av Lenin till programförslag för Rysslands Kommunistiska Parti (bolsjevikerna) låg till grund för kommittén, som föreslog partiprogrammet. Ett nytt partiprogram antogs av RKP(b):s åttonde kongress i mars 1919.

²⁵ Kommunistiska lördagar (*subbotnik*, av subbota = lördag, innebär frivilligt, obetalt övertidsarbete för återuppbyggnaden) var utmärkande för det arbetande folkets kommunistiska inställning till arbetet.

De första Röda Lördagarna organiserades under inbördeskriget, då ekonomin var sönderslagen och det var brist på arbete. Som gensvar på ett brev från RKP(b):s centralkommitté med uppmaningen att arbeta på ett revolutionärt sätt, genomförde arbetarna på järnvägsbygget mellan Moskva och Kazan den 10 maj 1919 den första Röda Lördagen. Efter arbetsdagens slut fortsatte de med sex timmars extraarbete och reparerade passagerarvagnar och lokomotiv, lastade material och utförde andra arbeten helt utan ersättning. Deras initiativ väckte gensvar och Röda Lördagar fick massomfattning.

Första maj 1920 organiserades en Röd Lördag som omfattade hela Ryssland.

Kommunistiska lördagar spelade en viktig roll under perioden av ekonomisk återhämtning och utveckling efter inbördeskriget och den utländska militära interventionen. De väckte en mäktig våg av socialistisk tävlan. Lenin lade stor vikt vid de Röda Lördagarna och kallade dem ’ett stort initiativ’ i ’arbetsproduktivitetsens utveckling, i etablerandet av en ny arbetsordning och skapandet av socialistiska betingelser för ekonomi och livsstil’.

²⁶ Pud – ett gammalt ryskt viktmått. Är lika med 16,381 kilo.

²⁷ Den konstituerande församlingen sammankallades av sovjetregeringen den 5 januari 1918. Valen till den konstituerande församlingen hade i huvudsak skett före den socialistiska Oktoberrevolutionen och dess sammanättning återspeglade det förgångna stadium då statsmakten låg i händerna på mensjeviker, socialistrevolutionärer och konstitutionella demokrater. Det förelåg en djup klyfta mellan den överväldigande folkmajoritetens vilja, som fann sitt uttryck i upprättandet av sovjetmakten och dess dekret, och den politik som bedrevs av den mensjevikiska, socialrevolutionära och konstitutionellt demokratiska delen av den konstituerande församlingen, som företrädde bourgeoisins och kulakernas intressen. Församlingen vägrade att diskutera ’Deklarationen om det

arbetande och exploaterade folkets rättigheter”, som föreslagits av bolsjevikerna och att godkänna dekretet om fred och jord samt dekretet att överföra statsmakten till sovjeterna, som antagits på sovjeternas andra kongress.

Efter att ha framfört sin deklaration lämnade bolsjevikerna den konstituerande församlingen, som alltför tydligt visat sin fientlighet mot det arbetande folkets verkliga intressen. Den 7 januari 1918 upplöstes den konstituerande församlingen enligt ett dekret från den Allryska exekutivkommittén.

²⁸ Internationella arbetarkvinnodagen eller Internationella kvinnodagen, 8 mars, är en dag för internationell enhet mellan världens alla arbetande kvinnor i kampen för fred, demokrati och socialism. På de Socialistiska Kvinnornas andra internationella kongress i Köpenhamn 1910 instiftades den 8 mars som den Internationella kvinnodagen på tillskyndan av Clara Zetkin. Syftet var att mobilisera de stora massorna av kvinnor i kampen mot borgerligt inflytande. Internationella kvinnodagen högtidlighölls år 1911 i Tyskland, Österrike, Danmark och Schweiz. 1913 högtidlighölls den för första gången i Ryssland.

²⁹ Kommunistiska Internationalen (Komintern – den Tredje Internationalen) var proletariats internationella revolutionära organisation och arbetade från 1919 till 1943. Den var en sammanslutning av de olika ländernas kommunistiska partier.

Komintern hade som målsättning att vinna det arbetande folket för kommunismens sak, genomföra proletariats diktatur, upphäva det kapitalistiska systemet och ersätta det med det socialistiska, undanröja varje form av exploatering av människan genom människan. Kommunistiska internationalen upplöstes i maj 1943 efter beslut av Kominterns exekutivkommitté.

³⁰ Den ”Första konferensen för representanter för kvinnoavdelningarna från folken i sovjetområdena och republikerna i öster” hölls 5-7 april 1921 i Moskva. Vid den var 45 kommunistkvinnor närvarande som delegater från Turkestan, Azerbajjan, Bashkiria, Krim, Kaukasus, Tatarrepubliken, Sibirien och ett antal områden med turkisk och bergbefolkning. Konferensdeltagarna sände ett brev till Lenin och inbjöd honom att bevista konferensen. Det telefonsamtal som återges här var Lenins svar på inbjudningen.

³¹ *Pod Znamenem Marxizma* (Under marxismens banér) var en filosofisk, sociologisk och ekonomisk månatlig tidskrift, som utkom i Moskva januari 1922 till juni 1944.

³² *Ekonomist*, en tidskrift som publicerades av den industriekonomiska avdelningen av Ryska Tekniska Sällskapet i Petrograd 1921-22.

³³ ”Konferensen för partilösa fabriksarbeterskor och bondekvinnor i Moskva och Moskvaområdet” ägde rum den 6 november 1922. Den samlade mer än 2 000 delegater. Lenins anförande framfördes till de delegater som sänts för att inbjuda honom att tala på konferensen.

³⁴ Kommunistiska Internationalens andra kongress ägde rum mellan den 19 juli och 7 augusti 1920.

³⁵ Versaillesfördraget, ett imperialistiskt fredsfördrag som avslutade första världskriget. Det undertecknades den 28 juni 1919 i Versailles av bl.a. USA, Storbritannien, Frankrike, Italien, Japan å ena sidan och det besegrade Tyskland å den andra.

Versaillesfördraget utformades för att konsolidera uppdelningen av den kapitalistiska världen till segermakternas förmån. Frankrike fick Elsass-Lothringen; Saar-området sattes under Förenta Nationernas administration för 15 år och kolgruvorna i området blev fransk egendom. De tyska kolonierna uppdelades mellan segermakterna och Tyskland ålades att betala en enorm summa i krigsskadestånd.

Det blev det tyska folket som fick bära hela den börda som Versaillesfördraget innebar. Det måste betala tunga skatter och utstå kronisk arbetslöshet. Vad de imperialistiska industripamparna beträffar fick de behålla sina ledande poster inom landet och fortsätta att stoppa höga profiler i sina fickor.

³⁶ Här åsyftas det krig som det borgerliga Polen startade mot Sovjetrepubliken i april 1920.

³⁷ Tysklands Kommunistiska Arbetarparti, som bildades 1919 av ”vänster”-element som lämnat Tysklands Kommunistiska Parti.

³⁸ Andra Internationalen var ett internationellt förbund av socialistiska partier, grundat 1889. När första världskriget bröt ut förrådde Andra Internationalens ledare socialismen och ställde sig på sina imperialistiska regeringars sida. På dessa grunder föll Andra Internationalen. Vänstergrupperna och vänsterpartierna som var anslutna till Andra Internationalen gick med i den Kommunistiska (Tredje) Internationalen, som bildats i Moskva år 1919. Samma år återupprättades Andra Internationalen på en konferens i Bern i Schweiz. Bara de partier som representerade den högeropportunistiska socialistiska rörelsen anslöt sig till den.

³⁹ På Kominterns tredje kongress (22 juni-22 juli 1921) rapporterade Clara Zetkin om den revolutionära kvinnorörelsen. Följande resolutioner antogs av kongressen: 1) Om att stärka de internationella förbindelserna mellan kommunistkvinnorna; Kominterns sekretariats uppgifter rörande arbetet bland kvinnorna; 2) Om strategi och taktik för kommunisternas arbete bland kvinnorna.

⁴⁰ Spartakisterna – medlemmar i Spartakusförbundet, som var en revolutionär sammanslutning av tyska vänstersocialdemokrater, bildat i början av första världskriget av bl.a. Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Franz Mehring, Clara Zetkin, Jogisches (Tyszka). Spartakisterna bedrev revolutionär propaganda bland massorna mot det imperialistiska kriget samt avslöjade de tyska imperialisternas erövringspolitik och de socialdemokratiska ledarnas svek. Men i en rad teoretiska och taktiska frågor intog de en felaktig ståndpunkt. Lenin kritiserade deras misstag i ”Om Juniusbroschyren”, ”Om en karikatyr av marxismen” och ”Om den imperialistiska ekonomismen” med flera verk. I april 1917 gick spartakisterna in i det centristiska Tysklands Oavhängiga Socialdemokratiska

Parti, med bibehållande av sin självständighet i organisatoriskt avseende. Efter novemberrevolutionen 1918 i Tyskland bröt spartakisterna med "de oavhängiga" och grundade i december samma år Tysklands Kommunistiska Parti.

⁴¹ Tysklands Oavhängiga Socialdemokratiska Parti var ett centristiskt parti, som bildades i april 1917 av oppositionsgrupperna inom Tyska Socialdemokratiska Partiet. På sin kongress i Halle i oktober 1920 sprängdes partiet. Den största delen av det förenade sig i december 1920 med Tysklands Kommunistiska Parti. Högerelementen bildade ett eget parti och antog det gamla namnet, Oavhängiga Socialdemokratiska Partiet. 1922 återinträdde "de oavhängiga" i det tyska socialdemokratiska partiet.